HAKIM BEY

De Tijdelijke Autonome Zone

Immediatistische essays

RAVIJN ARSENAAL

DE TIJDELIJKE AUTONOME ZONE

Immediatistische essays

HAKIM BEY

TAZ

DE TIJDELIJKE AUTONOME ZONE

DE MOORS-ORTHODOXE RADIOKRUISTOCHT

Immediatistische essays

RAVIJN ARSENAAL

Arsenaal Reeks: TAZ, de Tijdelijke Autonome Zone en Immediatistische essays

Oorspronkelijke titel en uitgave: the Temporary Autonomous Zone, Autonomedia, New York, 1991 en Radio Sermonettes, Libertarian Book Club, New York, 1992.

Auteurs: Hakim Bey en het Moors-Orthodox Radiokruistocht Collectief
Vertaling: Sakhra-l'Assal / Ziekend Zoeltjes Produkties
Vormgeving: Walter van der Cruijsen
Druk: Primavera

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Bey, Hakim

TAZ, de Tijdelijke Autonome Zone / Hakim Bey. Immediatistische
essays / het Moors-Orthodox Radiokruistocht Collectief ;
[vert. uit het Engels door Sakhra- l' Assal]. - Amsterdam :
Ravijn. - (Arsenaal reeks, ISSN 1381-3099; dl. 1)
Vert. van: The temporary autonomous zone. - New York :
Autonomedia, 1991, en: Radio Sermonettes. - New York :
Libertarian Book Club, 1992.
ISBN 90-72768-37-x
NUGI 320/661
Trefw.: cultuurkritiek

De Arsenaal Reeks verschijnt onder auspiciën van het ALIAS (Agentuur voor Lompen-Intellectuele Arbeidssimulatie)

Uitgeverij Ravijn
Postbus 76116
1070 EC Amsterdam
tel. 020-6713459

Deze uitgave is te bestellen door overmaking van f 17,50 + f 2,50 portokosten op giro 2424940 van Ravijn o.v.v. 'TAZ'.

INHOUD

DE TIJDELIJKE AUTONOME ZONE

'... dit keer echter verschijn ik in de hoedanigheid van de zegevierende Dionysus, die van de wereld één groot feest zal maken... Niet dat me veel tijd rest...'

— Nietzsche (in zijn laatste 'waanzinnige' brief aan Cosima Wagner)

PIRATENUTOPIA'S

ACHTTIENDE-EEUWSE ZEEROVERS EN KAPERS schiepen een 'informatienetwerk' dat de wereld omspande: primitief en in de eerste plaats gewijd aan keiharde zaken, functioneerde het desalniettemin bewonderenswaardig goed. Verspreid in het net lagen eilanden, afgelegen schuilplaatsen waar schepen werden bevoorraad en buit tegen luxe-goederen en eerste levensbehoeften kon worden geruild. Een aantal van deze eilanden bood plaats aan 'conceptionele gemeenschappen', complete mini-maatschappijtjes, doelbewust buiten de wet levend en vastberaden dat zo te houden, al was het maar voor een kort maar vrolijk leven.

Een paar jaar geleden nam ik een hoop secundair materiaal over piraterij door, in de hoop een studie over deze enclaves aan te treffen — maar naar het scheen had tot nog toe geen enkele historicus ze de analyse waardig bevonden. (William Burroughs heeft het onderwerp te berde gebracht, evenals de Britse anarchist Larry Law, maar een systematisch onderzoek heeft nog niet plaatsgevonden). Ik wendde me weer tot primaire bronnen en stelde mijn eigen theorie op. Enkele facetten daarvan zullen worden behandeld in dit essay. Ik noemde de nederzettingen 'Piratenutopia's'.

Onlangs publiceerde Bruce Sterling, één van de belangrijkste exponenten van Cyberpunk-science-fiction, een roman over de nabije toekomst, die ervan uitgaat dat de aftakeling van politieke systemen zal leiden tot een gedecentraliseerde toename van experimentele leefvormen: gigantische door arbeiders bestuurde bedrijven, onafhankelijke en aan 'data-piraterij' gewijde enclaves, groen-sociaal-democratische enclaves, zerowerk-enclaves, anarchistische bevrijde zones, etc. De informatie-economie waardoor

deze diversiteit wordt gedragen heet het Net; de enclaves (en de titel van het boek) zijn *Eilanden in het Net.*

De middeleeuwse Assassijnen stichtten een Staat die bestond uit een netwerk van afgelegen bergvalleien en kastelen, door duizenden mijlen van elkaar gescheiden, strategisch immuun voor invasie, met elkaar verbonden door de informatie-uitwisseling van geheim-agenten, in oorlog met alle regeringen en gewijd aan niets anders dan kennis. De moderne technologie, culminerend in de spionage-satelliet, maakt van zo'n soort *autonomie* een romantische droom. Geen pirateneilanden meer! In de toekomst zou dezelfde technologie — bevrijd van alle politieke controle — een complete wereld van *autonome zones* mogelijk kunnen maken. Momenteel echter blijft het hele idee inderdaad science fiction — pure speculatie.

Zijn wij, die in het heden leven, gedoemd om nooit autonomie mee te maken, nooit zelfs maar een moment lang op een uitsluitend door vrijheid geregeerde bodem te staan? Zijn we veroordeeld tot heimwee naar het verleden of heimwee naar de toekomst? Moeten we wachten tot de hele wereld bevrijd is van politieke overheersing voordat één van ons kan zeggen dat zhij weet wat vrijheid is? Logica en emotie sluiten zich aaneen om zo'n veronderstelling te verwerpen. De rede eist dat men niet kan strijden voor iets dat men niet kent, en het hart komt in opstand tegen een universum, dat wreed genoeg is om een dergelijk onrecht alleen op *onze* generatie te doen neerkomen.

Te stellen dat 'ik niet vrij zal zijn totdat alle mensen (of alle bewuste wezens) vrij zijn' is niets anders dan toe te geven aan een soort nirwana-verlamming, af te zien van onze menselijkheid en onszelf te definiëren als *losers.*

Ik geloof dat door middel van extrapolatie van verhalen uit verleden en toekomst over 'eilanden in het net' bewijzen kunnen worden verzameld dat een bepaald soort 'vrije enclave' ook in onze tijd niet alleen mogelijk is, maar zelfs al bestaat. Al mijn onderzoekingen en speculaties zijn uitgekristalliseerd rond het concept van de TIJDELIJKE AUTONOME ZONE (hierna afgekort als TAZ). Ondanks de synthetiserende werking ervan voor mijn eigen denken is het niet mijn bedoeling dat de TAZ wordt opgevat als meer dan een essay ('poging tot'), een suggestie, een poëtische dagdroom.

Ondanks het soms Ranteriaans enthousiasme van mijn taal, is het niet mijn bedoeling politieke dogma's te construeren. In feite heb ik nadrukkelijk vermeden de TAZ te definiëren — ik omcirkel het gegeven, vuur onderzoekende stralen af. Uiteindelijk is de TAZ bijna zelf-verklarend. Mocht de kreet gangbaar worden, dan zal ze zonder moeite worden begrepen... begrepen in de daad.

WACHTEN OP DE REVOLUTIE

HOE KOMT HET dat 'de op z'n kop gezette wereld' het altijd weer voor elkaar krijgt om zich op te richten? Waarom volgt reactie altijd op revolutie, als seizoenen in de Hel?

Revolte of *insurrectie*, dat zijn de woorden die de historici gebruiken om *mislukte* revoluties aan te duiden — bewegingen die niet de verwachte curve, het consensus-dragende traject volgen van revolutie via reactie en verraad naar het stichten van een sterkere en zelfs nog onderdrukkender Staat — het draaien van het wiel, de wederkeer van de geschiedenis, keer op keer, tot haar hoogste vorm: een laars die voor eeuwig op het smoel van de mensheid wordt gedrukt.

Doordat de *opstand* weigert deze curve te volgen, gaat ze uit van de mogelijkheid van een beweging buiten en voorbij de Hegeliaanse spiraal van de 'vooruitgang' — die stiekem niets anders voorstelt dan een vicieuze cirkel. *Surgo* — verrijs, zwel aan. *Insurgo* — verrijs, verhef jezelf. Een autonome actie. Een vaarwel aan de miserabele parodie op de karmische rondgang, de historisch-revolutionaïre futiliteit. De leus 'Revolutie!' is gemuteerd van alarmkreet tot antidotum, een kwaadaardige, pseudo-gnostische lotsval, een nachtmerrie waarin we, ongeacht onze strijd, nooit ontkomen aan die boze aeon, die incubus die de Staat is, de ene staat na de ander en iedere 'hemel' geregeerd door de zoveelste kwaadaardige engel.

Als de geschiedenis de 'Tijd' IS, zoals ze beweert, dan is de opstand een moment dat op en uit de Tijd springt en de 'wet' van de geschiedenis doorbreekt. Als de Staat de geschiedenis IS, zoals ze beweert, dan is de opstand het verboden moment, de onvergeeflijke ontkenning van de dialectiek — de shimmy die hopla de

schoorsteenpijp uit danst, de beweging van een sjamaan, uitgevoerd in een 'onmogelijke hoek' op het universum.

De geschiedenis beweert dat de revolutie 'duurzaamheid' of minstens duur bereikt, terwijl de opstand 'tijdelijk' is. In deze zin is de opstand zoiets als een 'piekervaring', in de zin van tegengesteld aan de norm van 'normaal' bewustzijn en normale ervaring. Net als grote feesten kunnen opstanden niet iedere dag plaatsvinden — anders zouden ze niet ongewoon zijn. Maar dergelijke momenten van intensiteit geven vorm en inhoud aan een heel bestaan. De sjamaan keert terug — je kunt niet eeuwig uit je dak gaan — maar de zaken zijn veranderd, verschuivingen en samensmeltingen hebben plaatsgevonden — een *verschil* is tot stand gebracht.

Men kan tegenwerpen dat dit betoog gegrondvest is op wanhoop. Hoe zat het met de anarchistische droom, de staatloze staat, de commune, de *beklijvende* autonome zone, een vrije samenleving, een vrije *cultuur*? Moeten we die hoop laten varen in ruil voor één of andere existentialistische *acte-gratuit*? Het gaat niet om bewustzijnsverandering, maar om het veranderen van de wereld!

Ik vind dit een redelijke kritiek. Ik zou twee tegenwerpingen willen maken: ten eerste heeft *revolutie* tot op heden nog nooit geleid tot de verwerkelijking van deze droom. Het visioen komt tot leven in het moment van de opstand — maar zodra 'de revolutie' triomfeert en de staat weerkeert, zijn droom en ideaal verraden. Ik heb de hoop op of de verwachting van verandering niet opgegeven — maar ik wantrouw het woord *revolutie*. Ten tweede: zelfs als we de revolutionaire benadering vervangen door het concept van een *spontaan tot anarchistische cultuur opbloeiende opstand*, dan nog is onze eigen specifieke historische situatie niet bijster geschikt voor een onderneming van zo'n omvang. Een onzinnig martelaarschap zou momenteel het enige gevolg zijn van een frontale confrontatie met de staat van het beeldscherm, de staat van het mega-informatieconcern, het rijk van spektakel en simulatie. Al haar geweren zijn op ons gericht, terwijl ons beperkte arsenaal alleen maar kan worden gericht op een hysteresis, een rigide leegte, een spook, in staat om iedere vonk te doven in een ectoplasma van informatie, een door het beeld van de smeris en

het absorberende oog van het tv-scherm geregeerde samenleving van de capitulatie.

We pleiten dus niet voor de TAZ als exclusief doel op zich, ter vervanging van alle andere vormen van organisatie, tactieken en doelen. We bevelen haar aan, omdat ze kan voorzien in de verrijking die aan opstanden eigen is, zonder onvermijdelijk te leiden tot geweld en martelaarschap. De TAZ is een opstand die zich niet direct met de Staat inlaat, een guerrilla-operatie die een gebied (geografisch, in de tijd, of van de geest) bevrijdt en zich dan ontbindt om elders/ooit weer te verschijnen, voordat de Staat haar kan verpletteren. Omdat de staat zich voornamelijk bezighoudt met simulatie en niet met inhoud, kan de TAZ vrij lang in betrekkelijke vrede deze gebieden clandestien 'bezetten' en er haar feestelijke doeleinden nastreven. Misschien hebben bepaalde kleine TAZ's het een leven lang uitgehouden, omdat ze onopgemerkt bleven, zoals boerenenclaves in het zuiden van de V.S. — omdat ze nooit met het spektakel kruisten, zich nooit vertoonden buiten dat echte leven dat onzichtbaar blijft voor de simulatie-agenten.

Babylon ziet haar abstracties voor realiteiten aan: precies *binnen* deze vergissingsmarge kan de TAZ ontstaan. De TAZ op gang brengen kan inhouden dat er gewelds- en verdedigingstactieken worden gebruikt, maar haar grootste kracht ligt in haar onzichtbaarheid — de staat kan haar niet herkennen omdat de geschiedenis haar niet kan definiëren. Zodra de TAZ wordt benoemd (vertegenwoordigd, bemiddeld), moet ze verdwijnen, *zal* ze verdwijnen en slechts een leeg omhulsel achterlaten, enkel om ergens anders weer op te duiken, eens te meer onzichtbaar want ondefinieerbaar in termen van het spektakel. Zo is de TAZ een perfecte tactiek voor een tijdperk waarin de staat alomtegenwoordig en oppermachtig is en tegelijkertijd vergeven van de barsten en lege ruimten. Omdat de TAZ een microkosmos is van de 'anarchistische droom' van een vrije cultuur, kan ik me geen betere tactiek voorstellen om naar dat doel te werken en tegelijk al hier en nu wat van de voordelen ervan te beleven.

Samenvattend eist een realistische instelling niet alleen dat we ophouden op 'de revolutie' te *wachten*, maar ook dat we ophouden haar te *willen*. 'Opstand', ja — zo vaak mogelijk en zelfs met het

risico van geweld. Het *stuiptrekken* van de gesimuleerde staat zal 'spectaculair' zijn, maar in de meeste gevallen zal het de beste en radicaalste tactiek zijn om te weigeren je met spectaculair geweld in te laten, je *terug te trekken* van het terrein van de simulatie en te verdwijnen.

De TAZ is een kampement van guerrilla-ontologisten: hit & run. Houd de hele stam in beweging, al bestaat hij slechts uit data in het Web. De TAZ moet in staat zijn zich te verdedigen, maar zowel de 'aanval' als de 'verdediging' zouden, indien mogelijk, het geweld van de staat moeten zien te omzeilen, dat allang *zinloos* geweld is geworden. De aanval is gericht tegen beheersingsstructuren, in wezen tegen ideeën: de verdediging is 'onzichtbaarheid', een *martiale kunst*, en 'onschendbaarheid' — een 'occulte' kunst binnen de martiale kunsten. De 'nomadische oorlogsmachine' verovert zonder te worden opgemerkt en verplaatst zich nog voor de plattegrond kan worden aangepast. Wat de toekomst betreft — alleen autonomen kunnen autonomie *plannen*, organiseren, creëren. Het betreft hier een autonome actie. De eerste stap heeft wel iets van satori — het besef dat de TAZ begint met een eenvoudige daad van besef (zie Appendix C, Renzo Novatore's citaat).

DE PSYCHOTOPOLOGIE VAN HET DAGELIJKS LEVEN

HET CONCEPT VAN DE TAZ komt in de eerste plaats voort uit een kritiek op de revolutie, en een herwaardering van de opstand. De eerste kwalificeert de laatste als mislukking; maar in onze ogen vertegenwoordigt de *opstand*, gemeten naar de maatstaf van een psychologie van de bevrijding, een veel interessantere mogelijkheid dan al de 'succesvolle' revoluties van bourgeoisie, communisten, fascisten enz.

De tweede drijvende kracht achter de TAZ komt voort uit de historische ontwikkeling die ik 'het afsluiten van de plattegrond' noem. Het laatste stukje aarde dat door geen enkele natie-staat werd opgeëist is in 1899 verzwolgen. Onze eeuw is de eerste zonder *terra incognita*, zonder voorgrens. Nationaliteit is het hoogste principe van de wereldheerschappij — geen stukje Zuidzee-rots mag onbezet blijven, niet één afgelegen vallei, niet eens

de Maan en planeten. Dit is de apotheose van het 'territoriale gansterdom'. Geen vierkant centimetertje Aarde blijft buiten de greep van politie of belasting... althans in theorie.

De 'landkaart' is een politiek abstract raster, een reusachtige *zwendel*, versterkt door de wortel/stok-conditionering van de staat van de 'deskundigen', tot voor de meesten van ons de kaart het terrein wordt — niet langer 'Schildpad-Eiland', maar 'de VS'. Maar omdat de kaart een abstractie is, kan ze de Aarde niet dekken met een nauwkeurigheid van 1:1. In de fractale complexiteiten van de feitelijke geografie kan de kaart alleen dimensionale rasters zien. Verborgen enormiteiten ontsnappen aan de norm. De kaart is niet nauwkeurig; de kaart *kan niet* nauwkeurig zijn.

Dus: is de Revolutie afgesloten, maar staat de opstand open. Voorlopig richten we onze krachten op tijdelijke 'machtsschommelingen' en vermijden we iedere verstrikking in 'definitieve oplossingen'.

En: is de kaart gesloten, dan ligt de autonome zone open. Metaforisch gezien ontvouwt ze zich binnen de fractale dimensies die onzichtbaar zijn voor de cartografie van de macht. En hier zouden we het concept van de psychotopologie (en -topografie) moeten introduceren, als een alternatieve 'wetenschap' naast die van de onderzoeken, kaartenmakerij en het 'psychisch imperialisme' van de staat. Alleen de psychotopologie kan kaarten van 1:1 tekenen, omdat alleen de menselijke geest over voldoende complexiteit beschikt om het werkelijke na te bootsen. Maar een 1:1 kaart kan haar territorium niet 'beheersen', omdat ze praktisch identiek is aan haar territorium. Ze kan alleen worden gebruikt om bepaalde kenmerken te *suggereren*, er in zekere zin een gebaar naar te maken. We zijn op zoek naar 'ruimten' (geografisch, sociaal, cultureel, imaginair) met de potentie om op te bloeien als autonome zones — en we zijn op zoek naar tijden waarin deze ruimten relatief openliggen, hetzij vanwege een slordigheid van staatszijde, hetzij omdat ze op één of andere manier aan de aandacht van de kaartenmakers zijn ontsnapt, of om wat voor reden dan ook. Psychotopologie is de kunst van het *wichelroede-lopen* naar potentiële TAZ's.

De afsluitingen van revolutie en kaart zijn niet meer dan de negatieve redenen van de TAZ; er blijft nog veel te zeggen over haar positieve inspiraties. Reactie alleen kan niet de benodigde energie oproepen om een TAZ te doen 'manifesteren'. Een opstand moet ook ergens *voor* zijn.

1. Ten eerste kunnen we spreken van een natuurlijke antropologie van de TAZ. Het kerngezin is de basiseenheid van de consensus-maatschappij, maar niet die van de TAZ. ('Gezinnen! — wat haat ik ze! — die wrekken van de liefde!' — Gide). Het kerngezin, met alle begeleidende 'oedipale ellende' van dien, schijnt een neolitische uitvinding te zijn geweest, een antwoord op de 'landbouwrevolutie' met haar afgedwongen schaarste en haar opgedrongen hiërarchie. Het paleolitische model is tegelijkertijd 'oerder' en radicaler: de *meute*. De typisch nomadische of semi-nomadische jager/verzamelaars-meute bestaat uit zo'n 50 mensen. Binnen grotere tribale samenlevingen wordt de meute-structuur in stand gehouden door middel van clans binnen de stam, of door broederschappen zoals initiatie- of geheime genootschappen, jagers- of oorlogsgenootschappen, seksebonden, 'kinderrepublieken', enzovoort. Waar het kerngezin voortkomt uit schaarste (en uitmondt in wrekkigheid), komt de meute voort uit overvloed — en resulteert ze in voorspoed. Het gezin is *gesloten*, door de genetica, door het *bezit* van vrouwen en kinderen door de man, door de hiërarchische totaliteit van de agriculturele/industriële samenleving. De meute is *toegankelijk* — niet voor iedereen natuurlijk, maar voor de affiniteitsgroep, de tot een liefdesband verzworen geïnitieerden. De meute maakt geen deel uit van een grotere hiërarchie, maar eerder van een horizontaal gedragspatroon, uitgebreide verwantschap, overeenkomst en verbond, spirituele affiniteit, etc. (De Amerikaans-Indiaanse gemeenschap heeft tot op de dag van vandaag bepaalde aspecten van deze structuur behouden).

In onze eigen post-spectaculaire samenleving van de simulatie zijn er vele krachten — meest onzichtbaar — aan het werk om het kerngezin te laten verdwijnen en de meute te laten terugkeren. Haperingen in de arbeidsstructuur weerklinken in de vergruizelde 'stabiliteit' van de eenheidswoning en het eenheidsgezin. Iemands 'meute' omvat tegenwoordig vrienden, exen, bij verschillende

banen en powwows ontmoette mensen, affiniteitsgroepen, netwerken voor bijzondere doeleinden, postnetwerken enz. Het kerngezin wordt steeds duidelijker een *val*, een culturele erosieholte, een neurotisch verzwegen implosie van gespleten atomen — en de voor de hand liggende tegenstrategie drijft spontaan boven in de vrijwel onbewuste herontdekking van de archaïscher en toch postindustriëlere mogelijkheid van de meute.

2. De TAZ als *volksfeest*. De anarchist Stephen Pearl Andrews gebruikte ooit als beeld voor de anarchistische samenleving het *feestmaal*, waarin iedere autoriteitsstructuur zich oplost in uitbundigheid en gefuif (zie Appendix C). We zouden hier ook Fourier kunnen aanhalen met zijn concept van de zintuigen als basis van de socialiteit — 'tastbenul' en 'gastrosofie', of zijn loflied op de verwaarloosde implicaties van de reuk en de smaak. De antieke concepten van jubilea en saturnalia ontspruiten aan de onbewuste erkenning dat bepaalde gebeurtenissen buiten het raamwerk van de 'wereldse tijd', de maatstaf van staat en geschiedenis, vallen. Deze feestdagen sloegen letterlijk gaten in de kalender — *interkalendaire intervallen*. Rond de Middeleeuwen was bijna één-derde van het jaar aan feestdagen uitbesteed. Misschien hadden de rellen tegen kalenderhervormingen minder te maken met de 'elf verloren dagen' dan met het inzicht dat de keizerlijke wetenschap samenspande om deze gaten in de kalender te sluiten, waar de vrijheid van het volk zich had opgehoopt — een staatsgreep, een in kaart brengen van het jaar, een overname van de tijd zelf, waardoor van de organische kosmos het universum van het uurwerk werd gemaakt. De dood van het volksfeest.

Iedereen die meedoet aan een opstand beschouwt haar zonder uitzondering als een feest, zelfs temidden van gewapende strijd, gevaar en risico's. De opstand is als een saturnalium dat is losgeslagen (of gedwongen is te verdwijnen) uit haar schrikkeltijd, en dat nu overal en altijd kan opduiken. Bevrijd van tijd en plaats, heeft ze desalniettemin een fijne neus voor de rijpheid van gebeurtenissen en een affiniteit met de *genius loci*: de wetenschap van de psychotopologie wijst op 'krachtstromen' en 'machtsplekken' (om wat occulte termen te gebruiken) die de TAZ ruimte-/

tijdelijk lokaliseren, of tenminste helpen haar relatie tot moment en lokatie te bepalen.

De media nodigen ons uit om 'de momenten van je leven te komen vieren' met de schijn-eenwording van produkt en spektakel, het beroemde *non-gebeuren* van de absolute vertegenwoordiging. Als antwoord op deze obsceniteit hebben we, enerzijds, het scala aan *weigeringen* (vastgelegd door de situationisten, John Zerzan, Bob Black e.a.) — en anderzijds het ontstaan van een *feestcultuur* die ver verwijderd is van de potentiële managers van onze vrije tijd, ja zelfs voor hen verborgen blijft. 'Fight for the right to party' is geen parodie op radicale strijd maar een nieuwe manifestatie ervan, geschikt voor een tijd die met tv's en telefoons schermt als methode om andere menselijke wezens te 'bereiken', om 'erbij te zijn!'.

Pearl Andrews had gelijk: het feestmaal is reeds 'het zaad van een nieuwe maatschappij die vorm krijgt in het omhulsel van de oude' (motto van de IWW). De 'tribale ontmoeting' in sixties-stijl, het geheime bosgenootschap van eco-saboteurs, het idyllisch Meifeest van neo-heidenen, anarchistische congressen, nichtenkringen... huurfeesten in Harlem in de jaren twintig, nachtclubs, banketten, ouderwetse libertaire picknicks — we moeten beseffen dat dit allemaal op een bepaalde manier al 'bevrijde zones', of althans potentiële TAZ's, zijn. Hetzij toegankelijk voor slechts een paar vrienden, als bij een feestmaal, hetzij voor duizenden deelnemers, zoals een Be-In, is het feest altijd 'toegankelijk' omdat het niet 'georganiseerd' is; het mag dan 'gepland' zijn, maar als het niet '*gebeurt*' is het een mislukking. Het element van spontaniteit is cruciaal.

De essentie van het feest: van aangezicht tot aangezicht voegt een groep mensen hun pogingen tot verwerkelijking van wederzijdse verlangens samen, of dat nu verlangens zijn naar lekker eten en plezier, naar dans, conversatie, de levenskunsten, misschien naar erotisch genot, of naar het creëren van een gemeenschappelijk kunstwerk, of naar het bereiken van de paradijselijke extase zelf — kortom, een 'vereniging van egoïsten' (zoals Stirner het noemt) in zijn eenvoudigste vorm — of anders, om met Kropotkin te spreken, een fundamentele biologische drang naar 'wederzijdse ondersteuning'. (Hier zouden we ook nog moeten wijzen op

Bataille's 'economie van de verspilling' en zijn theorie van de potlatch-cultuur).

3. Van vitaal belang bij het tot stand brengen van de werkelijkheid van de TAZ is het concept van psychisch nomadisme (of 'ontworteld kosmopolitanisme', zoals wij het schertsend noemen). Aspecten van dit fenomeen zijn door Deleuze en Guattari besproken in *Nomadology and the War Machine*, door Lyotard in *Driftworks*, en door verschillende auteurs in de 'Oasis'-uitgave van *Semiotext(e)*. I.p.v. 'stedelijk nomadisme', 'drijfarbeid' enz. gebruiken wij hier liever de uitdrukking 'psychisch nomadisme' om al deze concepten in één los stelsel onder te brengen en ze te bestuderen in het kader van het onstaan van de TAZ.

'De dood van God', in sommige opzichten een decentralisatie van het hele 'Europese' project, opende een veelkantig, post-ideologisch wereldbeeld, dat in staat was zich 'ontworteld' van de filosofie naar de tribale mythe, van de natuurwetenschappen naar het taoïsme te bewegen — in staat voor het eerst te kijken met de ogen van één of ander gouden insekt, waarvan ieder facet uitzicht bood op een volslagen andere wereld.

Maar de prijs die betaald werd voor het verkrijgen van dit beeld was dat we in een tijdperk moeten leven waarin snelheid en 'warenfetisjisme' een despotische valse eenheid hebben gecreëerd, die iedere culturele diversiteit en individualiteit uitwist, zodat 'de ene plek niet slechter dan de andere is'. Deze paradox creëert 'zigeuners', psychische reizigers, gedreven door verlangen of nieuwsgierigheid, zwervers van twijfelachtig allooi (in feite afvallig aan het 'Europese project' dat al haar charme en vitaliteit heeft verloren), niet gebonden aan wat voor tijd en plaats ook, op zoek naar diversiteit en avontuur... Deze omschrijving dekt niet alleen de x-sterangs kunstenaars en intellectuelen, maar ook de gastarbeiders, vluchtelingen, 'daklozen', toeristen, de mobilehome- en woonwagencultuur — ook diegenen die 'reizen' in het Net en toch misschien nooit hun kamers verlaten (of zij die zijn als Thoreau, die 'veel gereisd heeft — per tractaat'); en uiteindelijk slaat ze op 'iedereen', wij allen, die leven in onze auto's, onze vakanties, onze tv's, boeken, films, telefoons, wisselende banen, wisselende 'leefstijlen', religies, diëten, enz enz.

Psychisch nomadisme als *tactiek*, wat Deleuze & Guattari metaforisch 'de oorlogsmachine' noemen, verschuift de paradox van een passieve naar een actieve en misschien zelfs naar een 'gewelddadige' vorm. 'God''s laatste stuiptrekkingen en sterfbedkrampen houden nu al zo lang aan — in de vorm van kapitalisme, fascisme en communisme bijvoorbeeld — dat er nog steeds een hoop 'creatieve destructie' uit te voeren blijft door post-Bakoenistische, post-Nietzscheaanse commando's, ofwel *apachen* (letterlijk 'vijanden') van de oude consensus. Deze nomaden praktizeren de *razzia*, ze zijn kapers, ze zijn virussen; ze hebben de TAZ evenzeer nodig als ze naar haar verlangen, kampen van zwarte tenten onder de nachtelijke woestijnhemel, tussenruimtes, verborgen gefortificeerde oases langs geheime karavaanroutes, 'bevrijde' stukjes jungle en woestenij, verboden gebieden, zwarte markten en ondergrondse bazaars.

Deze nomaden bepalen hun koersen aan de hand van vreemde sterren, misschien zijn het oplichtende dataclusters in de cyberruimte, misschien ook hallucinaties. Leg een landkaart voor je uit; daaroverheen een plattegrond van politieke veranderingen, daaroverheen een kaart van het Net, vooral van het contra-Net met zijn nadruk op clandestiene informatieuitwisseling en logistiek — en ten slotte, over dat alles, de 1:1 kaart van de creatieve fantasie, esthetica, waarden: dan komt het eruit resulterende raster tot leven, opgewekt door onverwachte wervelingen en energie-oprispingen, door lichtstollingen, geheime tunnels, verrassingen.

HET NET EN HET WEB

DE VOLGENDE FACTOR die tot de TAZ bijdraagt is zo wijds en veelzijdig dat ze om een eigen paragraaf vraagt.

We hadden het hierboven over het *Net*, dat gedefinieerd kan worden als de totaliteit van alle informatie- en communicatieoverdrachten. Deels zijn deze overdrachten geprivilegeerd en beperkt tot een aantal elites, wat het Net een hiërarchisch aspect geeft. Andere transacties staan open voor iedereen — zo heeft het Net ook een horizontaal of niet-hiërarchisch aspect. Militaire en veiligheids-data zijn beveiligd, evenals informatie over beurs- en

bankwezen en dergelijke. Maar voor het overgrote deel zijn telefoon, post, publieke databanken enz. voor iedereen en om het even wie toegankelijk. Dus is er *binnen het Net* een schemerig soort *contra-Net* opgedoken, dat wij het *Web* zullen noemen (als was het Net een visnet en het Web de tussen de mazen en gaten in het Net geweven spinnewebben). Over het algemeen zullen we de term *Web* gebruiken als we het hebben over de alternatieve, horizontale open structuur van informatie-uitwisseling, het niet-hiërarchische netwerk, en de term *contra-Net* bewaren om op clandestien, illegaal en opstandig gebruik van het Web te duiden, met inbegrip van data-piraterij en andere vormen van parasitisme op het Net zelf. Net, Web, en contra-Net maken alle deel uit van hetzelfde wijdse patroon — ze vloeien op ontelbare punten in elkaar over. De termen zijn niet bedoeld om terreinen vast te leggen, maar om op tendensen te wijzen.

(Terzijde: vraag jezelf, voor je het Web of het contra-Net veroordeelt vanwege hun 'parasitisme', wat nooit een echt revolutionaire kracht kan zijn, af wat 'produktie' wil zeggen in het tijdperk van de simulatie. Wat is de 'produktieve klasse'? Misschien zul je moeten toegeven dat deze termen hun betekenis verloren lijken te hebben. In ieder geval zijn de antwoorden op zulke vragen dermate ingewikkeld dat de TAZ geneigd is ze liever helemaal te negeren en eenvoudig op te pikken wat ze kan *gebruiken*. 'Cultuur is onze natuur' — en wij zijn de kruimeldiefjes, of de jager/verzamelaars van de wereld van de communicatietechnologie).

De huidige vormen van het officieuze Web zijn, vermoedt men, nog altijd tamelijk primitief: het marginale zine-netwerk, de BBS-netwerken, gekraakte software, 'hacken', telefoon-'gefreak', een beetje invloed op drukwerk en radio, vrijwel geen op andere grote media — geen tv-stations, geen satellieten, geen fiberoptics, geen kabel enz. Het Net zelf echter toont een patroon van zich veranderende/ontwikkelende relaties tussen subjecten ('gebruikers') en objecten ('data'). De aard van deze relaties is uitputtend onderzocht, van McLuhan tot Virilio. Er zouden pagina's voor nodig zijn om te 'bewijzen' wat ondertussen 'iedereen weet'. I.p.v. dit alles te herkauwen, ben ik meer geïnteresseerd in de vraag hoe

deze zich ontwikkelende relaties toepassingsmogelijkheden voor de TAZ aandragen.

De TAZ heeft een tijdelijke maar concrete lokatie in de tijd en een tijdelijke maar concrete lokatie in de ruimte. Maar het is duidelijk dat ze ook een 'lokatie' *in het Web* moet hebben, en deze lokatie is er één van een andere aard, niet concreet maar virtueel, niet direct maar spontaan. Het Web biedt niet alleen logistieke ondersteuning aan de TAZ, ze helpt ook mee haar te laten ontstaan; grof gezegd zou men kunnen stellen dat de TAZ zowel in de informatie-ruimte 'bestaat' als in de 'echte wereld'. Het Web kan een hele hoop tijd, in de vorm van data, concentreren in een oneindige 'ruimte'. We hebben opgemerkt dat de TAZ, omdat ze tijdelijk is, noodzakelijkerwijs enkele voordelen moet ontberen van een vrijheid die *duurzaamheid* en een min of meer vaste *plek* bezit. Maar het Web kan een vervanging bieden voor iets van deze duur en plaats — ze kan de TAZ vanaf haar ontstaan *informeren* met enorme hoeveelheden samengebalde tijd en ruimte, 'gesubtiliseerd' tot data.

Gezien de huidige ontwikkelingsstand van het Web en mede gelet op de eis van het 'van aangezicht tot aangezicht' en het sensuele, moeten we het Web allereerst beschouwen als een ondersteunend systeem, dat de mogelijkheid biedt informatie van de ene TAZ naar de andere te vervoeren, de TAZ te verdedigen, haar 'onzichtbaar' te maken of van tanden te voorzien, al naar gelang de situatie zou verlangen. Meer nog: als de TAZ een kamp van nomaden is, dan helpt het Web de stam aan haar heldendichten, liederen, genealogieën en legenden; het zorgt voor de geheime karavaan- en overvalsroutes die de golfbeweging van de tribale economie bepalen; het *bevat* zelfs enkele wegen die de stam zal volgen, een aantal dromen die ze als tekens en visioenen zal ervaren.

Het Web is voor zijn bestaan niet afhankelijk van welke computertechnologie dan ook. Mondeling contact, post, het marginale zine-netwerk, 'telefoonsneeuwballen' e.d. volstaan al om een informatie-webwerk te construeren. De sleutel is niet het soort of niveau van de gebruikte technologie, maar de openheid en horizontaliteit van de hele structuur. Desalniettemin veronderstelt het hele concept van het Net het gebruik van computers. In S.F.-

fantasie stevent het Net af op de conditie van Cyberspace (zoals in *Tron* of *Neuromancer*) en de pseudotelepathie van de 'virtuele werkelijkheid'. Als Cyberpunk-fan kan ik me niet anders voorstellen dan dat 'realiteits-hacken' een voorname rol zal spelen bij het creëren van TAZ's. Zoals Gibson en Sterling neem ik aan dat het officiële Net er nooit in zal slagen het Web of het contra-Net op te rollen, en dat data-piraterij, illegale uitzendingen en de vrije stroom van informatie nooit bevroren kunnen worden. (In feite *voorspelt* de chaostheorie, zoals door mij begrepen, dat een universeel Controle-apparaat onmogelijk is).

Los van alle speculatie over de toekomst moeten we echter antwoord geven op een zeer ernstige vraag omtrent het Web en de technologie die ze met zich meebrengt. De TAZ verlangt er bovenal naar *bemiddeling door media* te vermijden, haar bestaan als *immediaat* te beleven. De essentie juist van het hele gebeuren is 'borst aan borst' zoals de soefi's zeggen, of aangezicht tot aangezicht. Maar, MAAR: de essentie van het Web is juist bemiddeling door media. Hier zijn machines onze ambassadeurs — het lichaam is irrelevant, tenzij als *terminal*, met heel de sinistere bijklank van die term.

De TAZ kan misschien het beste haar eigen ruimte vinden door zich te buigen over twee schijnbaar tegenstrijdige houdingen tegenover Hi-Tech en haar apotheose het Net: (1) wat we zouden kunnen noemen het *Fifth Estate*/neopaleolitische postsitu ultragroene standpunt, dat zichzelf opvat als ludditisch argument tegen de media en het Net; en (2) de cyberpunk-utopisten, futurolibertairen, realiteits-hackers en hun bondgenoten, die het Net als een stap voorwaarts in de evolutie zien en die veronderstellen dat alle mogelijke kwalijke gevolgen van mediatisering kunnen worden overwonnen — tenminste, als we eenmaal de produktiemiddelen bevrijd hebben.

De TAZ is het eens met de hackers omdat ze — gedeeltelijk — wil ontstaan via het Net, zelfs via de bemiddeling van het Net. Maar ze stemt ook in met de groenen omdat ze een intens bewustzijn van zichzelf als *lichaam* bewaart en enkel walging voelt voor *cybergnosis*, de poging het lichaam te overstijgen door vluchtigheid en simulatie. De TAZ is geneigd de tech/antitech dichotomie als misleidend te beschouwen, zoals de meeste dichotomieën,

waarin schijnbare tegenstellingen uiteindelijk altijd door de semantiek veroorzaakte falsificaties of hallucinaties blijken te zijn. Dit is een manier om te zeggen dat de TAZ in *deze* wereld wil leven, niet in het idee van een andere wereld, één of andere uit valse eenheid (*één en al* groen OF *één en al* metaal) geboren visionaire wereld, die overigens enkel neerkomt op meer pudding in de hemel (zoals *Alice* zei: 'Gisteren jam of morgen jam, maar nooit jam vandaag').

De TAZ is 'utopisch' in de zin dat ze een *intensificatie* van het dagelijks leven voor zich ziet, of zoals de surrealisten het hadden kunnen zeggen: de penetratie van het leven door het wonderbaarlijke. Maar ze kan niet utopisch zijn in de feitelijke zin des woords, *nergens*, of nergensoord. *De TAZ is ergens*. Ze ligt op de kruising van vele krachten, als een of andere heidense machtsplek op het knooppunt van mysterieuze 'ley-lijnen', voor de ingewijde waarneembaar in ogenschijnlijk onsamenhangende stukken terrein, landschap, bewegingen van lucht, water, dieren. Alleen zijn ditmaal de lijnen niet alle in tijd en ruimte gegraveerd. Sommige ervan bestaan enkel 'in' het Web, zelfs al kruisen ze ook werkelijke tijden en plaatsen. Misschien zijn sommige lijnen enkel 'buitengewoon' doordat er geen vergelijkingsmateriaal bestaat om ze mee te kwantificeren. Deze lijnen zouden beter kunnen worden bestudeerd in het licht van de chaostheorie dan in dat van sociologie, statistiek, economie enz. De krachtspatronen die de TAZ in het leven roepen hebben iets gemeen met die chaotische 'strange attractors' die, als het ware, *tussen* de dimensies bestaan.

De TAZ grijpt vanwege haar concrete aard elk beschikbaar middel aan om zichzelf te realiseren — ze zal tot leven komen, in een grot of een L-5 ruimtestad — maar hoe dan ook zal ze leven, nu, of zo snel mogelijk, om het even in wat voor verdachte of gammele vorm, spontaan, zonder acht te slaan op ideologie of zelfs op anti-ideologie. Ze zal gebruik maken van de computer omdat de computer bestaat, maar ze zal ook gebruik maken van machten die zo volslagen los staan van vervreemding of simulatie, dat ze een zeker *psychisch paleolitisme* aan de TAZ garanderen, een oersjamanistische geest die zelfs het Net zelf zal 'infecteren' (in mijn lezing de ware betekenis van cyberpunk). Omdat de TAZ een intensifiëring is, een overschot, een exces, een potlatch, het leven,

doorgebracht door te leven in plaats van te *overleven* (dat snotterend wachtwoord van de jaren tachtig), kan ze niet worden gedefinieerd met Tech of anti-Tech. De TAZ spreekt zichzelf tegen, omdat ze niet in sprookjes gelooft maar ze wil leven, met alle on/mogelijke middelen die de 'perfectie', de onbeweeglijkheid van het nog lang en gelukkig verstoren.

In de Mandelbrot-reeks en zijn computergrafische weergave zien we, in een fractaal universum, kaarten die in kaarten, die weer in kaarten zijn verborgen enz. — tot aan de grenzen van het computerkunnen. Wat voor nut heeft deze kaart, die in zekere zin een 1:1 relatie met een fractale dimensie bezit? Wat kan men ermee, anders dan haar psychedelische elegantie bewonderen?

Als we ons een *informatie-plattegrond* voorstellen — een cartografische projectie van het Net in zijn totaliteit —, dan zouden we er de kenmerken van de chaos in moeten opnemen, die bijvoorbeeld al opduiken in het functioneren van complexe zaken als parallel processing, telecommunicatie, elektronisch 'geld' opnemen, virussen, guerrilla-hacken enzovoort.

Al deze 'terreinen' van de chaos zouden kunnen worden afgebeeld met topografieën als de Mandelbrot-reeks, waarin de 'schiereilanden' in de kaart zijn vervat of verborgen — waarin ze lijken te 'verdwijnen'. Dit 'schrijven' — terwijl delen verdwijnen en delen zichzelf uitwissen — toont het proces waarin het Net wordt gecompromitteerd, onvolledig wordt in zijn eigen beeld, definitief oncontroleerbaar. Met andere woorden, de M-reeks, of iets in die geest, zou van nut kunnen blijken bij het 'plotten' (met alle betekenissen van dat woord) van de opkomst van het contra-Net als een chaotisch proces, een 'creatieve evolutie' in de zin van Prigogine. Op zijn minst dient de M-reeks als *metafoor* voor het 'in kaart brengen' van het raakvlak tussen TAZ en Net: op dat vlak *verdwijnt er informatie*. Iedere 'catastrofe' in het Net is een machtsknoop voor het Web, het contra-Net. Het Net zal door chaos worden geschaad, terwijl het Web daarop gedijt.

Door middel van eenvoudige data-piraterij of door een complexere ontwikkeling van het reële contact met chaos, zal de Webhacker, de cyberneticus van de TAZ, manieren vinden om voordeel te halen uit storingen, rampen en defecten in het Net (manieren om uit 'entropie' informatie te maken). Als een bricoleur, een plunde-

raar van brokken informatie, een smokkelaar, chanteur, misschien zelfs cyberterrorist, zal de TAZ-hacker te werk gaan in dienst van de evolutie van clandestiene fractale verbanden. Deze verbanden zullen, met de *andere* informatie die tussen en onder hen wordt uitgewisseld, 'aftappunten van macht' vormen voor het ontstaan van de TAZ zelf — zoals je elektriciteit van het GEB jat om een kraakpand te verlichten.

Het Web zal op het Net parasiteren om TAZ-bevorderlijke situaties te produceren; maar we kunnen ons deze strategie ook voorstellen als poging om te bouwen aan de constructie van een alternatief en autonoom Net, 'vrij' en niet langer parasitair, dat zal dienen als basis voor een 'nieuwe maatschappij die verrijst uit het omhulsel van de oude'. Het contra-Net en de TAZ kunnen worden beschouwd als doelen op zich — maar theoretisch kunnen ze ook worden gezien als vormen van strijd voor een andere werkelijkheid.

Dit gezegd hebbende, moeten we bekennen dat we nog steeds een zekere onbehaaglijkheid tegenover computers voelen en moeten we toegeven dat er nog altijd een paar onbeantwoorde vragen bestaan, zeker ook omtrent de Personal Computer.

Het verhaal van computernetwerken, BBS-en en verschillende andere experimenten in elektrodemocratie is tot nu toe grotendeels een zaak voor *hobbyisten* geweest. Vele anarchisten en libertairen hebben een groot vertrouwen in de PC als wapen van bevrijding en zelfbevrijding — maar nergens blijkt een werkelijk winst of tastbare vrijheid aantoonbaar.

Ik heb weinig belang bij één of andere hypothetische opkomende ondernemersklasse van zelf-tewerkgestelde data/tekstverwerkers die spoedig in staat zullen zijn een gigantische thuisindustrie in stand te houden, of kleine teringklusjes uit te voeren voor allerlei bedrijven en bureaucratieën. Bovendien is er geen ESP voor nodig om te voorspellen dat deze 'klasse' haar onderklasse zal ontwikkelen — een soort lompen-yuppitariaat: huisvrouwen bijvoorbeeld die hun gezinnen van een 'tweede inkomen' zullen voorzien door van hun huizen elektro-thuisateliers te maken, kleine werk-dictatuurtjes waar de 'baas' een computernetwerk is.

Ook ben ik weinig onder de indruk van de door 'radicale' netwerken geboden informatie en diensten. Ergens — zo wordt me verzekerd — bestaat er een 'informatie-economie'. Kan zijn; maar de op 'alternatieve' BBS-en verhandelde info lijkt geheel uit gekeuvel en techneutenpraat te bestaan. Is dit een economie of enkel een tijdverdrijf voor liefhebbers? Oké, pc's hebben een nieuwe 'drukrevolutie' teweeggebracht — oké, er ontstaan marginale webwerken — oké, nu kan ik zes telefoongesprekken tegelijk voeren. Maar wat voor verschil maakt dat uit voor mijn gewone leven?

Eerlijk gezegd had ik data zat om mijn waarneming te verrijken: wat te denken van boeken, films, TV, theater, telefoons, de PTT, veranderde staten van bewustzijn, enzovoort. Heb ik werkelijk een pc nodig om nog meer data binnen te krijgen? Je biedt mij *geheime* informatie aan? Tja... misschien kom ik in verleiding — maar nog steeds eis ik *wonderbaarlijke* geheimen, niet alleen geheime telefoonnummers of het gezeur van smeris en politici. Het meest van al wil ik dat computers mij voorzien van informatie die gekoppeld is aan *tastbare zaken* — 'de goede dingen in het leven', zoals het IWW-motto zegt. En hier moet ik, omdat ik de hackers en BBS'ers van irritante intellectuele vaagheid beschuldig, zelf afdalen van de barokke wolken van Theorie en Kritiek en verklaren wat ik bedoel met 'tastbare zaken'.

Laten we zeggen dat ik, om politieke en persoonlijke redenen, goed voedsel verlang, beter dan ik van het kapitalisme kan krijgen — niet-vergiftigd eten, gezegend met een krachtige en natuurlijke smaak. Stel je, om het spelletje ingewikkelder te maken, voor dat het eten waar ik naar verlang illegaal is — ongestremde melk misschien, of het exotische Cubaanse fruit mamey, dat niet vers in de V.S. kan worden geïmporteerd omdat het zaad ervan hallucinogeen is (volgens de geruchten). Ik ben geen boer. Laten we doen alsof ik een importeur van zeldzame parfums en afrodisia was, en het spel wat aanscherpen door aan te nemen dat het grootste deel van mijn voorraad illegaal is. Of misschien wil ik alleen mijn diensten als tekstverwerker ruilen voor organische knolrapen, maar weiger ik de transactie bij de belastingdienst te melden (zoals de wet voorschrijft, geloof het of niet). Of misschien wil ik andere menselijke wezens ontmoeten voor onderling welbevonden, maar illegale handelingen tot wederzijds genot (dit is

inderdaad uitgeprobeerd, maar alle harde-sex-BBS'en zijn opgerold — en wat voor nut heeft een ondergrondse met *slechte veiligheidsmaatregelen*?). Kortom, veronderstel dat ik de balen heb van alleen maar informatie, het spook in de machine. Zoals jij het stelt, zouden computers al heel aardig in staat moeten zijn in mijn verlangens naar voedsel, drugs, sex, belastingontduiking te voorzien. Dus wat is het probleem? Waarom gebeurt het niet?

De TAZ heeft plaatsgevonden, vindt plaats, en zal plaatsvinden met of zonder computer. Maar wil de TAZ op volle kracht komen, zal het minder een zaak van zelfontbranding en meer een zaak van 'eilanden in het Net' moeten worden. Het Net, of liever het contra-Net, belooft een integraal aspect van de TAZ te worden, een toevoeging die haar potentiëel zal vermenigvuldigen, een 'quantumsprong' (vreemd hoe deze uitdrukking tegenwoordig een *grote* sprong betekent) in complexiteit en betekenis. De TAZ moet nu bestaan, in een wereld van pure ruimte, de wereld van de zinnen. Liminaal, oneindig klein zelfs, moet de TAZ informatie en verlangen combineren teneinde haar avontuur (haar 'gebeurtenis') tot stand te brengen, teneinde zichzelf tot aan de grenzen van haar lot te vullen, zichzelf met haar eigen worden te verzadigen.

Misschien hebben de leden van de neopaleolitische school gelijk wanneer ze stellen dat alle vormen van vervreemding en bemiddeling vernietigd of losgelaten moeten worden, voordat onze doeleinden kunnen worden gerealiseerd — of misschien kan het ware anarchisme alleen in de ruimte worden verwerkelijkt, zoals sommige futuro-libertairen beweren. De TAZ houdt zich niet al te veel bezig met 'was' of 'zal zijn'. De TAZ heeft belang bij resultaten, succesvolle overvallen op de consensus-werkelijkheid, doorbraken naar intenser en uitgelatener leven. Als de computer niet kan worden gebruikt voor dit project, zal de computer moeten worden overwonnen. Mijn voorgevoel zegt me dat het contra-Net al in wording is, misschien al bestaat — maar bewijzen kan ik het niet. Ik heb de theorie van de TAZ voor een groot deel op dit voorgevoel gebaseerd. Natuurlijk heeft het Web ook te maken met niet-gecomputeriseerde uitwisselingsnetwerken zoals samizdat, de zwarte markt enz. — maar het volle potentieel van mogelijkheden om niet-hiërarchische informatienetwerken te vormen, leidt logischerwijze naar de computer als

het middel bij uitstek. Nu wacht ik tot de hackers mijn gelijk bewijzen, bewijzen dat mijn voorgevoel juist is. Waar zijn mijn knolrapen?

'ZIJN NAAR CROATAN'

WE VOELEN GEEN BEHOEFTE de TAZ te definiëren of dogma's uit te werken over hoe ze tot stand gebracht *moet* worden. We zien het eerder zo dat de TAZ tot stand is gebracht, wordt gebracht en zal worden gebracht. Zo lijkt het belangrijker en interessanter om wat TAZ's uit verleden en heden te beschouwen en te speculeren over toekomstige verschijningsvormen ervan. Het oproepen van enkele prototypen zou de mogelijkheid kunnen bieden de potentiële reikwijdte van het stelsel te peilen en misschien zelfs een glimp van een 'archetype' op te vangen. I.p.v. ons aan enige vorm van encyclopedisme te wagen, zullen we een techniek van de willekeur hanteren, een glimpen-mozaïek, nogal lukraak beginnend met de 16de-17de eeuw en de verovering van de Nieuwe Wereld.

Het openen van de 'nieuwe' wereld werd van begin af aan opgevat als een *occulte operatie*. De magiër John Dee, spiritueel raadsman van Elizabeth I, lijkt het concept van 'magisch imperialisme' te hebben uitgevonden en besmette er een hele generatie mee. Halkyut en Raleigh raakten in zijn ban en Raleigh gebruikte zijn contacten met de 'School van de Nacht' — een groep ontwikkelde denkers, aristocraten en ingewijden — om de belangen van verovering, kolonisatie en kaartenmakerij te behartigen. *The Tempest* was een propaganda-stuk voor de nieuwe ideologie en de Roanoke Kolonie haar eerste modelexperiment.

Het alchemistische beeld van de Nieuwe Wereld associeerde haar met *materia prima* of *hyle*, de 'natuurlijke staat' van onschuld en oneindige mogelijkheden ('Virginia'), een chaos of ongereptheid die de ingewijde in 'goud' zou omzetten, dat wil zeggen, in spirituele perfectie *zowel als* materiële overvloed.

Maar dit alchemistisch beeld werd ook gevoed door een reële fascinatie voor het ongerepte, een sluimerende sympathie, een hunkering naar de vormloze vorm ervan, dat de 'Indiaan' als centraal symbool nam: 'de mens' *in* zijn natuurlijke staat, niet

bedorven door 'regering'. Caliban, de wilde, is als een virus in de machinerie van het occult imperialisme geplant; woud, beest & mens zijn van het prille begin af aan behept met de magische macht van het marginale, het verachte en het uitgestotene. Aan de ene kant is Caliban lelijk en de Natuur een 'schreiende wildernis' — anderzijds is Caliban nobel en ongeketend, en de natuur een Eden. Deze tweedeling in het Europees bewustzijn gaat verder terug dan de romantisch-classisistische dichotomie; ze is geworteld in de hogere magie van de Renaissance. De ontdekking van Amerika (Eldorado, de Bron van de Eeuwige Jeugd) deed haar uitkristalliseren en in feitelijke kolonisatie-schema's vond ze haar neerslag.

Ons is op de lagere school geleerd dat de eerste nederzettingen in Roanoke mislukten: de kolonisten verdwenen en lieten alleen de cryptische boodschap 'Zijn Naar Croatan' achter. Latere meldingen van 'grijs-ogige Indianen' werden als fabeltje afgedaan. Wat er eigenlijk was gebeurd, suggereerde het schoolboek, was dat de Indianen de weerloze kolonisten hadden afgeslacht. Maar 'Croatan' was niet een of ander Eldorado, het was de naam van een naburige stam bevriende Indianen. Het ziet er naar uit dat de nederzetting gewoon van de kust naar het groot moerasland werd verlegd en opging in de stam. En de grijs-ogige Indianen waren echt — ze zijn er *nog steeds* en ze noemen zichzelf nog steeds Croatans.

Dus besloot de allereerste kolonie in de Nieuwe Wereld haar overeenkomst met Prospero (Dee/Raleigh/Empire) te herroepen en met Caliban naar de wilden over te lopen. Ze 'dropten out'. Ze 'werden Indianen', 'integreerden', verkozen chaos boven de ontstellende ellende van het moeten ploeteren voor de plutocraten en intellectuelen in Londen.

Terwijl Amerika ontstond waar eens 'Schildpad-Eiland' had gelegen, bleef Croatan in haar collectieve psyche ingebed. Voorbij de voorgrens had de natuurlijke staat (d.w.z. geen staat) nog steeds de overhand — en in het bewustzijn van de kolonisten lonkte altijd de mogelijkheid van wildheid, de verleiding om kerk, boerenwerk, alfabetisme, belastingen, — al de lasten van de beschaving — op te geven en in de een of andere vorm 'naar Croatan' te gaan. Bovendien kwamen, toen de revolutie in Engeland eerst door Cromwell en later door de Restauratie werd verraden, golven protestantse radicalen naar de Nieuwe Wereld (die nu een

gevangenis, een *ballingsoord*, was geworden), of werden daarheen getransporteerd. Antinomianen, Familisten, criminele Quakers, Levellers, Diggers en Ranters maakten nu kennis met de occulte schaduw van het wilde en haastten zich om het in de armen te sluiten.

Anne Hutchinson en haar vrienden waren de bekendste (d.w.z. het meest upper-class) van de Antinomianen — en hadden de pech in Bay Colony-politiek verwikkeld te raken — maar er bestond ook een veel radicalere vleugel van de beweging. De voorvallen waarvan Hawthorne gewag maakt in 'The Maypole of Merry Mount' zijn volkomen historisch; naar het schijnt hadden de extremisten besloten het Christendom helemaal af te zweren en zich tot het heidendom te bekeren. Als ze erin waren geslaagd zich met hun Indiaanse bondgenoten te verenigen zou het resultaat een Antinomiaans/Keltisch/Algonquiaanse syncretistische religie hebben kunnen zijn, een soort 17de eeuwse Noordamerikaanse *Santeria*.

Sektariërs konden beter gedijen onder de lossere en corruptere besturen in het Caribisch gebied, waar botsende Europese belangen vele eilanden verlaten of zelfs onopgeëist achter hadden gelaten. Barbados en Jamaica in het bijzonder moeten door vele extremisten zijn gekoloniseerd en volgens mij hebben Leveller- en Ranteriaanse invloeden bijgedragen aan het Boekaniers-'utopia' op Tortuga. Hier kunnen we, dank zij Esquemelin, voor het eerst met enige diepgang een geslaagde proto-TAZ uit de Nieuwe Wereld bestuderen. Op de vlucht voor de afschuwelijke 'voordelen' van het imperialisme zoals slavernij, lijfeigenschap, racisme en intolerantie, voor de martelingen van ronseling en de levende dood op de plantages, namen de Boekaniers Indiaanse leefwijzen aan, trouwden met Cariben, accepteerden zwarten en Spanjaarden als gelijken, wezen iedere nationaliteit af, kozen hun kapiteins op democratische wijze, en keerden terug tot een 'natuurlijke staat'. Na verklaard te hebben 'in oorlog met de hele wereld' te zijn, zeilden ze erop uit om te gaan plunderen, onder 'Artikelen' genoemde wederzijdse overeenkomsten, die zo egalitair waren dat ieder lid een vol deel ontving en de kapitein meestal maar 1¼ of 1½ deel. Geseling en afstraffingen waren verboden — geschillen werden met stemmen of door de duelscode opgelost.

Het is onjuist de piraten te betitelen als varende struikrovers of protokapitalisten, zoals sommige historici hebben gedaan. In zekere zin waren het 'sociale bandieten', hoewel de gemeenschappen waar ze uit voortkwamen geen traditionele boerengemeenschappen waren, maar praktisch ex nihilo in terra incognita gecreëerde 'utopia's', enclaves van totale vrijheid in de lege ruimten op de kaart. Na de val van Tortuga bleef het ideaal van de boekaniers de hele 'gouden eeuw van de piraterij' (1660-1720) in leven, bijvoorbeeld resulterend in nederzettingen in Belize, dat door boekaniers werd gesticht. Toen, terwijl het toneel zich verplaatste naar Madagascar — tot dan toe door geen enkele imperialistische grootmacht opgeëist en enkel geregeerd door een lappendeken van inheemse koningen (stamhoofden) die zaten te springen om piratenbondgenoten — bereikte het Piraten-Utopia haar hoogste vorm.

Defoe's verslag van Kapitein Mission en de stichting van Libertatia mag dan, zoals sommige historici stellen, een literaire grap zijn, bedoeld als propaganda voor een radicale Whig-theorie — maar ze was vervat in *The General History of the Pyrates* (1724-28), die nog steeds als grotendeels waar en correct wordt beschouwd. Bovendien werd het verhaal van Kapitein Mission niet bekritiseerd bij verschijning van het boek, toen er nog vele oude Madagascarmaatjes in leven waren. *Zij* schijnen het te hebben geloofd, ongetwijfeld omdat ze piraten-enclaves hadden meegemaakt die sterk op Libertatia leken. Eens te meer werden bevrijde slaven, inboorlingen en zelfs traditionele vijanden als de Portugezen als gelijken verwelkomd. (Het bevrijden van slavenschepen was een hoofdbezigheid). Land was gemeenschappelijk bezit, vertegenwoordigers werden voor korte termijn gekozen, buit gedeeld; er werden nog veel radicalere vrijheidsleren gepredikt dan die van de *Common Sense*.

Libertatia hoopte duurzaamheid te bereiken en Mission sneuvelde in haar verdediging. Maar de meeste piraten-utopia's waren tijdelijk bedoeld: in feite waren de schepen die zeilden onder de Artikelen de ware 'republieken' van de kapers. De kustenclaves kenden meestal helemaal geen wet. Het laatste klassieke voorbeeld, Nassau op de Bahamas, een uit hutten en tenten opgetrokken toevluchtsoord aan zee, gewijd aan wijn, vrouwen (en jonge-

tjes waarschijnlijk, te oordelen naar Birge's *Sodomy and Piracy*), zang (de piraten waren dol op muziek en huurden meestal bands in voor complete zeiltochten), en vreselijke uitspattingen, verdween van de ene op de andere nacht toen de Britse vloot in de Baai opdook. Zwartbaard en 'Calico Jack' Rackham en zijn bemanning van vrouwenpiraten vertrokken naar wildere kusten en ellendiger bestemmingen, terwijl anderen gedwee de amnestie aanvaardden en zich bekeerden. Maar de boekaniertraditie bleef bestaan, zowel op Madagascar waar de piratenkinderen van gemengd bloed eigen koninkrijkjes begonnen te vormen, als in het Caribisch gebied, waar gevluchte slaven en gemengde zwart-blank-rode groepen als 'Marrons' konden gedijen in de bergen en achterlanden. De Marron-gemeenschap op Jamaïca bezat nog een zekere mate van autonomie en vele oude volksgebruiken, toen Zora Neale Hurston er in rond 1920 jaren een bezoek aan bracht (zie *Tell My Horse*). De Marrons in Suriname leven nog steeds volgens Afrikaans-'heidense' gebruiken.

De hele 18de eeuw door ontstonden er in de VS een aantal 'triraciale geïsoleerde gemeenschappen' van afhakers. (De klinisch klinkende term werd uitgevonden door de Eugeneticabeweging, die de eerste wetenschappelijke studies van deze gemeenschappen afleverde. Helaas diende de 'wetenschap' alleen als excuus voor haat ten opzichte van raciale 'bastaarden' en armen, en was de 'oplossing van het probleem' meestal gedwongen sterilisatie). De kern bestond onveranderlijk uit gevluchte slaven en lijfeigenen, 'criminelen' (d.w.z. de allerarmsten), 'hoeren' (d.w.z. blanke vrouwen die niet-blanken huwden) en leden van verschillende inheemse stammen. In sommige gevallen, zoals bij de Seminole en Cherokee, nam de traditionele stamstructuur de nieuwkomers op, in andere gevallen werden nieuwe stammen gevormd. Zo hebben we de Marrons van het Great Dismal Swamp, die de 18de en 19de eeuw wisten te overleven, waarbij ze onderdak boden aan gevluchte slaven en dienst deden als tussenstation op de 'ondergrondse spoorlijn' en als religieus en ideologisch centrum voor slavenopstanden. De religie was HooDoo, een mengeling van Afrikaanse, inheemse en Christelijke elementen, en volgens de historicus H. Leaming-Bey stonden de geloofsoudsten

en leiders van de Groot Moerasland-Marrons bekend als 'the Seven Finger High Glister'.

De Ramapaughs van noord-New Jersey (abusievelijk bekend als de 'blanken van Jackson') bieden nog een romantische en archetypische genealogie: van Hollandse honden bevrijde slaven, verschillende Delaware- en Algonquin-clans, de gebruikelijke 'hoeren', de 'Hessen' (bijnaam voor verdwaalde Britse huursoldaten, afvallige loyalisten enz.), en plaatselijke bendes van sociale bandieten zoals die van Claudius Smith.

Een Afrikaans-Islamitische origine wordt door sommige van de groepen opgeëist, zoals door de Moren van Delaware en de Ben Ishmaels, die in het midden van de 18de eeuw van Kentucky naar Ohio emigreerden. De Ishmaels praktizeerden polygamie, dronken nooit alcohol, verdienden hun brood als minstrelen, huwden Indianen en namen hun gebruiken aan en waren zozeer het nomadisme toegewijd dat ze hun huizen op wielen bouwden. Hun jaarlijkse migratie vormde een driehoek langs voorgrensstadjes met namen als Mecca en Medina. In de 19de eeuw omarmden enkelen van hen anarchistische idealen en de Eugenetici kozen hen als doelwit voor een bijzonder wrede pogrom van verlossing-door-uitroeiing. Enkele van de vroegste Eugenetica-wetten waren speciaal tegen hen gericht. Als stam 'verdwenen' ze in de jaren twintig, maar ze voegden zich waarschijnlijk in de gelederen van vroege 'zwarte islamitische' sektes zoals de Moorish Science Temple.

Ikzelf groeide op met legenden over de 'Kallikaks' van de nabije Pine Barrens van New Jersey (en natuurlijk met Lovecraft, een rabiaat racist die werd gefascineerd door de geïsoleerde gemeenschappen). De legenden bleken volksherinneringen aan de lastercampagnes van de Eugenetici te zijn, wier hoofdkwartier voor de V.S. in Vineland, New Jersey, was gelegen en die de gebruikelijke 'correcties' tegen 'verbastering' en 'zwakzinnigheid' ondernamen op de Barrens (inclusief het publiceren van foto's van de Kallikaks, slordig en duidelijk geretoucheerd om hen op incestmonsters te laten lijken).

De 'geïsoleerde gemeenschappen' — tenminste, degene die hun identiteit tot in de 20e eeuw hebben weten te bewaren — weigerden konsekwent te worden opgenomen in de officiële

cultuur of in de zwarte 'subcultuur' waarin moderne sociologen hen het liefst zouden categoriseren. Geïnspireerd door de Inheems-Amerikaanse heropleving in de jaren zeventig, meldde een aantal groepen — waaronder de Moren en de Ramapaughs — zich bij het Bureau of Indian Affairs aan voor erkenning als *Indiaanse stammen*. Ze werden gesteund door inheemse activisten, maar een officiële status werd hen geweigerd. Als ze hadden gewonnen, had dat een gevaarlijk precedent kunnen scheppen voor alle mogelijke soorten drop-outs, van 'blanke peyotisten' en hippies tot zwarte nationalisten, ariërs, anarchisten en libertairen — een 'reservaat' voor allen en iedereen! Het 'Europese project' kan het bestaan van de wilde niet erkennen — de groene chaos is nog altijd een te grote bedreiging voor 's rijks droom van orde.

In essentie verwierpen de Moren en Ramapaughs de 'diachronistische' of historische uitleg van hun afstamming omwille van een op een 'mythe' van adoptie door Indianen gebaseerde 'synchronistische' identiteit. Of om het anders te stellen, *ze noemden zichzelf 'Indianen'*. Als iedereen die 'een Indiaan zou willen zijn' dit zou kunnen bewerkstelligen door middel van zelf-benoeming: wat voor uittocht naar Croatan zou er dan op gang komen! De oude occulte schaduw spookt nog steeds rond in de overblijfselen van onze wouden (die, overigens, in het Noordoosten enorm zijn toegenomen sinds in de 18de-19de eeuw grote stukken landbouwgrond weer aan de natuur zijn overgelaten. Op zijn sterfbed droomde Thoreau van '...Indianen... wouden...': de terugkeer van het verdrongene).

De Moren en Ramapaughs hebben natuurlijk goede materialistische gronden om zichzelf als Indianen te beschouwen — uiteindelijk hebben ze Indiaanse voorouders — maar als we hun zelfbenoeming beschouwen in 'mythische' èn historische termen komen we meer te weten dat van belang is voor onze speurtocht naar de TAZ. Binnen tribale samenlevingen bestaan wat sommige antropologen *mannenbonden* noemen: totemistische genootschappen, gewijd aan het bereiken van een eenwording met de 'natuur' door middel van gedaanteverandering, — door het totembeest *te worden* (weerwolven, jaguar-sjamanen, luipaardmensen, katte-heksen, etc.). In het raamwerk van een koloniale samenleving wordt het vermogen tot gedaanteverandering (zoals Taussig opmerkt in

Shamanism, Colonialism and the Wild Man) gezien als inherent aan de inheemse cultuur als geheel — en aldus verwerft het meest onderdrukte deel van de samenleving een paradoxale macht door de mythe van haar occulte kennis, die door de kolonist wordt gevreesd en begeerd. Natuurlijk hebben de inboorlingen werkelijk bepaalde occulte kennis; maar in reactie op het beeld van de inheemse cultuur als een soort 'spirituele wildheid/wildernis' beginnen de inboorlingen zich meer en meer bewust in die rol te zien. Terwijl ze worden gemarginaliseerd neemt hun *marginaliteit* een magisch aura aan. Vóór de komst van het Bleekgezicht waren het gewoon stammen — nu zijn ze 'hoeders van de natuur', bewoners van de 'natuurlijke staat'. Uiteindelijk wordt de kolonist zelf door deze mythe verleid. Als een Amerikaan wil afhaken of tot de natuur wil terugkeren, 'wordt' hij steevast een 'Indiaan'. De radicale democraten van Massachussets (geestelijke erfgenamen van de radicale protestanten) die de Tea Party organiseerden en die letterlijk geloofden dat regeringen afgeschaft konden worden (de hele Berkshire-streek verklaarde zichzelf in een 'natuurlijke staat'!), vermomden zich als 'Mohawks'. Zo namen de kolonisten, die zich plotseling gemarginaliseerd zagen t.o.v. het moederland, de rol van de gemarginaliseerde inboorlingen aan, om hiermee (in zekere zin) hun occulte macht, hun mythische uitstraling deelachtig te worden. Van de Mountain Men tot de padvinders vloeit de droom 'een Indiaan te worden' door ontelbare stromen van de Amerikaanse geschiedenis, cultuur en bewustzijn.

De aan 'triraciale' groepen verbonden seksuele beeldspraak bevestigt deze hypothese. 'Inboorlingen' zijn natuurlijk altijd immoreel, maar raciale renegaten en afvalligen moeten wel uitgesproken polymorf-pervers zijn. De boekaniers waren kontneukers, de Marrons en Mountain Men waren rassenvermengers, de 'Jukes en Kallikaks' gingen zich te buiten aan ontucht en incest (resulterend in mutaties zoals polydactyli), hun kinderen renden naakt rond en masturbeerden in het openbaar enz. De terugkeer naar de 'natuurlijke staat' schijnt paradoxaal genoeg ruimte te bieden aan de uitoefening van elke 'onnatuurlijke' daad, tenminste als we de Puriteinen en Eugenetici moeten geloven. En omdat veel mensen in onderdrukte, moralistische, racistische samenlevingen heimelijk naar precies deze verdorven handelingen verlangen,

projecteren ze die op de gemarginaliseerden, en overtuigen zich hierdoor van hun eigen beschaafdheid en zuiverheid. En om eerlijk te zijn verwerpen sommige gemarginaliseerde gemeenschappen inderdaad de consensus-moraliteit — de piraten deden het zeker! —, en ongetwijfeld leven ze enkele van de onderdrukte verlangens van de beschaving uit. (*Zou jij dat niet?*) 'Wild' worden is altijd een erotische handeling, een daad van naaktheid.

Voor we het onderwerp van 'triraciale geïsoleerden' verlaten, wil ik graag herinneren aan Nietzsche's enthousiasme over 'rassenvermenging'. Onder de indruk van de vitaliteit en schoonheid van hybride culturen, stelde hij rassenvermenging voor, niet alleen als oplossing voor het rassenvraagstuk, maar ook als het principe van een nieuwe, van etnisch- en nationaal chauvinisme bevrijde mensheid — een voorloper van de 'psychische nomade' wellicht. Nietzsches droom lijkt nog altijd even ver verwijderd als ze dat voor hem was. Chauvinisme doet het nog steeds goed bij de mensen. Gemengde culturen blijven ondergedoken. Maar de autonome zones van de boekaniers en Marrons, Ishmaels en Moren, Ramapaughs en 'Kallikaks' blijven, of de verhalen erover blijven, indicaties van wat Nietzsche 'de wil tot macht als verdwijning' zou hebben kunnen noemen. Op dit thema zullen we nog terugkomen.

MUZIEK ALS ORGANISATORISCH PRINCIPE

NU RICHTEN WE ONS EVEN op de geschiedenis van het klassiek anarchisme in het licht van het concept van de TAZ.

Voor het 'afsluiten van de kaart' richtte een groot deel van de anti-autoritaire inspanningen zich op 'escapistische' gemeenschappen zoals Modern Times, de verschillende Falanstères, enzovoort. Interessant genoeg waren sommige van hen niet als 'eeuwig' bedoeld, maar slechts voor zolang als het project effectief bleek. Gemeten naar socialistisch/utopistische maatstaven waren deze experimenten 'mislukkingen' en zodoende weten we er weinig vanaf.

Toen ontsnapping voorbij de voorgrens onmogelijk bleek, begon in Europa het tijdperk van de revolutionaire stedelijke communes. De communes van Parijs, Lyon en Marseilles hielden

niet lang genoeg stand om ook maar enige kenmerken van duurzaamheid te verwerven, en je kunt je afvragen of dat wel de bedoeling was. Vanuit ons gezichtspunt is het meest fascinerende de *geest* van de communes. In en na deze jaren adopteerden anarchisten de praktijk van het revolutionair nomadisme, zwervend van opstand naar opstand, ernaar strevend in zichzelf de intensiteit in leven te houden die ze beleefden in het moment van de opstand. Bepaalde anarchisten van de Stirneriaans/Nietzscheaanse tak gingen deze activiteit werkelijk als doel op zich beschouwen, als manier om *zich altijd in een autonome zone te bevinden*, in het tussengebied dat zich opent temidden of in het kielzog van oorlog en revolutie (vgl. Pynchon's 'zone' in *Gravity's Rainbow*). Ze proclameerden dat als een socialistische revolutie ooit zou *slagen*, zij de eersten zouden zijn om zich er tegen te keren. Afgezien van het bereiken van een toestand van wereldwijde anarchie waren ze in het geheel niet van zins ooit te stoppen. In het Rusland van 1917 begroetten zij vol vreugde de vrije sovjets: *dit* was hun streven. Maar meteen nadat de bolsjewieken de revolutie hadden verraden, waren de individualistische anarchisten de eersten om zich weer op het oorlogspad te begeven. Na Kronstadt verwierpen uiteraard *alle* anarchisten de 'sovjet-unie' (een contradictio in terminis) en begaven zich naar nieuwe opstanden.

Makhno's Oekraïne en anarchistisch Spanje waren bedoeld om *duurzaam* te zijn, en ondanks de druk van voortdurende oorlog slaagden ze beiden tot op zekere hoogte: niet dat ze 'lange tijd' duurden, maar ze waren effectief georganiseerd en hadden het kunnen uithouden, ware het niet dat er agressie van buitenaf was. Daarom zal ik me, van al de experimenten uit de periode tussen de Oorlogen, beperken tot de vermetele Republiek van Fiume, die veel minder bekend is, en *niet* bedoeld was om duurzaam te worden.

Gabriele D'Annunzio, decadent dichter, kunstenaar, muzikant, estheet, rokkenjager, roekeloos pioniervliegenier, zwart magiër, genie en proleet, kwam de Eerste Wereldoorlog uit als held met een klein maar volgzaam leger: de 'Arditi'. Bij gebrek aan avontuur, besloot hij de stad Fiume op Joegoslavië te veroveren en aan Italië te *schenken*. Na een necromantische ceremonie met zijn minnares op een Venetiaanse begraafplaats trok hij er op uit om Fiume te

veroveren, waarin hij zonder enige moeite slaagde. Maar Italië sloeg zijn genereuze aanbod af; de premier noemde hem een dwaas.

Verontwaardigd besloot D'Annunzio de onafhankelijkheid uit te roepen en te zien hoe lang hij het zou uithouden. Hij en één van zijn anarchistische vrienden schreven de grondwet, die *muziek het grondbeginsel van de staat* verklaarde. De marine (bestaande uit deserteurs en Milanese maritieme anarchistische vakbondsleden) noemde zich de *Uscochi*, naar de langverdwenen piraten die eens de plaatselijke buitengaatse eilanden bewoonden en de Venetiaanse en Ottomaanse scheepvaart belaagden. De moderne Uscochi behaalden enkele wilde overwinningen: verscheidene rijke Italiaanse handelsschepen gaven de Republiek plotseling een toekomst: geld in de schatkist! Kunstenaars, bohemiens, avonturiers, anarchisten (D'Annunzio correspondeerde met Malatesta), vluchtelingen en statelozen, homosexuelen, militaire dandies (het uniform was zwart met de piraten-doodskop — later door de SS gestolen), en excentrieke hervormers van elke kleur (inclusief boeddhisten, theosofisten en vedantisten) begonnen in drommen in Fiume te verschijnen. Het feest hield nooit op. Iedere morgen las D'Annunzio vanaf zijn balkon poëzie en manifesten voor; iedere avond een concert, daarna vuurwerk. Hieruit bestond de hele activiteit van de regering. Achttien maanden later, toen wijn en geld erdoorheen waren en de Italiaanse vloot *eindelijk* opdook en in een pisboogje wat granaten op het hoofdstedelijk paleis kwakte, had niemand de energie om zich te verdedigen.

D'Annunzio wendde zich later, zoals vele Italiaanse anarchisten, tot het fascisme — om precies te zijn, Mussolini (de ex-syndicalist) verleidde zelf de dichter tot dit pad. Tegen de tijd dat D'Annunzio zijn vergissing inzag was het te laat: hij was te oud en te ziek. Maar Il Duce liet hem hoe dan ook vermoorden — hij werd van een balkon geduwd — en maakte van hem een 'martelaar'. Wat Fiume betreft, hoewel ze de *ernst* van de vrije Oekraïne of Barcelona miste, kan ze ons waarschijnlijk meer belangwekkends leren m.b.t. bepaalde aspecten van onze speurtocht. In sommige opzichten was ze het laatste piratenutopia (of het enige moderne voorbeeld) — in andere opzichten was ze, misschien, de eerste moderne TAZ.

Ik geloof dat als we Fiume vergelijken met de opstand van Parijs '68 (en met de Italiaanse stedelijke revoltes van de vroege jaren zeventig), en met de Amerikaanse tegenculturele communes en hun anarcho-Nieuw Linkse invloeden, we bepaalde overeenkomsten opmerken, zoals: — het belang van esthetische theorie (vgl. de situationisten) — verder, wat 'piraten-economie' kan worden genoemd, goed leven op de overschotten van de sociale overproduktie — zelfs de populariteit van kleurige militaire uniformen — het gegeven van *muziek* als revolutionaire sociale verandering — en als laatste hun gemeenschappelijk air van vergankelijkheid, van de bereidheid verder te trekken, van gedaante te wisselen, zich te verplaatsen naar andere universiteiten, bergtoppen, ghetto's, fabrieken, toevluchtsoorden, verlaten boerderijen — of zelfs andere werkelijkheidsniveau's. Niemand probeerde de zoveelste revolutionaire dictatuur te vestigen, noch in Fiume, Parijs, of in Millbrook. De wereld verandert, of niet. Blijf ondertussen in beweging en *leef intens.*

De Münchener sovjet (of 'Räterepublik') van 1919 vertoonde bepaalde eigenschappen van de TAZ, hoewel — zoals bij de meeste revoluties — haar expliete doeleinden niet bepaald 'tijdelijk' waren. Gustav Landauer's deelname als minister van cultuur, samen met Silvio Gesell als minister van economische zaken, en andere anti-autoritaire en extreem libertaire socialisten als de dichters/toneelschrijvers Erich Mühsam en Ernst Toller, en Ret Marut (de romanschrijver B. Traven) gaven de sovjet een uitgesproken anarchistische tint. Landauer, die jaren in afzondering had doorgebracht bij het werk aan zijn grootse synthese van Nietzsche, Proudhon, Kropotkin, Stirner, Meister Eckhardt, de radicale mystici en de Romantische *volkse* filosofen, wist van het begin af aan dat de sovjet tot mislukken gedoemd was; hij hoopte enkel dat ze lang genoeg zou duren om *begrepen* te worden. Kurt Eisner, de later tot martelaar geworden grondlegger van de sovjet, geloofde volkomen letterlijk dat dichters en poëzie de grondslag van de revolutie zouden moeten vormen. Plannen werden gelanceerd om een groot deel van Beieren vrij te maken voor een experiment in anarcho-socialistische economie en samenleving. Landauer deed voorstellen voor een vrije-schoolsysteem en een volkstheater. Ondersteuning van de sovjet bleef min of meer beperkt tot de

armste arbeiders- en kunstenaarswijken van München, en tot groepen als de Wandervögel (de neo-romantische jeugdbeweging), de Joodse radicalen (zoals Buber), de expressionisten en andere randgroepen. Daarom doen historici haar af als de 'salonrepubliek' en bagatelliseren ze het belang ervan in vergelijking met de marxistische en spartakistische deelname aan Duitsland's naoorlogse revolutie(s). Verraden door de communisten en uiteindelijk vermoord door soldaten onder invloed van het occult-fascistische Thule Gezelschap, verdient Landauer het als heilige herdacht te worden. Toch neigen zelfs anarchisten er tegenwoordig naar hem verkeerd te begrijpen en te veroordelen voor zijn 'heulen' met een 'socialistische regering'. Had de sovjet het een jaar uitgehouden, dan zouden we wenen bij het noemen van haar schoonheid — maar voordat zelfs de eerste bloemen van die Lente waren verwelkt, werden de *geist* en de geest van de poëzie verpletterd, en wij hebben ze vergeten. Hoe moet het geweest zijn om de lucht te ademen van een stad waarin de minister van cultuur zojuist heeft voorspeld dat schoolkinderen spoedig de werken van Walt Whitman uit het hoofd zullen kennen. Had ik een tijdmachine...

DE WIL TOT MACHT ALS VERDWIJNING

FOUCAULT, BAUDRILLARD, e.a. hebben uitgebreid verschillende vormen van 'verdwijning' besproken. Ik zou hier willen opperen dat de TAZ in zekere zin een tactiek van de verdwijning is.

Als de theoretici spreken van het verdwijnen van het sociale, doelen ze deels op de onmogelijkheid van de 'sociale revolutie', en deels op de onmogelijkheid van 'de staat' — het machtsvacuüm, het einde van de dialoog van de macht. De anarchistische vraag zou in dit geval moeten zijn: waarom de moeite nemen de confrontatie aan te gaan met een 'macht' die alle betekenis heeft verloren en pure simulatie is geworden? Zulke confrontaties zullen alleen resulteren in gevaarlijke en akelige geweldsuitbarstingen van de hersenloze idioten die de sleutels van alle arsenalen en gevangenissen hebben geërfd. (Mogelijk is dit een plat Amerikaans wanbegrip van sublieme en subtiele franco-germaanse theorie. Zo ja,

prima; wie heeft er ooit gezegd dat er *begrip* voor nodig is om een idee te gebruiken?)

Zoals door mij begrepen, lijkt verdwijning een volkomen logische radicale optie voor onze tijd en niet in het minst een ramp voor of de dood van het radicale project. Anders dan de pathologische doodsgeile nihilistische interpretatie van de theorie, wil de mijne haar *ontginnen* voor bruikbare strategieën in de eeuwig-voortdurende 'revolutie van het dagelijks leven': de strijd die nooit kan ophouden, zelfs niet met het laatste falen van de politieke of sociale revolutie, omdat niets behalve het einde van de wereld een eind kan maken aan het dagelijks leven of aan ons streven naar de *goede dingen*, naar het wonderbaarlijke. Zoals Nietzsche zei: als de wereld aan een einde zou *kunnen* komen, zou ze dat logischerwijze al gedaan hebben. Dat heeft ze niet, dus dat *doet ze niet*. En dus, zoals één van de soefi's zei, om het even hoeveel teugen verboden wijn wij drinken, we zullen deze brandende dorst met ons de eeuwigheid in dragen.

Zerzan en Black hebben los van elkaar bepaalde 'elementen van weigering' (Zerzan's term) ontdekt, die mogelijk gezien kunnen worden als op één of andere manier symptomatisch voor een radicale cultuur van verdwijning, deels onbewust en deels bewust, die meer mensen beïnvloedt dan welk links of anarchistisch *idee* ook. Deze gesten worden gemaakt *tegen* instituten en zijn in die zin 'negatief' — maar elk negatief gebaar suggereert ook een 'positieve' tactiek om het verachte instituut niet alleen af te wijzen, maar ook te vervangen.

Het negatieve gebaar tegen *scholing* bijvoorbeeld, is 'vrijwillig analfabetisme'. Aangezien ik niet de liberale aanbidding deel van geletterdheid als middel voor sociale verbetering, kan ik de ontzette kreten niet helemaal delen die overal over dit fenomeen te horen zijn: ik sympathiseer met kinderen die boeken, met de rotzooi in de boeken, weigeren. Er zijn echter positieve alternatieven die gebruik maken van dezelfde verdwijningskracht. Thuisscholing en leerlingschap, evenals spijbelen, leiden tot een afwezigheid uit de schoolgevangenis. Hacken is een andere vorm van 'onderwijs' met bepaalde kenmerken van 'onzichtbaarheid'.

Een massaal negatief gebaar tegen de politiek bestaat simpelweg uit niet stemmen. 'Apathie' (d.w.z. een gezonde verveeldheid met het saai spektakel) houdt meer dan de helft van de natie uit het stemhok: zoveel heeft anarchisme nooit bereikt. (Evenmin had anarchisme iets te maken met het mislukken van de laatste volkstelling.) Weer zijn er positieve parallellen: 'netwerken' als alternatief voor politiek worden op vele maatschappelijke niveau's toegepast, en niet-hiërarchische organisatie is zelfs buiten de anarchistische beweging populair geworden, eenvoudig omdat het *werkt*. (ACT UP en Earth First! zijn twee voorbeelden hiervan. De Anonieme Alcoholisten is er, grappig genoeg, ook een).

Het weigeren van *werk* kan de vorm aannemen van verzuim, dronkenschap op het werk, sabotage en volkomen onverschilligheid — maar ze kan ook leiden tot nieuwe vormen van rebellie: meer zelfwerkzaamheid, deelname aan de 'zwarte' economie en zwartwerk, uitkeringsfraude en andere criminele mogelijkheden, wietkweken enz. — allemaal min of meer 'onzichtbare' activiteiten vergeleken met traditioneel linkse aanvalstactieken zoals de algemene staking.

Weigeren van de *kerk*? Tja, het 'negatieve gebaar' bestaat hier waarschijnlijk uit... televisie kijken. Maar onder de positieve alternatieven vallen allerlei niet-autoritaire vormen van spiritualiteit, van 'ontkerkelijkt' christendom tot neopaganisme. De 'vrije religies' zoals ik ze graag noem — kleine, zelfgevormde, half-serieuze/half als grap bedoelde cultes, onder invloed van stromingen als discordianisme en anarcho-taoïsme — zijn overal in marginaal Amerika te vinden en bieden een groeiende 'vierde weg' buiten de gevestigde kerken, de televangelische fanatici, de New Age-leegheid en het consumentisme. Je kunt ook zeggen dat de voornaamste weigering van orthodoxe religie uit de opbouw bestaat van 'privé-moraliteiten' in de Nietzscheaanse zin: de spiritualiteit van 'vrije geesten'.

De negatieve weigering van het *thuis* is 'dakloosheid', wat de meeste mensen beschouwen als een vorm van slachtoffering, daar ze niet tot nomadologie *gedwongen* willen worden. Maar 'dakloosheid' kan in zekere zin een voordeel zijn, een avontuur — zo komt het tenminste de enorme internationale kraakbeweging voor, onze moderne hobo's.

De negatieve weigering van het *gezin* is natuurlijk de scheiding, of een ander symptoom van een 'crisis'. Het positieve alternatief komt voort uit het besef dat het leven gelukkiger kan zijn zonder het kerngezin, waarop honderd bloemen ontbloeien — van éénouderschap tot het groepshuwelijk tot de erotische affiniteits-groep. Het 'Europese project' levert een belangrijk achterhoedegevecht ter verdediging van het 'gezin' — oedipale ellende ligt aan de basis van de beheersing. Alternatieven bestaan — maar zij moeten ondergedoken blijven, zeker na de oorlog tegen sex van de jaren tachtig en negentig.

Wat is de weigering van *kunst*? Het 'negatieve gebaar' is niet gevonden in het domme nihilisme van een 'kunststaking' of het verminken van een of ander beroemd schilderij — het is te vinden in de vrijwel universele glazige verveling die de meeste mensen bekruipt bij het noemen van het woord alleen al. Maar waaruit zou het 'positieve gebaar' bestaan? Is het mogelijk zich een esthetiek voor te stellen die zich niet engageert, die zich verwijdert van de geschiedenis en zelfs van de markt? Of daar tenminste toe *neigt*? Die vertegenwoordiging door *tegenwoordigheid* wil vervangen? Hoe maakt tegenwoordigheid zich zelfs in (of middels) vertegenwoordiging kenbaar?

'Chaoslinguïstiek' volgt een tegenwoordigheid die voortdurend verdwijnt in alle ordeningen van de taal en betekenissystemen; een ongrijpbare aanwezigheid, vluchtig, *latief* ('subtiel', een term uit de soefi-alchemie) — de 'strange attractor' waaromheen *memes* zich verzamelen en op chaotische wijze nieuwe en spontane ordeningen vormen. Hier hebben we een esthetiek van het grensgebied tussen chaos en orde, de marge, het gebied van de 'catastrofe' waar de ineenstorting van het systeem gelijk kan staan aan verlichting. (Noot: zie voor een uitleg van 'chaoslinguïstiek' Appendix A, en lees dan deze alinea nog eens s.v.p.)

De verdwijning van de kunstenaar IS 'de onderdrukking en verwerkelijking van de kunst', om met de situationisten te spreken. Maar waarvandaan verdwijnen we? En wordt er ooit nog iets van ons gezien of vernomen? We gaan naar Croatan — wat is ons lot? Al onze kunst bestaat uit een afscheidsbrief aan de geschiedenis — 'Zijn Naar Croatan' — maar waar ligt dat, en wat zullen we er *doen*?

Ten eerste: hebben we het hier niet over het letterlijk verdwijnen uit de wereld en haar toekomst: — geen vlucht terug in de tijd naar een paleolitische 'oorspronkelijke vrije-tijdsmaatschappij' — geen eeuwig utopia, geen schuilplaats hoog in de bergen, geen eiland; verder, geen post-revolutionair utopia — hoogstwaarschijnlijk helemaal geen revolutie! — verder, geen VONU, geen anarchistische ruimtestations — evenmin accepteren we een 'Baudrillardse verdwijning' naar het zwijgen van de ironische hyperconformiteit. Ik heb geen probleem met om het even wat voor Rimbauds die de kunst ontvluchten voor wat voor Abessinië ze ook maar kunnen vinden. Maar we kunnen geen esthetiek, zelfs geen esthetiek van de verdwijning bouwen op de simpele daad van het nooit meer terugkeren. Door te zeggen dat we geen avant-garde zijn en dat er geen avant-garde is, hebben wij ons 'Zijn Naar Croatan' geschreven — de vraag wordt dan, hoe moet je je het 'dagelijks leven' in Croatan voorstellen? Vooral als we niet kunnen stellen dat Croatan in de tijd (steentijd of postrevolutie) bestaat, of in de ruimte — als utopia, als één of ander stadje in de Midwest of als Abessinië. Waar en wanneer is de wereld van de onbemiddelde creativiteit? Als ze *kan* bestaan, *bestaat* ze — maar misschien alleen als een soort alternatieve werkelijkheid die we tot dusver niet hebben leren waarnemen. Waar moeten we de zaden zoeken -het onkruid dat zich door onze trottoirs omhoogdringt — van deze andere wereld in onze wereld? De aanwijzingen, de juiste gegevens voor de speurtocht? Een vinger die naar de maan wijst?

Ik geloof, of zou tenminste willen voorstellen, dat de enige oplossing voor de 'onderdrukking en verwerkelijking van de kunst' ligt in de opkomst van de TAZ. Ik zou krachtig de kritiek willen verwerpen dat de TAZ zelf 'niets dan' een kunstwerk is, hoewel ze iets van de valstrikken ervan zou kunnen bevatten. Wel opper ik dat de TAZ de enig mogelijke 'tijd' en 'plaats' is waar kunst puur voor het genot van creatief spelen kan bestaan en als feitelijke contributie aan de krachten die de TAZ in staat stellen zich te versterken en te manifesteren.

Kunst is in de kunstwereld een waar geworden; maar dieper dan dat ligt het probleem van de *vertegenwoordiging* zelf, en de weigering van alle *bemiddeling*. In de TAZ zal kunst als waar eenvoudig onmogelijk worden — ze zal in plaats daarvan een

levensconditie worden. Bemiddeling is moeilijker te overwinnen, maar de verwijdering van alle barrières tussen kunstenaars en kunst-'gebruikers' zal tenderen naar een situatie waarin (zoals A.K. Coomaraswamy het beschreef) 'de kunstenaar geen bijzonder soort mens is, maar ieder mens een bijzonder soort kunstenaar'.

Samengevat is verdwijning niet noodzakelijkerwijs een 'catastrofe' — behalve in de wiskundige zin van 'een plotselinge topologische verandering'. Alle hier geschetste *positieve gebaren* lijken verschillende gradaties van onzichtbaarheid te bevatten, ter vervanging van de traditionele revolutionaire confrontatie. 'Nieuw links' geloofde nooit echt in haar eigen bestaan tot ze zichzelf op het avondnieuws zag. De nieuwe autonomie daarentegen zal ofwel de media infiltreren en 'het' van binnen uit ondermijnen — of anders helemaal nooit 'gezien' worden. De TAZ bestaat niet alleen aan gene zijde van de controle, maar ook aan gene zijde van de definitie, aan gene zijde van het staren en beschouwen als tekenen van onderwerping, aan gene zijde van het begrip van de staat, aan gene zijde van het vermogen van de staat te *zien*.

HAMSTERPLAATSEN IN HET INFORMATIE-BABYLON

DE TAZ ALS BEWUSTE RADICALE TACTIEK zal ontstaan onder bepaalde voorwaarden:

1. Psychologische bevrijding. Dat wil zeggen, we moeten de momenten en ruimten realiseren (reëel maken) waarin vrijheid niet alleen mogelijk maar *concreet* is. We moeten weten op welke wijzen we werkelijk worden onderdrukt, en ook op welke wijzen we zelf-onderdrukkend zijn, of verstrikt in een waanvoorstelling waarin *ideeën* ons onderdrukken. WERK, bijvoorbeeld, is een veel concretere bron van onderdrukking voor de meesten van ons dan de wetgevende politiek. Vervreemding is een veel groter gevaar dan tandeloze achterhaalde en stervende ideologieën. Geestelijke verslaving aan 'idealen' — die in concreto niets anders zijn dan simpele projecties van onze wrok en ons gevoel slachtoffer te zijn — zal ons project nooit verder helpen. De TAZ is geen voorbode van één of ander luchtkasteelachtig sociaal utopia waarvoor we onze levens moeten opofferen opdat onze kinds kinderen een

beetje vrije lucht kunnen inademen. De TAZ moet het toneel van onze huidige autonomie zijn, maar ze kan uitsluitend bestaan op voorwaarde dat wij onszelf al als vrije wezens kennen.

2. Het *contra-Net* moet zich uitbreiden. Op het moment vertoont ze meer abstractie dan actualiteit. Zine's en BBS'en wisselen informatie uit, wat deel uitmaakt van de noodzakelijke grondslag van de TAZ, maar zeer weinig van deze informatie heeft betrekking op concrete, voor het autonome leven noodzakelijke goederen en diensten. We leven niet in de cyberspace: te dromen dat we dat wel doen betekent een afglijding tot cybergnosis, de kunstmatige overstijging van het lichaam. De TAZ is een fysieke plaats en we zijn er of we zijn er niet. Alle zintuigen moeten erbij betrokken zijn. Het Web is in bepaalde opzichten een nieuw zintuig, maar het moet aan de andere worden *toegevoegd*—de andere moeten er niet uit weggestreept worden, als in een of andere verschrikkelijke parodie op de mystieke vervoering. Zonder het Web zou de volle verwerkelijking van het TAZ-stelsel onmogelijk zijn. Maar het Web is niet het doel op zich. Het is een wapen.

3. Het controleapparaat — de 'staat' — moet (althans dat moeten we aannemen) doorgaan gelijktijdig te smelten en te verstenen, moet voortgaan op haar huidige koers waarin hysterische onbeweeglijkheid meer en meer een leegheid, een machtsvacuüm begint te maskeren. Terwijl macht 'verdwijnt', moet onze wil tot macht verdwijning zijn.

We hebben reeds de vraag behandeld of de TAZ 'alleen maar' als kunstwerk kan worden beschouwd. Maar je zult ook willen weten of ze meer is dan een zielige hamsterplaats in het informatie-Babylon, of eerder een doolhof van tunnels, meer en meer verbonden, maar uitsluitend gewijd aan de economische uitzichtloosheid van piratesk parasitisme? Mijn antwoord is dat ik liever een hamster in de muur, dan een hamster in een kooi zou zijn — maar ik zal ook volhouden dat de TAZ deze categorieën overstijgt.

Een wereld waarin de TAZ erin is geslaagd *wortel te schieten* zou kunnen lijken op de wereld die p.m. zich voorstelt in zijn boek *bolo'bolo*. Misschien is de TAZ een 'proto-*bolo*'. Maar inzoverre als de TAZ *nu* bestaat, staat ze voor veel meer dan de alledaagsheid van de negativiteit of van tegencultureel afhakersschap. We noemden al het *feestelijk* aspect van het ongecontroleerde moment

dat uitloopt in een spontane zelfordening, hoe kortstondig ook. Het is 'een openbaring' — een piek-ervaring op het sociale en het individuele niveau.

Bevrijding wordt *in* strijd bereikt — dat is de essentie van Nietzsches 'zelfoverwinning'. Onze verhandeling hier zou ook moeten wijzen op Nietzsches *zwerven*. Het is de voorloper van het dwalen, in de situ-zin van de *dérive* en Lyotard's definitie van *driftwork*. We kunnen een complete nieuwe geografie voor ons zien, een soort pelgrimskaart waarin heilige steden worden vervangen door piekervaringen en TAZ's: een *ware* wetenschap van de psychotopografie, die wellicht als 'geoautonomie' of 'anarchomantie' bekend zal komen te staan.

De TAZ vraagt om een soort *dierlijkheid*, een groeien van tamheid naar wildheid/wildernis, een 'terugkeer' die ook een stap voorwaarts is. Ze vereist ook een chaos-'yoga', een project van 'hogere' ordeningen (van het bewustzijn of gewoon van het leven) die worden benaderd door het 'surfen op de branding van de chaos', van de complexe dynamiek. De TAZ is een levenskunst van de voortdurende opstand, wild maar teder — geen verkrachter maar verleider, eerder een smokkelaar dan een bloeddorstige piraat, geen eschatoloog maar een danser.

Laat ons bekennen dat we feesten hebben meegemaakt waar één nacht lang een republiek van bevredigde verlangens werd bereikt. Moeten we niet toegeven dat de politiek van die nacht voor ons meer realiteit en kracht bezit dan die van, laten we zeggen, de voltallige regering van de V.S.? Sommige van de 'feesten' die we hier hebben besproken duurden twee of drie *jaar*. Is dit niet iets dat de moeite waard is om zich voor te stellen, de moeite waard om voor te vechten? Laten we de onzichtbaarheid, het webwerken, het psychisch nomadisme bestuderen — wie weet wat we zouden kunnen bereiken?

- Lenteëvening 1990

APPENDIX A.

CHAOSLINGUÏSTIEK

VOORALSNOG GEEN WETENSCHAP maar een voorstel: Dat bepaalde problemen in de linguïstiek opgelost zouden kunnen worden door de taal als een complex dynamisch systeem of 'Chaosveld' te beschouwen. Van al de reacties op Saussure's linguïstiek zijn er hier twee van bijzonder belang: de eerste, 'anti-linguïstiek', kan — in het moderne tijdvak — gevolgd worden van Rimbaud's vertrek naar Abessinië; naar Nietzsche's 'ik vrees dat we, zolang we nog over grammatica beschikken, God nog niet vermoord hebben'; naar dada; naar Korzybski's 'de Kaart is het Terrein niet'; naar Burroughs' cut-up's en 'doorbraak tot de Grijze Ruimte'; tot Zerzan's aanval op de taal zelf als vertegenwoordiging en bemiddeling.

De tweede, Chomskyaanse Linguïstiek, met haar geloof in 'universele grammatica' en haar vertakkingsschema's, vertegenwoordigt (zo geloof ik) een poging de taal te 'redden' door de ontdekking van 'verborgen constanten', niet ongelijk de wijze waarop bepaalde wetenschappers de natuurkunde proberen te 'redden' van de 'irrationaliteit' van de quantummechanica. Hoewel verwacht had kunnen worden dat Chomsky, als anarchist, de zijde van de nihilisten zou kiezen, heeft zijn schitterende theorie in feite meer gemeen met het platonisme of het soefisme dan met het anarchisme. De traditionele metafysica omschrijft de taal als puur licht dat schijnt door het gekleurde glas van de archetypen; Chomsky spreekt van 'innerlijke' grammatica. Woorden zijn bladeren, takken zijn zinnen, moedertalen zijn ledematen, taalfamilies zijn stammen, en de wortels liggen in 'de hemel'... of het DNA. Ik noem dit 'hermetalinguïstiek' — hermetisch en metafysisch. Nihilisme (of Heavy Metalinguïstiek, Burroughs indachtig) heeft volgens mij de taal op een dood spoor gebracht en dreigt haar 'onmogelijk' te maken (een grootse daad, maar een deprimerende) — terwijl Chomsky vasthoudt aan de belofte en hoop van een openbaring op het allerlaatste moment, welke ik even moeilijk te aanvaarden vind. Ook ik zou de taal graag 'redden', maar zonder

me te verlaten op 'Spoken', of veronderstelde regels omtrent God, dobbelstenen, en het Universum.

Terugkerend tot Saussure, en zijn postuum gepubliceerde aantekeningen over anagrammen in de Latijnse dichtkunst, vinden we bepaalde aanwijzingen voor een proces dat op de één of andere manier aan de dynamiek van teken en betekenaar ontsnapt. Saussure werd geconfronteerd met de suggestie van een of ander soort 'meta-' linguïstiek die plaatsvindt *in* de taal, in plaats van te worden opgelegd als categorisch imperatief van 'buiten'. Zodra taal begint te spelen, zoals in de naamdichten die hij onderzocht, schijnt zij te vibreren van zelf-versterkende complexiteit. Saussure probeerde de anagrammen te kwantificeren, maar zijn getallen bleven voor hem wegrennen (alsof er mogelijkerwijs non-lineaire vergelijkingen in het spel waren). Bovendien begon hij de anagrammen *overal* aan te treffen, zelfs in Latijns proza. Hij vroeg zich af of hij hallucineerde — of dat anagrammen een natuurlijk onbewust proces van het woord waren. Hij liet het project vallen.

Ik vraag me af: zouden we kunnen beginnen de taal te schematiseren in termen van complexe dynamische systemen, als genoeg van dit soort data door de computer gehaald werden? Grammatica's zouden dan niet 'aangeboren' zijn, maar zouden als zich spontaan ontwikkelende 'hogere ordeningen' uit chaos komen bovendrijven, in Prigogine's zin van 'creatieve evolutie'. Grammatica's zouden gezien kunnen worden als 'strange attractors', zoals het verborgen patroon dat de anagrammen 'veroorzaakte' — patronen die 'werkelijk' zijn maar slechts 'bestaan' in termen van de sub-patronen die zij vertonen. Als *betekenis* ongrijpbaar is, komt dat misschien doordat het bewustzijn zelf, en dus de taal, *fractaal* is.

Ik vind deze theorie meer bevredigend anarchistisch dan de anti-linguïstiek of het Chomskyanisme. Ze suggereert dat de taal vertegenwoordiging en bemiddeling kan overwinnen, niet omdat ze aangeboren is, maar *omdat ze chaos is.* Daaruit zou volgen dat al het dadaïstisch geëxperimenteer (Feyerabend omschreef zijn school van wetenschappelijke epistemologie als 'anarchistisch dada') in geluidspoëzie, gebaar, cut-up's, dierentaal, etc. — dat dit alles gericht was niet op de ontdekking, noch op de vernietiging van betekenis, maar op de *schepping* ervan. Het nihilisme verklaart

mistroostig dat de taal 'willekeurig' betekenis schept. De Chaoslinguïstiek stemt hier vrolijk mee in, maar voegt er aan toe dat de taal de taal kan overwinnen, dat de taal vrijheid kan scheppen uit de verwarring en het verval van de semantische tirannie.

APPENDIX B.

TOEGEPASTE HEDONISTICA

DE BENDE VAN BONNOT WAS vegetarisch en dronk uitsluitend water. Ze kwam tot een kwaad ('schoon pittoresk) einde. Groenten en water, op zich voortreffelijke zaken — je reinste zen eigenlijk — zouden niet als martelaarschap, maar als een openbaring tot zich genomen moeten worden. Zelf-verloochening als revolutionaire praktijk, de Leveller-aandrang, smaakt naar chiliastische weemoed — en deze Linkse stroming deelt een historische bron met het neo-puriteins fundamentalisme en de morele reactie van ons decennium. De Nieuwe Ascese, of nu beoefend door anorectische gezondheidsfreaks, zuinig kijkende politiesociologen, binnensteedse straight-edge nihilisten, maïsbrood vretende fascistische wederdopers, socialistische sidderroggen, of door drugsvrije Republikeinen... in elk van deze gevallen is de drijvende kracht dezelfde: wrok.

In het aangezicht van de huidige schijnheilige anaesthesie zullen we een complete galerij van voorlopers oprichten, helden die het gevecht tegen verdorven bewustzijn doorvoerden maar toch nog feest wisten te vieren, een geniale genen-poel, een zeldzame en moeilijk te omschrijven categorie, grootse geesten niet enkel om de Waarheid maar om de *waarheid van het plezier*, serieus maar niet sober, wiens zonnig karakter hen niet sloom maakt maar scherpzinnig, briljant maar niet gepijnigd. Stel je een Nietzsche met goede spijsvertering voor. Niet de tamme Epicurianen, noch de opgeblazen Sybarieten. Een soort van spiritueel

hedonisme, een feitelijke Weg van Plezier, visioen van een goed leven dat zowel koninklijk als *mogelijk* is, geworteld in een gevoel voor de grandioze hyper-overvloed van de werkelijkheid.

Sheik Abu Sa'id van Khorassan
Charles Fourier
Brillat-Savarin
Rabelais
Abu Nuwas
Aga Khan III
R. Vaneigem
Oscar Wilde
Omar Khayyam
Sir Richard Burton
Emma Goldman
voeg je eigen favorieten toe

APPENDIX C.

EXTRA CITATEN

> Wat ons betreft, voor ons heeft Hij over het werk van permanente werkloosheid beschikt.
>
> Al met al, had hij gewild dat we zouden werken, hij had deze *wijn* niet geschapen.
>
> Zou U, met een kruik vol van *dit*, Heer,
> U ter handel spoeden?

— Jalaluddin Rumi, *Diwan-i Shams*

Hier in de schaduw, simpel brood tot spijs,
wijn, verzen en Gij die uw lievelingswijs
vlak bij mij zingt in deze wildernis,
dat maakt die wildernis een paradijs.

Kom liefste, schenk de wijn in en vergeet
angst voor wat komt en het versleten leed
morgen? - morgen ben ik wellicht reeds bij
de zevenduizend jaar van de planeet.

Ach, heel dit samenstel van duistere wetten,
liefst maakte ik met alles korte metten,
om dan, met Lot en Liefde hand in hand
een nieuwe wereld in elkaar te zetten!

— Omar FitzJorritsma

ICONOCLASTEN VOORWAARTS!

De geschiedenis, materialisme, monisme, positivisme, en al de 'isme's' van deze wereld zijn oude, verroeste middelen waar ik geen behoefte of interesse meer aan heb. Mijn principe is het leven, mijn einde is de dood. Ik wens mijn leven intens te leven teneinde mijn leven tragisch te omhelzen.

Je wacht op de revolutie? De mijne begon reeds lang geleden! Wanneer je zover bent (mijn God, wat een eindeloos wachten!) zal ik er niets op tegen hebben een tijd met je op te trekken. Maar wanneer jij stopt, zal ik voortgaan op mijn waanzinnige en triomferende weg naar de grootse en sublieme verovering van het niets!

Elke maatschappij die je opbouwt zal haar grenzen hebben. En buiten de grenzen van iedere maatschappij zullen de ongeregelde en heldhaftige vagebonden rondzwerven, met hun wild & maagdelijk gedachtengoed — zij die niet leven kunnen zonder immer nieuwe en verschrikkelijke uitbarstingen van rebellie uit te denken!

Ik zal mij onder hen bevinden!

En na mij, zo voor mij, zullen er zijn, die tot hun kameraden zeggen: 'Zo wendt U tot Uzelve, liever dan tot Uw Goden en afgoden. Vindt wat in Uzelve verborgen is; voer het tot het licht; toon Uzelve!'

Want ieder mens; die, op zoek naar zijn eigen innerlijkheid, weet te onttrekken wat daarin op mysterieuze wijze verborgen was; is een schaduw die iedere mogelijke maatschappij die onder de zon kan bestaan omverwerpt!

Iedere maatschappij beeft als de smalende aristocratie van de vagebonden, de onaanraakbaren, de unieken, de heersers over het ideale, en de veroveraars van het niets resoluut oprukt.

Welaan, gij iconoclasten, voorwaarts!

'De profeterende hemel betrekt reeds, duister en zwijgzaam!'

— Renzo Novatore

Arcola, Januari 1920

PIRATENREDE

KAPITEIN BELLAMY

Daniel Defoe schreef, onder het pseudoniem van Kapitein Charles Johnson, wat het eerste historische standaardwerk over de piraten werd, *A General History of the Robberies and Murders of the Most Notorious Pirates*. Volgens Patrick Pringle's *Jolly Roger* was de werving voor piraterij het meest succesvol onder de werkelozen, gevluchte lijfeigenen, en verbannen criminelen. De open zee voorzag in een spontane nivellering van klasseongelijkheid. Defoe verhaalt hoe een piraat genaamd Kapitein Bellamy deze toespraak hield tot de kapitein van een handelsschip dat hij had buitgemaakt. De kapitein van het handelsschip had zojuist een uitnodiging afgewezen om zich aan de zijde van de piraten te scharen.

'Het doet mij leed dat zij U Uw bark niet terug zullen geven, want ik minacht het, iemand leed te berokkenen, als het niet in mijn voordeel is; naar de hel met de bark, wij moeten haar tot zinken

brengen, en zij had U van nut kunnen zijn. Maar U bent een kruiperige jonge hond, en zo ook al zij die toelaten te worden geregeerd door wetten die de rijken om hun eigen veiligheid hebben vervaardigd; want de lafhartige welpen beschikken niet over de moed, anderszins te verdedigen wat zij bekomen door schurkerij; maar naar de hel met U allen: naar de hel met hen, zij troep van geslepen schavuiten, en U, die hen dient, U bende stomkoppen met kippemoed. Zij belasteren ons, de schurken, waar er slechts dit verschil is, dat zij de armen beroven onder dekking van de wet, gewis, en wij de rijken beroven onder bescherming van onze eigen moed. Zou U dan niet beter één van ons worden, dan deze boeven te volgen om werk?'

Toen de kapitein antwoordde dat zijn geweten niet toeliet dat hij de wetten van God en de mens brak, vervolgde de piraat Bellamy:

'U zijt een duivelse gewetensboef, ik een vrije prins, en ik heb evenveel gezag om met de hele wereld oorlog te voeren, als hij die honderd scheepszeilen op zee, en een leger van 100.000 man in het veld heeft; en dit vertelt mij mijn geweten: maar er valt niet te redeneren met zulke grienende jonge honden, die hun superieuren toestaan hen naar believen over het dek te schoppen.'

HET FEESTMAAL

De hoogste vorm van menselijke samenleving wordt, binnen de bestaande sociale orde, in de salon gevonden. In de elegante en fijnzinnige samenkomsten van de aristocratische klassen is geen spoor te bekennen van de misplaatste inmenging van de wetgeving. De Individualiteit van een ieder komt volledig tot zijn recht. Zodoende is men volkomen vrij in de omgang. Conversatie verloopt vloeiend, is scherpzinnig en gevarieerd. Groepen vormen zich naar believen. Ze worden voortdurend weer opgebroken, en opnieuw gevormd door de werking van dezelfde subtiele en allesdoordringende invloed van de aantrekkingskracht. Wederzijdse

hoogachting doordringt alle standen, en de meest perfecte harmonie, tot nog toe ooit bereikt in complexe menselijke relaties, gedijt onder precies die omstandigheden die Wetgevers en Staatsmannen vrezen als de voorwaarden van onvermijdelijke anarchie en verwarring. Zo er al wetten van de etiquette bestaan, zijn het slechts suggesties voor principes, door iedere individuele geest, door hem- of haarzelf aangehangen en beoordeeld.

Is het niet voorstelbaar dat in al de toekomstige vooruitgang van de mensheid, met al de ontelbare elementen van ontwikkeling die de huidige tijd ten toon spreidt, de maatschappij in het algemeen, en in al haar relaties, niet net zo'n hoge graad van perfectie zal bereiken als bepaalde delen van de samenleving, in bepaalde bijzondere verhoudingen, reeds bereikt hebben?

Stel dat de gemeenschap van de salon door wetgeving gereguleerd zou worden. Laat de tijd waarin het iedere heer toegestaan zal zijn zich met een dame te onderhouden door de wet vastgelegd worden; de positie waarin zij behoren te zitten of staan exact gereguleerd; de onderwerpen waarvan het hen toegestaan is te spreken, en de toonval en begeleidende gebaren waarmee zij benaderd mogen worden, zorgvuldig gedefinieerd, dit alles onder het voorwendsel, wanorde en inbreuk op elkaars rechten en voorrechten te willen voorkomen, kan men zich dan iets voorstellen dat beter toegerust, of er zekerder van is de sociale omgang in ondraaglijke slavernij en hopeloze verwarring te doen verkeren?

— S. Pearl Andrews
The Science of Society

IMMEDIATISTISCHE ESSAYS

IMMEDIATISME

i. Elke ervaring berust op bemiddeling — door middel van de zintuigen, de reflectie, de taal etc. — en het lijdt geen twijfel dat alle kunst uit een verdere bemiddeling van de ervaring bestaat.

ii. Maar bemiddeling verloopt in gradaties. De ene ervaring (ruiken, proeven, sex bijv). stoelt minder op bemiddeling dan de andere (lezen, telescopie, muziek beluisteren). Sommige media, met name de 'levende' kunsten zoals dans, toneel, musical en zang, berusten minder op bemiddeling dan bijv. tv, CD of Virtual Reality dat doen. Zelfs onder die media die we gewoonlijk als 'media' beschouwen zijn er die meer en die minder van bemiddeling uitgaan, al naar gelang de mate van deelname die ze van de verbeelding verlangen. Tekst en radio vergen enige verbeeldingskracht, film, tv, in die volgorde, steeds minder. En VR laat — tot nu toe — nog wel het minste aan de verbeelding over.

iii. Voor de kunst betekent de tussenkomst van het Kapitaal altijd een verdergaande bemiddeling. Wanneer we stellen dat kunst een waar is geworden wil dat zeggen dat er een bemiddeling, een tussenkomst heeft plaatsgevonden, en dat deze tussenkomst op een breuk, en die breuk op 'vervreemding' neerkomt. De geïmproviseerde huiskamermuziek van een stel vrienden is minder 'vervreemd' dan 'live'-muziek in de Stopera of muziek in de media (op radio, MTV of walkman). We zouden zelfs kunnen zeggen dat gratis of tegen kostprijs per post verspreide cassettes MINDER vervreemd zijn dan de live-muziek van één of ander gigantisch 'We Are The World'-spektakel of die van een nachtclub in Las Vegas, zelfs als het bij het laatste gaat om live muziek gespeeld voor een levend publiek (schijnbaar tenminste), terwijl het in het eerste geval een geluidsopname betreft, geconsumeerd door luisteraars die op afstand en zelfs onzichtbaar blijven.

iv. De ontwikkelingen van HiTech & Laat-Kapitalisme dwingen de kunst tot steeds extremere vormen van bemiddeling. Beiden verbreden ze de kloof tussen de produktie & consumptie van kunst, met als gevolg een evenredige toename van 'vervreemding'.

v. Er is al vaker opgemerkt hoe — met het verdwijnen van een 'mainstream' en dus van een 'avant-garde' kunst — alle meer geavanceerde en intensere ervaringen in de kunst vrijwel direct door de media konden worden ingekapseld en zo tot rimram werden gereduceerd, tot hetzelfde als alle andere troep in het schimmenrijk van de waar. Met troep, 'trash', zoals de term opnieuw werd gedefinieerd in, pak 'm beet, Baltimore in de jaren zeventig, hoeft niks mis te zijn — een persiflage op een soort achteloze *folkultur* die de onbewustere regionen van het 'populaire' omgeeft en doordringt — die op zijn beurt deels weer door het Spektakel wordt voortgebracht. 'Trash' begon als een fris & potentieel radicaal concept, dat echter temidden van de huidige Postmodernistische puinhopen danig begint te stinken. Ironische frivoliteit wordt uiteindelijk om van te kotsen. Kunnen we nog SERIEUS zijn zonder SOBER te zijn? (Noot: de Nieuwe Soberheid is natuurlijk niets dan de keerzijde van de Nieuwe Frivoliteit. Hip neo-puritanisme riekt evenzeer naar Reactie als de postmodernistische filosofische ironie & verslagenheid. De Gezuiverde Samenleving is dezelfde als de Uitzinnige Samenleving. Na de hippe ascesetherapie van de jaren negentig rest ons slechts de gang naar de galg. Ironie mag dan saai zijn geworden, zelfverminking was al nooit iets anders dan een afgrond. Weg met frivoliteit — Weg met de soberheid).

Gratie en schoonheid worden, van Surrealisme tot breakdancing, voer voor de campagnes van McDeath & Co.; 15 minuten en de magie is verdwenen, de kunstvorm zelf zo dood als een pier. De postmoderne mediamagiërs laven zich nu al aan het bloed van 'Trash', als gieren die hetzelfde kadaver blijven opbraken en herkauwen in een obsceen-extatisch narcisme. Weet er iemand waar de uitgang is?

vi. Ware kunst is *spel*, en het spel is één van de meest directe van alle ervaringen. We kunnen moeilijk verwachten dat zij die het genot van het spel hebben gecultiveerd hun project nu, als een soort politieke stellingname, weer laten vallen (denk aan een 'Kunststaking' of de 'onderdrukking zonder de verwerkelijking' van de kunst, etc).. De kunst *zal doorgaan*, ongeveer zoals ademen, eten en neuken door zullen gaan.

vii. Toch walgen we van de *extreme* vervreemding van de kunst, met name die welke plaatsvindt in 'de media', in galeries en in de commerciële uitgeverswereld, in de muziek-'industrie', etc. En we vragen ons zelfs af in hoeverre onze eigen betrokkenheid bij kunstvormen als literatuur, schilderkunst of muziek ons medeplichtig maakt aan een kwalijke abstractie, een verwijdering van de directe ervaring. We missen de directheid van het spel (wat toch in eerste instantie de aanleiding vormde om aan kunst te doen); we missen geur, smaak, aanraking, het gevoel van lichamen in beweging.

viii. De computer, video, radio, drukpers, synthesizers, cassetterecorders, fax- en kopieerapparaten — prachtig speelgoed allemaal, maar verschrikkelijke *verslavingen*. Uiteindelijk kom je erachter dat je er niet 'bij kan zijn', tenzij in levenden lijve. Al deze media kunnen een bijdrage leveren aan onze kunst — maar ze mogen geen bezit van ons nemen, we kunnen niet toestaan dat ze tussenbeide komen, bemiddelen tussen of ons scheiden van ons animale/geanimeerde zelf. We willen onze media beheersen, i.p.v. door hen beheerst te worden. En herinneren graag aan die occulte martiale kunst die er de nadruk op legt dat het lichaam het minst bemiddelde van alle media is.

ix. Zo eisen wij van onszelf, als kunstenaars & 'cultuurproducenten' die er niet over peinzen zich terug te trekken uit de door ons verkozen media, toch een extreem bewustzijn van *directheid*, gekoppeld aan de beheersing van enkele methodes om dit bewustzijn *als spel* te doen postvatten, en wel onmiddellijk (dadelijk) en *immediaat* (zonder bemiddeling).

x. In het volle besef dat elk kunst-'manifest' vandaag de dag slechts kan stinken naar dezelfde bittere ironie die het had willen bestrijden, roepen wij desalniettemin zonder aarzelen (zonder er al te lang bij stil te staan) een nieuwe 'beweging' uit, het IMMEDIATISME. We menen hiertoe het recht te hebben omdat we het Immediatisme *in het geheim* zullen beoefenen, om elke mogelijke besmetting door de bemiddeling te voorkomen. In ons openbare leven zullen we doorgaan met het drukken & uitgeven van boeken, het maken

van radio & muziek etc., maar privé gaan we *iets anders* doen, iets wat door iedereen gedeeld maar nooit passief geconsumeerd zal kunnen worden, iets wat openlijk bediscussieerd maar toch nooit door de vertegenwoordigers van de vervreemding begrepen kan worden, iets zonder commerciële mogelijkheden, maar toch van onschatbare waarde, occult maar toch volkomen verweven met ons dagelijks leven.

xi. Het Immediatisme is geen beweging in de zin van een esthetisch programma. Het is afhankelijk van *situatie*, niet van stijl of inhoud, van boodschap of school. Het kan de vorm aannemen van elk soort creatief spel dat wordt gespeeld door twee of meer mensen, voor en door henzelf, onder elkaar en samen. En zoals bij elk spel zijn spel'regels' niet uitgesloten.

xii. Iedere toeschouwer moet ook deelnemer zijn. De kosten moeten gedeeld worden, evenals evt. uit het spel voortgekomen produkten (die de deelnemers kunnen houden of wegschenken, maar in geen geval mogen verkopen). Het betere spel zal weinig of geen gebruik maken van voor de hand liggende vormen van bemiddeling als fotografie, geluidsopname, druk etc., maar zal eerder neigen naar directere technieken, met gebruikmaking van lichamelijke aanwezigheid, directe communicatie en de zintuigen.

xiii. Een voor de hand liggende basis voor het Immediatisme is het feest. Zo kan een feestmaal een Immediatistisch kunstproject worden, zeker als iedere eter tegelijk ook kok is. De oude Chinezen en Japanners hielden op mistige herfstdagen geurfeesten, waarbij iedere gast zelfgemaakte wierook of parfums meebracht. Op feesten waar men elkaars gedichten moest afmaken werd een slecht couplet met een glas wijn bestraft. Weverswedstrijden, *tableaux vivants*, *cadavres exquises*, Bourgondische rituelen zoals Fourier's 'Museumorgie' (erotische kostuums, koketterie en spot), levende muziek en dans — plunder het verleden voor toepasselijke vormen, en laat je fantasie de rest doen.

xiv. Het verschil tussen een weverswedstrijd uit de vorige eeuw bijv., en een Immediatistische wedstrijd zou gelegen zijn in ons bewustzijn van de beoefening van het Immediatisme als een respons op de ellende van vervreemding en de 'dood van de kunst.'

xv. De *Mail Art* van de jaren '70 en de fanzine-beweging van de jaren '80 waren pogingen de bemiddeling van de kunst-als-waar te doorbreken, en kunnen als voorlopers van het Immediatisme worden gezien. Toch bleven zij vasthouden aan mediastructuren als posterij en kopieerwerk, waarmee ze er niet in slaagden het isolement van de spelers te doorbreken, die nooit direct contact hadden. We willen de beweegredenen en ontdekkingen van deze vroegere bewegingen doorvoeren tot hun logische conclusie: een kunst die alle bemiddeling & vervreemding verwerpt, althans voor zover mogelijk in de menselijke staat.

xvi. Verder is het Immediatisme nog niet tot wereldse onmacht gedoemd als ze probeert de openbaarheid van de wereldmarkt te mijden. 'Poëtisch Terrorisme' en 'Kunstsabotage' zijn volkomen logische uitingen van Immediatisme.

xvii. Tenslotte verwachten we dat de beoefening van het Immediatisme schatkamers vol vergeten macht in ons zal blootleggen, een macht die niet alleen onze levens zal veranderen door de verborgen verwerkelijking van het onbemiddeld *spel*, maar die onvermijdelijk ook zal aanzwellen en uitbarsten, en de *andere*, meer openbare en bemiddelde kunst die we maken zal doordringen.

En we hopen dat die twee elkaar meer en meer zullen benaderen, en wellicht ooit één zullen worden.

DE TONG

De macht van de mandarijnen is de wet; de macht van het volk is het geheime genootschap.
(Chinees gezegde)

De afgelopen winter las ik een boek over de Tongs van China (*Primitive Revolutionaries of China: A Study of Secret Societies in the Late Nineteenth Century* door Fei Ling Davis, Honolulu 1971 —'77): — misschien wel het eerste dat *niet* door een Brits geheimagent werd geschreven! — (ze was, om precies te zijn, een Chinese socialiste; ze stierf jong — het is haar enige boek) — en voor het eerst besefte ik waarom ik me altijd al voelde aangetrokken tot de Tong: niet alleen vanwege de romantiek, het elegante, decadente decor van chinoiserie als het ware — maar zeker ook om de vorm, de structuur, de eigenlijke essentie ervan.

Enige tijd later las ik in *Homocore* een uitstekend interview met William Burroughs, waaruit bleek dat ook hij door de Tongs is gegrepen. Hij noemt ze het perfecte organisatiemodel voor flikkers, zeker in dit hysterisch-moralistische tijdperk. Ik sluit me daar graag bij aan, maar zou deze aanbeveling op *alle* marginale groepen willen betrekken, met name die wiens levenslust neerkomt op illegaliteit (wietboeren, sexueel afwijkenden, oproerkraaiers) of op extreme excentriciteit (nudisten, heidenen, post-avant-gardisten, etc. etc)..

De Tong kan misschien het best worden gedefinieerd als een gemeenschap van wederdiensten tussen mensen wiens gedeelde belang illegaal, of gevaarlijk marginaal is — vandaar ook de noodzaak tot *geheimhouding*. Bij veel van de Chinese Tongs draaide het om smokkel & belastingontduiking, om clandestien zelfbeheer in bepaalde beroepen (in tegenstelling tot Staatsbeheer), of om revolutionaire politieke en religieuze belangen (de omverwerping van de Mantsjoe's bijvoorbeeld — tijdens de revolutie van 1911 werkten verschillende Tongs met de anarchisten samen).

Een gebruikelijke bezigheid van de Tongs was het innen van lidmaatschaps- & toelatingsgelden, en de investering hiervan in verzekeringsfondsen voor de behoeftigen, werkelozen, de wedu-

wen & wezen van overleden deelnemers, begrafeniskosten etc. In een tijdperk als het onze, waarin de armen zich tussen de verkankerde Scylla van de verzekeringsindustrie en de zich in rap tempo ontbindende Charybdis van uitkering & ziekenfonds bevinden, zou dit aspect van het Geheime Genootschap wel eens opnieuw aan populariteit kunnen winnen. (Ook de loges van de vrijmetselaars waren volgens dit principe georganiseerd, evenals de eerste illegale vakbonden en de 'ridderordes' van arbeiders & handwerkers). Een tweede algemene doelstelling van deze genootschappen was natuurlijk het feestvieren, met name het houden van feestelijke maaltijden — maar ook deze op het eerste gezicht onschuldige tijdsbesteding kan revolutionaire dimensies aannemen. Tijdens de verschillende Franse revoluties bijv. fungeerden veel van deze eetgezelschappen als vorm van radicale organisatie, wanneer alle andere vormen van openbare bijeenkomst verboden waren.

Onlangs had ik een gesprek over de Tongs met p.m., de auteur van *bolo 'bolo* (Uitgeverij Ravijn 1989). Ik stelde dat de vorming van geheime genootschappen opnieuw een waardevolle optie is voor groepen die streven naar autonomie & zelfverwerkelijking. P.M. was het niet met me eens, maar niet, zoals ik verwachtte, vanwege de 'elitaire' bijklank van het begrip geheimhouding. Volgens hem was een dergelijke organisatievorm vooral geschikt voor groepen die al een hechte band hebben, zij het economisch, etnisch/regionaal of religieus, — voorwaarden die in onze huidige marginale beweging niet, of slechts in embryonale vorm aanwezig zijn. Het alternatief zag hij in de vorming van buurtcentra, waarvan de kosten door de deelnemende groepen en bedrijfjes (werkplaatsen, theehuizen, podia etc). gedeeld zouden moeten worden. Centra als deze zouden weliswaar de goedkeuring van de overheid nodig hebben, maar toch vanzelf brandhaarden van allerlei inofficiële activiteit worden: zwarte markten, tijdelijke 'protest'- dan wel sabotagegroepen; onbeheerde 'vrije tijd', ongecontroleerde uitbundigheid etc.

Als reactie op p.m.'s kritiek heb ik mijn idee van de hedendaagse Tong niet opgegeven maar wel aangepast. De uiterst hiërarchische structuur van de traditionele Tong zou natuurlijk niet werken, hoewel ook hier iets van de vorm zou kunnen worden

behouden en toegepast, zoals we met titels en onderscheidingen werken in onze 'vrije religies' (ofwel onze 'leipe' religies, 'fake'-religies, neo-heidense-anarchosektes etc). Natuurlijk streven we naar niet-hiërarchische organisatievormen, maar we verlangen ook naar ritueel, wierook, de heerlijke bombast van occulte ordes — noem het 'Tong-Esthetica' — en waarom niet de hele bakkerij? — (Marokkaanse *majoun* of *baba au absinthe* graag — als het maar *verboden* is!). Naast al het andere zal de Tong een *kunstwerk* moeten zijn.

Ook de traditioneel strikte geheimhouding zal moeten worden bijgesteld. Vandaag de dag is alles wat de debiele blik van de openbaarheid mijdt toch al *virtueel* geheim. De meeste mensen schijnen tegenwoordig niet in staat te zijn te geloven in het bestaan van iets wat nog nooit op tv is geweest — dus wie zich niet laat televiseren is al quasi-onzichtbaar. En bovendien, dat wat wordt *gezien* door de bemiddeling van de media wordt in zekere zin al onwerkelijk en verliest zijn macht (een stelling die ik hier verder niet zal onderbouwen, al verwijs ik graag naar een gedachtengang die kan worden gevolgd van Nietzsche naar Benjamin naar Bataille naar Barthes naar Foucault naar Baudrillard). En omgekeerd, dat wat *ongezien* blijft behoudt misschien wel zijn werkelijkheid, zijn wortels in het dagelijks leven en dus de mogelijkheid van het wonderbaarlijke. De moderne Tong mag dan niet elitair zijn — maar er is geen enkele reden waarom ze niet *kieskeurig* zou zijn. Veel niet-autoritaire organisaties gaan uit van het twijfelachtige principe van open lidmaatschap, wat maar al te vaak resulteert in een overmacht aan eikels, grote bekken, spelbedervers, neurotische zeikerds & informanten. Als de Tong een bijzonder doel dient (en zeker als dit doel illegaal, riskant of marginaal is) heeft ze zonder meer het recht om zich volgens het principe van de 'affiniteitsgroep' te ordenen. Als geheimhouding staat voor a) het mijden van de openbaarheid en b) het doorlichten van aspirantleden, kan het 'geheime genootschap' er nauwelijks van worden beticht anarchistische principes geweld aan te doen. In feite kunnen dergelijke genootschappen binnen de anti-autoritaire beweging op een lange en eerbiedwaardige geschiedenis bogen, van Proudhon en zijn droom van de terugkeer van het Veemgericht als een soort 'Volksrechtbank' tot de ideeën van Bakoenin, tot

Durutti en zijn 'Zwervers'. En laten de marxistische historici ons niet vertellen dat dergelijke ondernemingen 'primitief' zijn en dus achterhaald door de 'Geschiedenis.' Het absolute van de 'Geschiedenis' is op z'n zachtst gezegd een twijfelachtige theorie. We zijn niet genteresseerd in een terugkeer naar het primitieve, maar in een terugkeer VAN het primitieve, in die mate waarin het primitieve het 'onderdrukte' is.

Het geheime genootschap van weleer verscheen op een door de staat verboden plaats en tijd, d.w.z. waar en wanneer mensen door de wet gescheiden werden gehouden. Tegenwoordig wordt men over het algemeen niet door de wet, maar door bemiddeling en vervreemding gescheiden (zie 'Immediatisme'). Zo wordt de geheimhouding een vermijden van bemiddeling, terwijl het feestvieren van bijzaak tot hoofddoel van het 'geheime genootschap' wordt. Simpelweg met elkaar samenkomen is al een actie tegen de krachten die ons onderdrukken d.m.v. afzondering, eenzaamheid en de trance van de media.

In een samenleving die een schizofrene scheiding aanbrengt tussen Arbeids- & Vrije Tijd, hebben we allemaal de trivialisering moeten ondergaan van onze 'vrije tijd', de tijd die noch als arbeids- noch als vrije tijd is geordend. ('Vakantie' betekende ooit 'lege tijd' — tegenwoordig betekent het door de vrijetijdsindustrie georganiseerde & ingevulde tijd). Het 'geheime' doel van de feestelijkheden in het geheime genootschap wordt zo de zelf-organisatie en zelfwaardering van de vrije tijd. De meeste feesten draaien enkel om harde muziek en alcoholmisbruik, niet omdat we dat zo leuk vinden maar omdat het Rijk van de Arbeid ons het gevoel geeft dat lege tijd verspilde tijd is. Het idee om een feest te houden om bijv. lappendekens te weven of samen madrigalen te zingen klinkt natuurlijk hopeloos ouderwets. Toch zal de Tong van vandaag het zowel noodzakelijk als vermakelijk vinden om onze vrije tijd op de wereld van de waren terug te veroveren en het aan de gezamenlijke schepping, aan het *spel* te wijden.

Mij zijn verschillende groepen bekend die zich al op deze basis georganiseerd hebben, maar ik ben zeker niet van plan hun geheimhouding te doorbreken door ze hier te bespreken. Er zijn nog wel een paar mensen die hun bestaansrecht niet hoeven te ontlenen aan 15 seconden aandacht op het nieuws. De marginale

pers en radio (de enige media waarin dit sermoentje zal verschijnen) zijn natuurlijk toch al praktisch onzichtbaar — of in ieder geval nogal ondoorzichtig voor de blik van de Heerschappij. Maar het blijft een principekwestie: geheimen zijn er om bewaard te blijven. Niet iedereen hoeft alles te weten! Wat de 20ste eeuw bovenal mist — en het meest nodig heeft — is *tact*. We willen de democratische epistemologie vervangen door een 'dada-epistemologie' (Feyerabend). Wie niet meedoet is een slappeling.

Dit zal door sommigen een elitaire houding genoemd worden, maar dat is het niet — tenminste, niet in de betekenis die C. Wright Mills er aan geeft: nl. een kleine groep die macht over buitenstaanders uitoefent om er zelf beter van te worden. Het Immediatisme heeft niets met machtsverhoudingen te maken; — het wil evenmin overheersen als overheerst worden. De moderne Tong ziet dan ook niets in de verwording van instituten tot samenzweringen. Ze wil de macht uitsluitend voor haar eigen streven naar wederzijdse ondersteuning. Ze vormt een vrije gemeenschap van individuen die elkaar hebben gekozen als onderwerp van de vrijgevigheid, de 'openhartigheid' (om met de soefi's te spreken) van de groep. Als dat 'elitair' is, het zij zo.

Als het Immediatisme begint met vriendengroepen die niet alleen hun isolement willen doorbreken maar bovendien elkaars levens willen verrijken, zal ze al spoedig op zoek gaan naar een uitgebreidere vorm: kernen van wederzijds-zelfverkozen bondgenoten die er aan werken (spelen!) steeds meer tijd en ruimte buiten iedere bemiddelde structuur & beheersing te bezetten. Vervolgens zal ze streven naar een horizontaal netwerk van vergelijkbare autonome groepen — vervolgens naar een 'stroming' — vervolgens een 'beweging' — en dan, een kinetisch web van 'tijdelijke autonome zones'. Uiteindelijk zal ze de kern van een nieuwe samenleving willen worden, aan zichzelf geboorte willen geven binnen het rottend omhulsel van de vorige. Het geheime genootschap biedt voor al deze doeleinden een praktisch kader van beschermende clandestiniteit — een mantel der onzichtbaarheid, slechts af te leggen in het geval van een definitieve confrontatie met het BemiddelingsBabylon...

Tongs en garde!

IMMEDIATISME VS. KAPITALISME

Vele obstakels staan ons en de verwerkelijking van onze Immediatistische doeleinden in de weg. Onze eigen ingebakken onbewuste vervreemding bijv. kan maar al te makkelijk voor een deugd doorgaan, vooral in vergelijking met het crypto-autoritair gelul over 'gemeenschap', of met de diverse meer verfijnde vormen van 'vrijetijdsbesteding'. Wie zou het duistere dandyisme van chagrijnige kluizenaars niet voor een soort heldhaftig individualisme houden, als het enige zichtbare alternatief het warensocialisme van de Club Med, of het gezellig masochisme van de Slachtoffercultussen is? Edele zielen zijn nu eenmaal liever cool & verdoemd dan knus & verlost.

Het Immediatisme wil individuen verrijken door in een basis van vriendschap te voorzien, i.p.v. hen te kleineren door de opoffering van hun 'eigen-heid' aan een groepsdenken, aan linkse zelfverzaking of aan de gekloonde New Age-moraal. Niet de individualiteit op zich zal overwonnen moeten worden, maar de verslaving aan bittere eenzaamheid die het 20ste-eeuwse bewustzijn karakteriseert (een eeuw overigens die al met al niet veel meer is dan een herhaling van de 19de).

Veel gevaarlijker dan enig verinnerlijkt monster van, laten we zeggen, 'negatief egoïsme', is het uitwendige, al te werkelijke en uiterst objectieve monster van het te Laat-Kapitalisme. De marxisten (zij rusten in vrede) hielden er hun eigen opvattingen op na over de werking ervan, maar het gaat ons hier niet om abstract-dialectische analyses van de klassestructuur of de waarde van de arbeid (al vragen die misschien nog steeds om analyse, zeker sinds de 'dood' of de 'verdwijning' van het Communisme). Liever wijzen we op een paar specifieke tactische gevaren waarmee ieder Immediatistisch project rekening zal moeten houden.

1. Het Kapitalisme *steunt* bepaalde groepen, zoals het kerngezin bijv., of 'de lui op m'n werk', omdat zulke groepen al van zichzelf vervreemd en in de Werk/Consumeer/Sterf-structuur zijn opgenomen. Andersoortige groepen kunnen *getolereerd* worden, maar zullen verder elke ondersteuning door de maatschappij moeten ontberen en zich dus geconfronteerd zien met groteske, doorgaans 'pech' genoemde opgaven en moeilijkheden.

Het eerste en meest onschuldig ogende obstakel dat elk Immediatistisch project op zijn weg zal vinden is het feit dat iedere deelnemer het 'druk' heeft en 'de kost moet verdienen'. Van ware onschuld kan hier echter geen sprake zijn — enkel van onze uitgesproken onwetendheid van de wijze waarop het Kapitalisme zo is georganiseerd dat het iedere werkelijke collectiviteit uitsluit.

Je vriendenkring heeft zich nog niet goed en wel kunnen beraden over een streven dat slechts in solidariteit & samenwerking gerealiseerd zal kunnen worden, of één van hen kan een 'goeie' baan krijgen in Maastricht, of als leraar Engels in Taiwan — of anders moet hij/zij wel terug naar Zeeuws Vlaanderen om een zieke ouder te verzorgen — of ze raken de 'goeie' baan die ze al hadden kwijt en vervallen tot een staat van ellende die hen alle plezier in het project of streven van de groep vergalt (m.a.w. ze worden 'depressief'). Op het (ogenschijnlijk) meest alledaagse niveau slaagt de groep er niet in een vaste ontmoetingstijd af te spreken omdat iedereen het 'te druk' heeft. Maar dit is verre van alledaags, het is je reinste kosmische terreur. We kunnen ons tot schuimbekkens toe opwinden over 'onderdrukking' & 'onrecht', over abstracties die uiteindelijk weinig invloed op ons dagelijks leven hebben — maar dat wat ons werkelijk raakt blijft onopgemerkt en wordt afgedaan als 'druk' of 'bezig' zijn, als een vanzelfsprekendheid zelfs ("Ja maar, zonder *baan* kan ik niet *leven*!").

Goed, misschien kunnen we zonder baan niet 'leven' — hoewel ik toch hoop dat we volwassen genoeg zijn om het verschil te kunnen zien tussen *leven* en het verzamelen van een stel stompzinnige *apparaten*. En dan nog zullen we onszelf er constant aan moeten herinneren (aangezien onze cultuur dat niet voor ons zal doen) dat het monster dat WERK heet het precieze & exacte doelwit van onze opstandige wrok blijft, en bij uitstek de meest onderdrukkende *werkelijkheid* waarmee we te kampen hebben. (En die we ook zullen moeten leren herkennen waar het als 'vrije tijd' vermomd gaat).

Wie het 'te druk' heeft voor het Immediatistisch project heeft niet door waar het eigenlijk om gaat. Moeite doen om elkaar iedere maandagavond (of zo) te *ontmoeten*, tegen de bierkaai van zaak, gezin of uitnodigingen voor stomme feesten in — die moeite *is al* Immediatisme. Zij die erin slagen daadwerkelijk fysiek met elkaar

samen te komen in een groep — die niet bestaat uit hun wederhelft + kinderen, hun therapieclubje, of de 'jongens op het werk' — *hebben zo al* bijna alles bereikt waar het Immediatisme voor staat. Uit deze rake klap in het gezicht van de maatschappelijke norm van vervreemde verveeldheid zal vrijwel automatisch een project ontstaan. Voor de buitenwereld zal het project natuurlijk het hoofddoel van de groep, de reden van haar samenkomst lijken — maar in wezen is het tegendeel waar. We maken geen grap en geven ons niet over aan overdrijving als we er de nadruk op leggen dat *elkaar onder vier ogen te ontmoeten al 'de revolutie' is.* Zorg dat je dit bereikt en de creativiteit zal er vanzelf uit voortvloeien; zal je deelachtig worden gelijk het 'koninkrijk der hemelen'. *Natuurlijk* zal het allemaal erg moeilijk zijn — waarom zouden we tien jaar lang aan ons 'bohemia per brief' hebben gebouwd, als we haar even gemakkelijk in een of ander *Quartier Latin* of plattelandscommune hadden kunnen realiseren? Het gore Kapitalistentuig dat je wijsmaakt dat je 'iemand kan bereiken' en 'erbij kunt zijn!' (waarmee en waarbij?! met je telefoon voor de tv godverdomme??) — deze vampireske uitzuigers willen een opgefokt en bloedeloos pathetisch klein lamgeslagen radertje in de moordmachine van de menselijke ziel van je maken (en laten we geen theologische discussies beginnen over wat hier met 'ziel' wordt bedoeld!) Verzet je — ontmoet je vrienden, niet om te consumeren of te produceren, maar om de vriendschap te genieten — en vier je (kortstondige) overwinning op het meest verdorven komplot in de hedendaagse Euromerikaanse samenleving — het komplot dat van *jou* een door prothese & schaarsteterreur lamgeslagen zombie wil maken — dat je wil veranderen in een spook dat je eigen brein belaagt. Dit is geen kinderspel, het is een zaak van leven of dood!

2. Hoewel 'bezig' en gespleten zijn de grootste bedreigingen voor het Immediatisme vormen, wil dat nog niet zeggen dat de overwinning ervan gelijk staat aan 'succes'. De tweede bedreiging voor ons project kan heel simpel worden omschreven als het tragische succes van dat project. Stel we zijn er in geslaagd ons fysieke isolement te doorbreken. We zijn daadwerkelijk samengekomen, hebben ons project ontwikkeld en iets gecreëerd (de lappendeken, het banket, een toneelstuk, 'n beetje eco-sabotage, etc).. Als we dit niet absoluut geheim houden — wat waarschijnlijk

onmogelijk is en in elk geval een zeker verdorven egoïsme zou inhouden — zullen *anderen* ervan horen (de anderen uit de hel om met de existentialisten te spreken) — en onder hen zullen zich (al dan niet bewuste, dat maakt niet uit) infiltranten van het te Laat-Kapitalisme bevinden. Het Spektakel — of wat er na 1968 ook voor in de plaats mag zijn gekomen — is bovenal *leeg*. Als de Moloch voedt het zich door voortdurend de creatieve gaven en ideeën van ons allen op te slokken. Het snakt meer naar *jouw* 'radicale subjectiviteit' dan enige vampier of smeris ooit naar je bloed zou kunnen smachten. Het verlangt nog heviger naar je creativiteit dan je het zelf al doet. Het zou tenonder gaan als jij het niet met je verlangens in leven hield, en dat zul je doen als het juist die verlangens lijkt te vervullen waarvan je, alleen in je briljante eenzaamheid, gedroomd hebt, verlangens die nu als waren vermomd aan je terug worden verkocht. Ach, het metafysisch bedrog van de wereld der objecten! (of zoiets, Marx in de woorden van Benjamin).

Opeens zul je de ingeving krijgen (alsof een duveltje het je had ingefluisterd) dat de Immediatistische kunst die je hebt gemaakt zo goed, zo nieuw, zo origineel, zo mooi — zo *puur* — is in vergelijking met alle troep op de 'markt,' dat je ze eigenlijk wel zou kunnen verkopen, ervan zou kunnen *leven*, zodat je nooit meer zou hoeven WERKEN, en je met z'n allen een boerderij zou kunnen kopen waar je je samen tot in lengte van dagen aan de kunst zou kunnen wijden. Misschien heb je nog wel gelijk ook, het *zou* kunnen... je bent niet voor niets een klein genie. Maar je kan ook gelijk naar Hawaii vliegen en jezelf in de dichtstbijzijnde vulkaan storten. Natuurlijk zou je succes kunnen hebben; wie weet krijg je je 15 seconden op het nieuws zelfs — wie weet maakt de VPRO wel een programma over je leven & werken. Wie weet, wie weet.

3. Maar dan verschijnt het laatste monster ten tonele: het stormt binnen zonder te kloppen en vreet je op (als het Succes zelf je ondergang nog niet was, wel te verstaan).

Want wie succes wil hebben moet eerst 'gezien' worden. En als ze jou *zien*, zien ze je als fout, illegaal, zedeloos — als anders. De belangrijkste creatieve bronnen van het Spektakel zitten allemaal in de bak. Heren, dames, u bent geen kerngezin en geen tourgezel-

schap van het CDA, wat doet u eigenlijk zo iedere maandagavond samen? Drugs? sex? belastingontduiking? satanisme?

En de kans is natuurlijk groot dat jullie Immediatistisch gezelschap zich *inderdaad* met iets illegaals bezighoudt — want bijna alles wat aangenaam is is nu eenmaal illegaal. Babylon heeft de pest aan mensen die zich werkelijk vermaken i.p.v. geld uit te geven in een vruchteloze poging de illusie van vermaak te kopen. Verkwisting, vraatzucht, bolemische overconsumptie — ze zijn niet alleen legaal, ze zijn verplicht. Wie zichzelf niet vergooit aan de leegheid van de waren moet wel *vreemd* zijn en per definitie één of andere wet breken. In onze samenleving is echt genot misdadiger dan een bankoverval. Bankrovers hebben tenminste nog het respect van de Baas voor zijn geld met Baas gemeen. Nee, dan jullie, smeerlappen, branden zullen jullie — daar zijn de boeren met hun toortsen al, klaar om zonder ook maar gevraagd te zijn de belangen van de Staat te behartigen. Nu zijn *jullie* de monsters, en jullie Immediatistisch spookkasteeltje gaat in vlammen op. Smeris overal opeens. Papieren! Heeft u wel een vergunning om te bestaan?

Het Immediatisme mag dan een picknick zijn, maar het is niet *gemakkelijk*. Het Immediatisme is de meest natuurlijke weg die je je voor vrije menselijke wezens kunt voorstellen — en *daarom* de meest onnatuurlijke afwijking die het Kapitaal zich kan denken. Het Immediatisme zal zegevieren, maar enkel tegen de prijs van een *zelf-organisatie van macht*, van *clandestiniteit*, en van *opstand*. Immediatisme is onze kick, Immediatisme is *gevaarlijk*.

INVOLUTIE

Tot nu toe hebben we het Immediatisme meer als een esthetische dan als een politieke beweging benaderd — maar als het 'persoonlijke politiek *is*' zal het esthetische dat des te meer moeten zijn. 'Kunst om de kunst' bestaat niet, tenzij hiermee wordt bedoeld dat kunst *op zich* al politieke macht is, d.w.z. macht die de wereld uit kan drukken of zelfs kan veranderen i.p.v. deze enkel te beschrijven.

In feite wil alle kunst deze macht, of de kunstenaar er zich nu dermate van bewust is dat hij alleen nog maar agit-prop produceert, of dat het volkomen aan hem voorbij gaat en hij aan de 'zuivere' esthetica vasthoudt. Zoals Nietzsche al zei, het bewustzijn op zich heeft minder invloed op ons leven dan de macht. Er is geen beter bewijs denkbaar voor deze stelling dan het voortbestaan van een 'Kunstwereld' (SoHo, 57th St., etc). die blijft geloven in de scheiding tussen politieke en esthetische kunst. Een dergelijke bewustzijnsstoornis stelt deze 'wereld' in staat zowel kunst te produceren met een openlijk politieke *inhoud* (om hun progressieve klanten tevreden te stellen), als kunst zonder deze inhoud, die enkel een uitdrukking is van de macht van bourgeoisie & bankwezen die erin beleggen.

Als de kunst deze macht niet had en uitoefende zou ze de moeite van het beoefenen niet waard zijn en zou ze niet beoefend worden. Ware kunst om de kunst zou niets dan onmacht en leegte voortbrengen. Zelfs de decadenten die *l'art pour l'art* uitvonden maakten er politiek gebruik van: — als wapen tegen burgerlijke opvattingen omtrent 'zedelijkheid', 'nuttigheid' & zo voort. Het idee dat de kunst van haar politieke betekenis kan worden ontdaan spreekt vandaag de dag slechts die linkse idioten aan die 'pornografie' of andere verboden esthetische spelen willen verdedigen door te zeggen dat het 'maar kunst is' en dus niets kan veranderen. (Ik haat die eikels nog meer dan Jesse Helms; *die* gelooft tenminste nog in de *macht* van de kunst!)

Zelfs als we kunnen zeggen dat er — momenteel — kunst zonder politieke inhoud bestaat (wat desalniettemin een hoogst problematische stelling blijft), dan nog kan de politieke betekenis van de kunst gezocht worden in *de wijze waarop ze geproduceerd*

& geconsumeerd wordt. De kunst uit 57th St. blijft burgerlijk, hoe radicaal haar inhoud ook mag schijnen, zoals Warhol met zijn schilderij van Che Guevara al aantoonde; in feite toonde Valerie Solanis zich stukken radicaler dan Warhol — toen ze hem neerschoot — (en radicaler dan Che misschien, die Rudolf Valentino van het Rood Fascisme).

Eerlijk gezegd kan de inhoud van onze Immediatistische kunst ons weinig schelen. Het Immediatisme blijft voor ons meer een *spel* dan een 'beweging'; als zodanig kan het spel uitmonden in Brechtiaanse didactiek of in Poëtisch Terrorisme, maar het kan even goed helemaal geen spoor nalaten (denk aan het feestmaal), of anders één zonder duidelijke politieke boodschap (de lappendeken). Het radicale karakter van het Immediatisme komt eerder tot uiting in de wijze van produktie & consumptie. D.w.z., het wordt door een groep vrienden voor zichzelf, of voor een grotere vriendenkring gemaakt; het wordt *niet* verkocht, noch verliezen de makers (in principe) hun greep erop. Als het voor consumptie buiten de groep bedoeld is, dan moet het zo gemaakt worden dat het onontvankelijk blijft voor institutionalisering en waren-fetisjisme. Stel dat één van onze lappendekens bijv. ons zou ontglippen en als 'kunst' zou worden verkocht aan een of andere rijke stinkerd of museum, dan zouden we met recht van een ramp kunnen spreken. De dekens moeten onder ons blijven, of worden *geschonken* aan hen die ze kunnen waarderen en bewaren. Wat onze agitprop betreft, deze zal zich in zijn *vorm* al tegen warenfetisjisme moeten verzetten; — we willen niet dat onze posters over twintig jaar als 'kunst' verkocht worden, zoals het Majakovski overkwam, evenals Brecht. De beste Immediatistische agitprop zal geen enkel spoor nalaten, behalve in de zielen van hen die ze *veranderd* heeft.

Laten we hier nog eens benadrukken dat deelname aan het Immediatisme de produktie/consumptie van andere vormen van kunst door haar leden niet uitsluit. We zijn geen ideologen en we leven niet in Jonestown. Dit is een spel, geen beweging; en al kent het spelregels, dit zijn nog geen wetten. Het Immediatisme zou niets liever willen dan dat iedereen kunstenaar werd, maar we zijn niet uit op bekering van de massa's. De uiteindelijke waarde van het spel ligt in de mogelijkheid te ontsnappen aan de paradoxen

en tegenstrijdigheden van de commerciële kunstwereld (waartoe we ook de literatuur etc. rekenen), een wereld waarin ieder bevrijdend gebaar lijkt te moeten eindigen als representatie en dus als verraad aan zichzelf. We bieden de mogelijkheid tot een kunst die onmiddellijk *tegenwoordig* is, op grond van het feit dat ze alleen in onze tegenwoordigheid kan bestaan. Sommigen van ons zullen blijven schrijven en schilderen, om 'ervan te leven', of als poging deze vormen te bevrijden. Het Immediatisme echter omzeilt deze hele problematiek. En in die zin kan het, als ieder spel, een 'privilege' genoemd worden.

Toch is dit geen reden om het te beschouwen als een *involutie*, een be- of geslotenheid, een hermetisme, een elitaire kunst-om-de-kunst. Immediatistische kunst wordt op een bepaalde wijze geproduceerd & geconsumeerd, en die wijze is al onomstotelijk 'politiek'. Om tot een beter begrip hiervan te komen moeten we ons echter eerst nader over het begrip 'involutie' buigen.

Het is een gemeenplaats geworden dat de samenleving geen consensus (reactionair of radicaal) meer kent, maar dat daarentegen een valse consensus *voor* die samenleving wordt uitgedragen; laten we deze valse consensus 'de Totaliteit' noemen. De Totaliteit komt tot stand door bemiddeling & vervreemding, en beide proberen ze iedere creatieve kracht *voor* de Totaliteit aan te wenden of op te slokken. Toen Majakovski zich dit realiseerde pleegde hij zelfmoord; misschien zijn wij uit sterker hout gesneden, — misschien ook niet. Maar laten we voorlopig aannemen dat zelfmoord *geen* 'oplossing' is.

De Totaliteit isoleert individuen en maakt ze machteloos door hen enkel schijnvormen van sociale expressie te bieden — vormen die de belofte van bevrijding of zelfverwerkelijking in zich lijken te dragen, maar die uiteindelijk alleen maar tot meer bemiddeling & vervreemding leiden. Die werking komt duidelijk naar voren op het vlak van het 'waren-fetisjisme', waarin de meest radicale avantgardistische kunstvormen tot voer voor PBS, MTV of jeans- & after shave-reclames worden.

Op een subtieler niveau echter kan de Totaliteit elke energie opslokken en in de gewenste banen leiden door deze eenvoudig in een nieuwe context te re-presenteren. De bevrijdende werking van een schilderij bijv. kan geneutraliseerd of zelfs ingelijfd worden

door het eenvoudig in galerie of museum te plaatsen, waar het automatisch tot een *representatie* van de macht tot bevrijding zal verworden. Het opstandig gebaar van de gek of crimineel wordt niet alleen teniet gedaan door opsluiting van de dader, maar veel meer nog door de representatie van het gebaar — door psychiatrie of Opsporing Verzocht, of zelfs door een glossy Art Brut-boek. Dit wordt de 'spectaculaire recuperatie' genoemd; maar de Totaliteit kan zelfs nog verder gaan en hetgeen het eerst wou inlijven nu gewoon *simuleren*. D.w.z. dat ook de kunstenaar en de waanzinnige niet meer nodig zijn, zelfs niet als in te lijven of 'mechanisch-reproduktieve' (Benjamin) bronnen. De simulatie kan nog niet de flauwste afspiegeling bevatten van het 'aura', het 'spoortje utopia' dat Benjamin zelfs de grootste troep van de wareneconomie nog toekende. In feite kan de simulatie niets re- of produceren dan een miserabele verlatenheid. Maar aangezien de Totaliteit nu juist *gedijt* op onze misère, bewijst de simulatie *haar* uitstekende diensten.

Al deze effecten kunnen in de meest elementaire en in het oog springende vorm bestudeerd worden op het vlak dat over het algemeen als 'de Media' wordt aangeduid (al blijven wij van mening dat de *mediatie*, bemiddeling dus, een veel grotere reikwijdte heeft). De rol van de media in de laatste Nintendo-Oorlog (1991 — de Golfoorlog, vert). — beter gezegd de volkomen identificatie van de Media met die oorlog — biedt ons een perfect en archetypisch scenario. Miljoenen Amerikanen waren *tenminste* 'verlicht' genoeg om deze wanstaltige, door een moorddadige crack-dealer uit het Witte Huis aangerichte moraalspersiflage te veroordelen. De Media echter gaven (d.w.z. simuleerden) de indruk dat er nauwelijks enig noemenswaardig verzet tegen Bush en zijn oorlog bestond of kon bestaan; dat (in de woorden van Bush) "de Vredesbeweging niet bestaat". Om precies te zijn *was* er ook geen Vredes-*beweging* — er waren miljoenen mensen wiens verlangen naar vrede *door de Totaliteit teniet was gedaan*, was uitgeroeid en 'verdwenen' als onder de Peruaanse doodseskaders; mensen die van elkaar gescheiden werden gehouden door de wrede vervreemding van tv, nieuwsbeleid, *infotainment* en opperste desinformatie; mensen die het gevoel werd gegeven dat ze geïsoleerd, vervreemd, maf,

raar, fout waren, en in laatste instantie dat ze niet eens bestonden; mensen zonder stem; mensen zonder macht.

Dit proces van fragmentatie heeft in onze samenleving een welhaast allesomvattende climax bereikt, tenminste op het vlak van de maatschappelijke discussie. Ieder individu gaat een 'relatie van involutie' aan met de spectaculaire simulatie van de Media. D.w.z., onze 'relatie' met de Media is in wezen leeg en denkbeeldig, zodat ook wanneer we ons lijken te verdiepen en een realiteit in de Media menen waar te nemen, we in feite slechts op ons zelf worden teruggeworpen, vervreemd, geïsoleerd en machteloos. Amerika barst van de mensen die het gevoel hebben dat wat ze ook zeggen of doen, het allemaal toch niets uitmaakt; dat er toch niemand luistert; en dat er niemand is die zou kunnen luisteren. Dit *gevoel* is de overwinning van de Media. 'Zij' voeren het woord, *jij* luistert — waarbij je op jezelf terugvalt in een neerwaartse spiraal van eenzaamheid, verwarring, verslagenheid en geestelijke afsterving.

Dit proces is niet alleen op individuen van invloed maar ook op die groepen die zich nog niet hebben laten inlijven in de Basisconsensus van kerngezin, school, kerk, werk, leger, politieke partij etc. Aan *groepen* kunstenaars, vredesactivisten etc. wordt evenzeer het gevoel gegeven dat er geen contact met andere groepen mogelijk is. Elke 'Life style'-groep koopt de simulatie van rivaliteit & wedijver met een vergelijkbare groep consumenten. Iedere klasse, ieder ras wordt overtuigd van zijn onoverbrugbare existentiële vervreemding van alle andere klassen en rassen (zie ook *Lifestyles of the Rich & Famous*).

'Networking' begon als revolutionaire strategie om de Totaliteit te omzeilen en te overwinnen door de totstandbrenging van horizontale (niet door autoriteit bemiddelde) verbanden tussen individuen en groepen. De jaren '80 hebben geleerd dat ook deze netwerken konden, en eigenlijk wel moesten worden gemediatiseerd — d.m.v. telefoon, computer, posterijen etc. — en dus gedoemd waren ons in de steek te laten in ons streven naar vrijheid. De communicatietechnologie mag dan nog steeds nuttige *middelen* voor dit streven aandragen, maar inmiddels is wel duidelijk geworden dat ze geen doel op zich kan zijn. Om eerlijk te zijn neemt ons wantrouwen tegen ogenschijnlijk 'democrati-

sche' tech als PC en telefoon alleen maar toe met ieder revolutionair falen om de produktiemiddelen zelf in handen te nemen. Eerlijk gezegd hebben we helemaal geen behoefte ons bij iedere nieuwe technologie het hoofd te moeten breken over de vraag of deze al dan niet bevrijdend zal zijn of zou moeten zijn. 'Na de revolutie' zouden deze vraagstukken zich vanzelf oplossen in een 'politiek van het verlangen'. Voorlopig echter hebben we het Immediatisme ontdekt (niet uitgevonden) als middel tot de directe produktie & presentatie van creatieve, bevrijdende en ludieke krachten zonder gebruikmaking van de bemiddeling van *enige* gemechaniseerde of vervreemde structuur... tenminste, dat hopen we.

M.a.w., los van de vraag of een bepaalde technologie of mediavorm kan worden aangewend om de Totaliteit te overwinnen, hebben wij voor een spel gekozen dat geen gebruik maakt van deze tech en deze dus niet hoeft te bekritiseren — of tenminste niet binnen de grenzen van het spel. Bekritiseren en trotseren willen we slechts de Totaliteit als geheel, niet de onderscheiden 'thema's' waarmee zij onze aandacht zou willen afleiden.

En hiermee zijn we weer bij de 'politieke vorm' van het Immediatisme aanbeland. Onder vier ogen, twee lijven, twee tongen (een letterlijke samenzwering..) — het Immediatistische spel *kan* gewoonweg niet op enig door de valse Consensus te vatten niveau worden gespeeld. Het is geen vertegenwoordiging van het 'dagelijks leven' — *het kan niets anders ZIJN dan het 'dagelijks leven'*, al maakt het zich op voor de 'doorbraak van het wonderbaarlijke', voor de verlichting van het werkelijke door het verbijsterende. Net zoals bij het geheime genootschap, zal onze *networking* een trage moeten zijn (oneindig veel trager dan de 'pure snelheid' van de communicatietech, van de media en van de oorlog), en een *concrete* i.p.v. een abstracte, een bloedeloze, een door machinerie, heerschappij of simulatie bemiddelde.

In die zin noemen we het Immediatisme wel een picknick (een samenzijn), maar niet gemakkelijk — en noemen we haar volkomen natuurlijk voor de vrije geest, maar wel *gevaarlijk*. De inhoud is volkomen onbelangrijk. Alleen al het bestaan van Immediatisme is een opstand.

VERBEELDINGSKRACHT

> Er is een tijd van theater. — *Wanneer een volk zijn verbeeldingskracht begint te verliezen neigt het ertoe zijn overlevering op het podium te plaatsen, waar het dan deze ruwe weergave van zijn verbeeldingskracht kan* ondergaan. *Maar voor het tijdperk van de episch verteller vormen toneel en als held verklede toneelspeler eerder een obstakel voor de verbeeldingskracht, dan een middel om haar vleugels te geven; te dichtbij, te welomschreven, te zwaar en te weinig begiftigd met droom en vogelvlucht.*
>
> — Nietzsche

Maar ook de verteller, die hier verschijnt als slechts één stap van de sjamaan verwijderd ('...droom en vogelvlucht'), moet natuurlijk worden gezien als een soort *medium*, of brug tussen een 'volk' en diens verbeeldingskracht. (Noot: we zullen de term 'verbeeldingskracht' nu eens in de zin van Blake, dan weer in die van Gaston Bachelard gebruiken, zonder een keuze te maken voor hetzij een 'spirituele' danwel een 'esthetische' uitleg, en zonder ons te verlaten op metafysica). Dat wat overbrugt ('vertaalt', 'metaforiseert') is het origineel niet. Vertalen betekent verraden. Zelfs de verteller 'vergiftigt' op zijn manier de verbeeldingskracht.

Dankzij de etnografie echter kunnen we de mogelijkheid staande houden van samenlevingen waar sjamanen niet de *specialisten* van de verbeeldingskracht zijn, maar waar iedereen een speciaal soort sjamaan is. In zulke gemeenschappen fungeert ieder lid (gekken uitgezonderd) zowel als bard & sjamaan voor zichzelf als voor zijn volk. Bijvoorbeeld: bepaalde Noord-amerikaans-Indiaanse stammen van de Great Plains ontwikkelden zich, in een vrij laat stadium van hun geschiedenis, tot één van de meest complexe jager/verzamelaars-gemeenschappen die we kennen (mogelijk deels dankzij de introductie van het geweer en het paard door de Europeanen). Elk individu kon slechts een volledige identiteit en volwaardig lidmaatschap van 'het Volk' verwerven door de Zoektocht naar het Visioen en de artistieke

uitbeelding hiervan voor de stam. Zo werd iedereen een 'episch verteller' door deze individualiteit met het collectief te delen.

De Pygmeeën, één van de meest 'primitieve' culturen, produceren of consumeren hun muziek niet, maar worden *en masse* 'de Stem van het Woud'. En aan het andere uiterste, in een complexe maatschappij gebaseerd op landbouw, hebben we bijvoorbeeld het Bali van rond de eeuwwisseling, waar 'iedereen een kunstenaar is' (en waar me in 1980 door een Javaans mysticus nog werd verzekerd dat "Iedereen eén kunstenaar *moet* zijn!").

Het streven van het Immediatisme ligt ergens in het verlengde van de baan die ruwweg wordt beschreven door deze drie punten (Pygmeeën, Plains-Indianen, Balinezen), die alle drie in verband zijn gebracht met het antropologisch concept van het 'democratisch sjamanisme'. Creatieve uitingen, zelf het uiterlijke resultaat van de innerlijkheid van de verbeelding, zijn niet *bemiddeld & vervreemd* (zoals tot nu toe door ons gedefinieerd) als ze DOOR iedereen VOOR iedereen verricht worden — als ze wel geproduceerd, maar niet gereproduceerd worden — als ze gedeeld, maar niet tot fetisj gemaakt worden. Natuurlijk komen ook deze uitingen, zoals alle uitingen, in zekere mate en tot op zekere hoogte tot stand door bemiddeling — maar ze zijn nog niet verworden tot krachten van extreme vervreemding tussen expert/priester/producent enerzijds, en ongelukkige 'leek' of consument anderzijds.

Verschillende media geven dus verschillende gradaties van vervreemding te zien — en kunnen misschien zelfs op grond daarvan gerangschikt worden. Alles hangt af van de wederkerigheid, van een min of meer gelijkwaardige uitwisseling van wat 'verbeeldingsquanta' zouden kunnen worden genoemd. In het geval van de episch verteller, die het visioen van de stam bemiddelt, wordt van de luisteraars nog een grote inzet — een actief dromen — verlangd. Ze moeten een verbeeldingsvolle bijdrage aan het vertellen/beluisteren leveren, en beelden uit hun eigen arsenaal van creatieve macht oproepen om het werk van de verteller af te ronden.

In het geval van de muziek van de Pygmeeën wordt de wederkerigheid haast absoluut; hier wordt het visioen exact & uitsluitend door de hele stam voor de hele stam bemiddeld; — terwijl in het geval van de Balinezen de wederkerigheid de vorm

aanneemt van een meer complexe economie met een grote nadruk op specialisatie, waarbij 'de kunstenaar geen bijzonder mens, maar ieder mens een bijzonder soort kunstenaar is.'

In het 'ritueel theater' van Voodoo en Santeria zijn alle aanwezigen deelnemers, door de loa's of orisha's (de archetypen van de verbeelding) uit te beelden en op te roepen (met behulp van 'persoonsgebonden' gezangen en ritmes). Iedere aanwezige kan een 'paard' of medium voor één van deze *santos* worden, waarbij zijn woorden en daden voor de feestvierders gelijkstaan met de aanwezigheid van de betreffende geest (d.w.z. de bezetene representeert niet, maar presenteert). Deze structuur, die ook aan het ritueel theater van Indonesië ten grondslag ligt, kan gezien worden als exemplarisch voor de creatieve produktie van het 'democratisch sjamanisme.' Willen we de media in een schaal van de verbeeldingskracht indelen, dan kunnen we beginnen met een vergelijking van dit 'voodoo-theater' met het Europese 18de-eeuwse toneel zoals dit door Nietzsche werd beschreven.

Bij het laatste ontbreekt het oorspronkelijke visioen (of de 'geest') geheel. De toneelspelers re-presenteren slechts — ze zijn 'vermomd'. Niemand verwacht dat gezelschap of publiek plotseling door de beelden van de toneelschrijver bezeten (of zelfs maar noemenswaardig 'geïnspireerd') zullen worden. De toneelspelers zijn specialisten of experts van de representatie, terwijl het publiek bestaat uit 'leken' die verschillende beelden krijgen voorgeschoteld. Het publiek is passief, er wordt teveel *voor* het publiek gedaan, dat inderdaad als op zijn stoel genageld in duisternis en stilte verblijft, verlamd door het geld dat het voor deze plaatsvervangende ervaring heeft neergeteld.

Artaud, die zich hiervan bewust was, deed een poging het rituele voodoo-theater (door Aristoteles uit de Westerse Cultuur verbannen) weer nieuw leven in te blazen — maar hij trachtte dit te verwezenlijken *binnen* de (acteur/publieks-) structuur van het aristotelische theater zelf, dat hij van binnen uit wou vernietigen of veranderen. De poging mislukte en hij werd gek, maar hij zette een hele reeks experimenten in gang, die hun climax vonden in de aanval van het Living Theater op de scheidslijn tussen toneelspeler en toeschouwer, een letterlijke aanval die de toeschouwer tot 'deelname' aan het ritueel wou dwingen. Deze experimenten

hebben deels tot geweldig theater geleid, maar in hun werkelijke streven hebben ze gefaald. Geen ervan is erin geslaagd de door Nietzsche en Artaud bekritiseerde vervreemding te doorbreken.

Desalniettemin neemt het toneel een veel hogere plaats op de Verbeeldingsschaal in dan andere, latere media, zoals film bijvoorbeeld. Bij het toneel bevinden toneelspeler en toeschouwer zich tenminste nog in dezelfde fysieke ruimte, met de mogelijkheid tot wat Peter Brook het 'onzichtbare gouden koord' noemt, de aandacht en het medegevoel tussen spelers en toeschouwers — de beroemde 'magie' van het toneel. Met de komst van de film wordt dit koord echter verbroken. Voortaan zit het publiek passief in het duister, terwijl de afwezige acteurs worden vertegenwoordigd door reusachtige iconen. Hoe vaak ook vertoond, het blijft toch steeds hetzelfde, een mechanische reproduktie, van elke 'uitstraling' gespeend. Film *verbiedt* daadwerkelijk elke 'participatie' van het publiek -film heeft de verbeeldingskracht van het publiek niet nodig. Uiteraard heeft ze wel het geld van het publiek nodig, en geld is natuurlijk al met al een soort geconcretiseerd residu van de verbeelding.

Eisenstein zou zeggen dat montage de film een dialectische spanning verleent, die een beroep doet op de geest — op intellect en verbeelding — van de kijker. En Disney zou hieraan toe kunnen voegen (als hij tot ideologie in staat was) dat animatie dit effect nog verhoogt, omdat animatie in wezen één en al montage is. Ook film kent zijn 'magie'. Toegegeven. Maar uit het oogpunt van de *structuur* zijn we ondertussen wel erg ver verwijderd van voodootheater en democratisch sjamanisme — en komen we gevaarlijk dicht bij de omvorming van verbeelding tot waar, en bij de vervreemding van het warenfetisjisme. Ons vermogen te vliegen, al was het maar in een droom, is bijna vervlogen.

Boeken dan? Het boek als medium zendt slechts woorden uit — geen geluid, geen beeld, geen geur of gevoel, dat mag de lezer allemaal zelf invullen. Prachtig... Maar er is niets 'democratisch' aan het boek. De auteur/uitgever produceert en jij consumeert. Boeken spreken 'fantasievolle' mensen aan, misschien — maar hun verbeeldingsvolle activiteit komt in feite neer op passiviteit, alleen met hun boekje gezeten terwijl een ander het verhaal mag vertellen. De magie van het boek heeft een sinistere bijsmaak, als

in de Bibliotheek van Borges. Waarschijnlijk ging zelfs het idee van de Kerk van een lijst met duivelse boeken nog niet ver genoeg — want in zekere zin zijn alle boeken des duivels. De *eros* van de tekst is een perversie — zij het één waaraan *wij* wel degelijk verslaafd zijn, met niet de minste haast om af te kicken.

Wat radio betreft, dat is bij uitstek een medium van de afwezigheid — zoals het boek, maar dan erger; het boek laat je alleen in het licht achter, radio alleen in het duister. De toegenomen passiviteit van de 'luisteraar' blijkt uit het feit dat adverteerders wel zendtijd, maar geen romanbladzijden kopen (niet vaak in elk geval). Toch vergt radio veel meer 'verbeeldingswerk' van de luisteraar dan bijv. tv van de kijker doet. De magie van de radio: je kan ermee naar zonnevlekstraling luisteren, naar de stormen op Jupiter of het voorbijsuizen van kometen. Radio is ouderwets; en dat is haar verleidingskracht. Hoor de radiopriester, "Broeders! Zusters! Leg je HAND op de Radio en VOEL de HEEELENDE kracht van het *Woord*!". Voodoo-radio?

(Noot: van muziekopnames zou dezelfde analyse kunnen worden gegeven: nl. dat ze wel vervreemdend werken, maar vooralsnog niet vervreemd zijn. Langspeelplaten namen de plaats in van de amateur-muziekbeoefening in gezinsverband. Opgenomen muziek is te alomtegenwoordig, te gemakkelijk — wat niet werkelijk aanwezig is, is niet *zeldzaam*. Toch valt er een hoop te zeggen voor krakerige 78-toeren plaatjes op slecht te ontvangen radiostations in het holst van de nacht — een flits van verlichting die elk niveau van bemiddeling lijkt te overstijgen en een paradoxale aanwezigheid schijnt te bereiken).

In deze zin kunnen we ons misschien toch achter de anderszins twijfelachtige stellingname scharen dat radio goed is en televisie uit den boze. Want televisie staat helemaal onderaan de mediaverbeeldingsschaal. Niet helemaal waar, — 'Virtual Reality' bevindt zich nog lager. Maar tv is wel degelijk het medium waaraan de Situationisten dachten, als ze het over 'het Spektakel' hadden. Televisie is het medium dat het Immediatisme bovenal wil overwinnen. Boeken, toneel, film en radio behouden allen wat Benjamin het 'spoortje Utopia' noemde (potentieel tenminste) — het laatste bastion van een impuls tegen vervreemding, het laatste vleugje verbeeldingskracht. Maar de tv *begon* met het uitwissen

van zelfs dat laatste spoortje. Geen wonder dat de Nazi's de eersten waren die video uitzonden. TV is voor de verbeelding wat het virus voor het DNA is. Het einde. Na de tv komt alleen nog het infra-mediarijk van de geen-ruimte/geen-tijd, het flitsende & extatische van de Communicatietech, pure snelheid, het bewustzijn dat in de machine wordt ge*download*, in het programma — met andere woorden, in de hel.

Betekent dit dat het Immediatisme de 'afschaffing van de televisie' wil? Helemaal niet — het Immediatisme wil een spel zijn, geen politieke beweging, en al helemaal geen revolutie met de macht om wat voor medium dan ook af te schaffen. Het streven van het Immediatisme zal positief moeten zijn, niet negatief. We voelen ons niet geroepen enig 'produktie- (of zelfs enig reproduktie-) middel' af te schaffen, dat bovendien ooit nog wel eens in handen van een 'volk' terecht zou kunnen komen.

We hebben de media willen analyseren door ons af te vragen in hoeverre zij van verbeeldingskracht en wederkerigheid uitgaan, om onszelf van het meest doeltreffende middel te kunnen voorzien om het probleem op te lossen dat Nietzsche omschreef, en Artaud zo pijnlijk onderging — het probleem van de vervreemding. Om deze opgave te vervullen moeten we een grove rangorde van de media opstellen, een manier om hun potentiële bruikbaarheid te meten. Ruwweg gezegd: *hoe meer de verbeelding bevrijd en gedeeld wordt, hoe bruikbaarder het medium.*

Misschien kunnen we niet langer geesten oproepen en door hen bezeten raken, of hun rijk binnentreden, zoals de sjamanen. Misschien bestaan zulke geesten wel helemaal niet, of zijn wij te 'geciviliseerd' om ze te herkennen. Misschien ook niet. Maar de creatieve verbeelding blijft voor ons realiteit — een realiteit die we zullen moeten verkennen, zelfs in de ijdele hoop op verlossing.

LASCAUX

Elke cultuur (elke grotere stedelijke/landbouw-cultuur tenminste) houdt er twee ogenschijnlijk tegenstrijdige mythen op na: de mythe van het Verval en de mythe van de Vooruitgang. René Guenon en de neo-traditionalisten doen het graag voorkomen alsof geen van de antieke culturen in Vooruitgang geloofde, maar dat deden ze natuurlijk wel.

Eén versie van de Indo-Europese Vervalsmythe neemt de metalen — goud, zilver, brons, ijzer — als thema. Maar wat te denken van de mythe van de vernietiging van Kronos en de Titanen en hun opvolging door Zeus en de goden van de Olympus? — eenzelfde verhaal als dat van Tiamat en Mardoek, of Leviathan en Jahweh. In deze 'Vooruitgangs'mythen wordt een vroeger chtonisch, chaotisch en aard- (of water-) gebonden 'vrouwelijk' pantheon vervangen (overweldigd) door een nieuw, gespiritualiseerd, geordend en hemels 'mannelijk' pantheon. Is hier geen sprake van een *stap voorwaarts* in de tijd? En hebben Boeddhisme, Christendom en Islam niet allemaal beweerd *beter* te zijn dan het heidendom?

In werkelijkheid dienen beide mythen — Verval zowel als Vooruitgang — natuurlijk de belangen van Beheersing en van de samenleving van de Beheersing. In beiden wordt toegegeven dat er iets anders, een andere vorm van het sociale bestond voorafgaand aan de huidige toestand. In beide gevallen lijken we een 'herinnering van de soort' aan het Paleolithicum waar te nemen, aan die grote, lange, onveranderlijke prehistorie van de mens. In het ene geval wordt dit tijdperk als een enorme en akelig wrede wanorde gezien; een standpunt dat niet door de 18de eeuw werd *uitgevonden*, maar dat uit de klassieke en christelijke cultuur werd overgenomen. In het andere geval wordt de oerstaat gezien als kwetsbaar en onschuldig, als gelukkiger en gemakkelijker, goddelijker dan het heden — maar ook als iets dat *onherroepelijk verloren is gegaan*, en slechts in de dood valt te hervinden.

Voor al zijn toegewijde en fanatieke aanhangers lijkt de Orde oneindig perfecter dan enige oorspronkelijke Chaos; terwijl hij zich aan zijn ontevreden potentiële vijanden voordoet als wreed

en onderdrukkend (als van 'ijzer'), maar geheel en al onvermijdelijk — als oppermachtig.

In geen van beide gevallen zullen de mythopoëten van de Orde ooit toegeven dat 'Chaos' of de 'Gouden Eeuw' vandaag de dag nog zouden kunnen bestaan, laat staan *dat* ze nog bestaan, en wel hier en nu — zij het onderdrukt door de illusoire totaliteit van de geordende samenleving. Wij geloven echter dat 'het Paleolithicum' (dat niet meer of minder een mythe is dan 'chaos' of de 'gouden eeuw') ook nu nog voortleeft als een soort onderbewustzijn binnen het sociale. En verder geloven we dat dit 'verdrongen materiaal' — met het einde van het Industriële Tijdperk, de ondergang van de Neolithische 'agrarische revolutie' en het verval van de laatste Orde-religies — zal worden herontdekt. Wat zouden we anders kunnen bedoelen als we het hebben over 'psychisch nomadisme' of over 'de verdwijning van het sociale'?

Het einde van de Moderne Tijd betekent geen terugkeer NAAR het Paleolithicum maar een terugkeer VAN het Paleolithicum.

De post-klassieke (of post-academische) antropologie heeft ons voorbereid op deze terugkeer van het verdrongene, want pas sinds kort kunnen we begrip en sympathie opbrengen voor jager/verzamelaars-gemeenschappen. De grotten van Lascaux werden precies op het juiste tijdstip herontdekt; geen enkele oude Romein, middeleeuwse Christen of 18de eeuwse rationalist had ooit hun schoonheid of belang kunnen waarderen. In deze grotten (symbolen van een archeologie van het bewustzijn) troffen we de kunstenaars aan die ze vormgaven; ontdekten we ze als onze voorlopers, maar ook als *onszelf*, levend en aanwezig.

Paul Goodman noemde het anarchisme eens 'neolithisch conservatisme'; scherpzinnig, maar niet meer accuraat. Het Anarchisme (het Ontologisch Anarchisme tenminste) sympathiseert niet meer met boeren & landbouwers, maar met de niet-autoritaire sociale structuren en de aan de meerwaarde-economie voorafgaande economie van de jager/verzamelaars. Bovendien kunnen we deze sympathie niet 'conservatief' noemen. 'Radicaal' zou meer op zijn plaats zijn, aangezien we onze wortels in het vroege Stenen Tijdperk, in een soort eeuwig heden leggen. We willen geen terugkeer *naar* een materiële technologie uit het verleden (we willen onszelf niet naar het Stenen Tijdperk terug-

bombarderen), maar we zien wel uit naar de terugkeer *van* een geestelijke technologie waarvan we ons nauwelijks meer bewust waren. Het feit dat wij Lascaux zo mooi vinden geeft aan dat Babylon eindelijk op instorten staat. Het Anarchisme is waarschijnlijk eerder een symptoom dan de oorzaak van deze ondergang. Ondanks onze utopische voorstellingen hebben we geen flauw idee wat ons te wachten staat. Maar wij zijn tenminste bereid tot deze *drift* in het onbekende. Voor ons is het het begin van een avontuur, i.p.v. het Einde van de Wereld. We verwelkomen de terugkeer van Chaos, want met het gevaar komt — ten lange leste — de mogelijkheid tot *scheppen* nabij.

VERNISSAGE

Wat is er zo grappig aan *Kunst*?

Werd de kunst door dada doodgelachen? Of had deze sardonicide misschien al eerder plaats, met de eerste opvoering van *Ubu Roi*? Of met Baudelaire's sarcastische spook van de opera-lach, waarmee hij zijn lieve bourgeois-vrienden zo wist te verontrusten?

Wat grappig is aan kunst (maar eerder grappig-vreemd dan grappig-leuk) is de aanblik van dit karkas dat maar niet wil gaan liggen, deze zombie-jamboree, deze poppenknekelkast waarvan de touwtjes in handen zijn van het Kapitaal (opgeblazen plutocraat zoals Diego Rivera ze schilderde). Deze zieltogende, spastisch stuiptrekkende schim doet alsof ie het meest bewogen gebeuren in het universum is.

Ten overstaan van een dergelijke ironie, een gespletenheid zo absoluut als een onoverbrugbare kloof, kan elke *heilzame* werking van humor-in-de-kunst niet anders dan verdacht zijn, het illusoir bezit van een arrogante elite of pseudo-avant-garde. Wil de Kunst een echte avant-garde hebben, dan zal ze ook *ergens heen* moeten gaan, wat al sinds tijden niet meer het geval is. We noemden Rivera al; ongetwijfeld de grappigste politieke kunstenaar van de eeuw — maar waarvoor? Voor het Trotskisme! Doodlopendste aller doodlopende wegen die de twintigste-eeuwse politiek ooit is ingeslagen! Geen enkele heilzame werking — slechts de holle klank van een machteloze spot die weergalmt in de afgrond.

Om te genezen moet men eerst vernietigen — en politieke kunst die er niet in slaagt het doelwit van zijn spot te vernietigen, versterkt uiteindelijk de krachten die ze aan had willen vallen. "Wat me niet doodt maakt me sterker", schimpt het varken met de hoge hoed (waarmee hij natuurlijk de spot drijft met Nietzsche, arme Nietzsche, die de hele negentiende eeuw dood wou lachen, maar die moest eindigen als levend lijk, door zijn zuster van touwtjes voorzien om hem naar de pijpen van de fascisten te doen dansen).

Er is niets mysterieus of metafysisch aan dit proces. Door armoede en omstandigheden gedwongen nam Rivera ooit een beurs aan om in de VS een muurschildering te komen maken — voor Rockefeller n.b.! — archetypisch kapitalistenzwijn bij uitstek!

Rivera produceerde een stuk onmiskenbare commie-agitprop — en Rockefeller liet het vervolgens *verwijderen*. Alsof dat nog niet grappig genoeg is, blijft de echte grap toch dat Rockefeller een veel zoetere overwinning had kunnen behalen door het werk *niet* te vernietigen, maar door ervoor te betalen en het ten toon te stellen, door het te veranderen in Kunst, die tandeloze parasiet van de binnenhuisarchitectuur, die *grap*.

De droom van de Romantiek: dat de burgerlijke realiteit op de één of andere manier bewogen zou kunnen worden tot de consumptie, de inname, van een kunst die zich op het eerste gezicht niet van andere kunst (boeken om te lezen, schilderijen voor aan de wand, etc). zou onderscheiden, maar die deze realiteit onopgemerkt met *iets anders* zou infecteren, die de wijze waarop ze zichzelf zag zou veranderen, omverwerpen en vervangen door de revolutionaire waarden van de kunst.

Ook het surrealisme droomde deze droom. Zelfs dada durfde nog te hopen, ondanks het uiterlijk vertoon van cynisme. Van Romantiek tot Situationisme, van Blake tot 1968, werd de droom van ieder achtereenvolgend gisteren het salonmeubilair van elk morgen — verkocht, uitgekauwd, gereproduceerd, gekocht, uitbesteed aan musea, bibliotheken, universiteiten en andere mausolea, vergeten, verloren, verrezen, tot nostalgie-hype gemaakt, gereproduceerd, verkocht etc. etc. *ad nauseam*.

Om te kunnen begrijpen hoe grondig Cruikshank of Daumier of Grandville of Rivera of Tzara of Duchamp het burgerlijke wereldbeeld van hun tijd *vernietigden*, moet je je begeven in een wervelstorm van historische verwijzingen en beginnen te *hallucineren* — want in wezen was de vernietiging-door-de-lach wel een theoretisch succes, maar in de praktijk was het een flop — de dode last van de illusie week nog geen duimbreed onder de vloed, de *aanval* van de lach. Uiteindelijk was het niet de burgerlijke samenleving die het begaf, maar de kunst.

Als we de grap die ze met ons hebben uitgehaald onder ogen zien, lijkt het ons dat er voor de hedendaagse kunstenaar twee keuzes overblijven (aangezien zelfmoord *geen* oplossing is): 1) de ene aanval na de andere, de ene beweging na de andere te blijven lanceren in de hoop dat 'het ding' op een dag (en wel *spoedig*) dermate verzwakt, zo *uitgehold* zal zijn, dat het zal oplossen en

ons plotseling alleen in het open veld zal achterlaten; of 2) *hier en nu en onmiddellijk* beginnen te leven alsof de slag al gewonnen was, alsof *van nu af aan* de kunstenaar geen bijzonder soort mens, maar ieder mens een bijzonder soort kunstenaar was. (Dit bedoelden de situationisten met hun 'onderdrukking en verwerkelijking van de kunst').

Beide opties zijn zo 'onmogelijk' dat het een grap zou zijn naar één van beide te handelen. We zouden geen 'grappige' kunst hoeven te maken, want alleen al het maken van kunst zou om je dood te lachen zijn. Maar het zou tenminste *onze grap* zijn. (En wie kan met zekerheid zeggen dat we zouden falen? 'Ik *wil* niet weten wat me te wachten staat.' — Nietzsche). Om met dit spel te beginnen zullen we onszelf waarschijnlijk toch enkele regels moeten stellen:

1. We kennen geen *thema's*. We kennen geen seksisme, fascisme, speciesisme, modisme of enige andere 'burgerrechtskwestie' die uit zijn maatschappelijke context genomen d.m.v. een 'discussie' als 'probleem' zou kunnen worden afgehandeld. We kennen enkel de *totaliteit* die al deze denkbeeldige 'thema's' in de volslagen valsheid van *haar* discussie betrekt, waarmee ze iedere mening, pro of contra, tot (ver)koopbaar gedachten-goed reduceert. En ook die *totaliteit* zelf is een illusie, een nachtmerrie waaruit we (met kunst, humor, of wat voor middel dan ook) proberen te ontwaken.

2. Wat we doen moet zoveel mogelijk plaatsvinden buiten de geestelijke/economische structuur die de *totaliteit* als toegestane speelruimte voor de kunst heeft opgezet. Hoe, zul je vragen, kunnen we de kost verdienen zonder galeries, vertegenwoordigers, musea, commerciële uitgaven, WVC, en andere kunstbijstandsinstituten? Nu ja, we hoeven niet het onwaarschijnlijke te verwachten. Maar we moeten wel degelijk het 'onmogelijke' eisen — waarom zijn we anders godverdomme kunstenaars? Het volstaat niet om vanaf je te gek heilig apostelvogelhuisje dat Kunst heet de spot te drijven met de domheid en het onrecht in de 'straighte' wereld. De kunst is onderdeel van het probleem. De kunstwereld steekt z'n kop in z'n reet en het wordt hoog tijd die er weer uit te halen — als we niet in een strontlandschapje willen leven.

3. Natuurlijk moeten we op één of andere manier 'de kost blijven verdienen' — maar essentiëler blijft het te *leven*. Wat we ook doen en voor welke optie we ook kiezen (wie weet wel voor alle opties), en hoezeer we ons ook compromitteren, laten we alsjeblieft kunst nooit met leven verwarren: Kunst duurt maar even, het Leven is lang. Laten we proberen ons voor te bereiden op de drift, op het nomadenbestaan; een glippen door ieder net, zonder ons te vestigen, in vele kunsten levend, ons leven nog beter dan onze kunst, en onze kunst onze trots i.p.v. ons excuus.

4. De heilzame lach (als tegengesteld aan de giftige, bijtende lach) kan enkel weerklinken uit een kunst die serieus — *serieus, maar niet sober* is. Zinloze zwartgalligheid, cynisch nihilisme, trendy postmoderne lichtvoetigheid, gezeik/gekift/gekerm (de progressieve cultus van het 'slachtoffer'), uitputting, ironische hyperconformiteit à la Baudrillard — deze opties zijn tegelijkertijd niet *serieus* en niet *beneveld* genoeg om onze doeleinden te kunnen dienen, laat staan om ons aan het lachen te krijgen.

'RAW VISION'

Al die categorieën, naïeve kunst, art brut, of gestoorde of excentrieke kunst, die weer uitwaaieren tot verschillende en verdergaande categorieën van neo-primitieve of stedelijk-primitieve kunst — al die methoden om kunst te categoriseren en te catalogiseren blijven *zinloos*: — d.w.z., niet alleen zijn ze hoogst nutteloos maar ze zijn ook wezenlijk onzinnelijk, niet verbonden met lichaam & verlangen. Wat karakteriseert nu werkelijk al die kunstvormen? Toch niet hun marginaliteit in verhouding tot een *mainstream* of een kunst-discussie... mijn hemel, *welke* mainstream?! *welke* discussie?! Als we zouden stellen dat er vandaag de dag een 'postmoderne' discussie gaande is, zou het begrip 'marginaal' zijn betekenis verliezen. Het post-postmodernisme echter ontkent zelfs het bestaan van *iedere* discussie op *elk* gebied. De kunst is verstomd. Er zijn geen categorieën meer, laat staan indelingen in 'midden' en 'marge'. Wij staan boven al die shit — toch?

Helemaal niet; er blijft één categorie over: het Kapitaal. Het te Laat-Kapitalisme. Het Spektakel, de Simulatie, Babylon, of hoe je het ook wilt noemen. En alle kunst kan *wel degelijk* in zijn verhouding tot *die* 'discussie' worden gerangschikt en gecatalogiseerd. En het is *exact & alleen* in relatie tot dit 'metafysisch' warenspektakel dat kunst van 'outsiders' marginaal kan worden genoemd. Als dit spektakel (in heel zijn flexibele complexiteit) als para-medium kan worden beschouwd, moet kunst van 'outsiders' wel *im-mediaat* zijn. Ze *circuleert* niet in het paramedium van het spektakel. Ze is slechts bedoeld voor de kunstenaar en zijn directe omgeving (zijn vrienden, familie, buren, stam); en ze neemt uitsluitend deel aan de economie van het schenken van positieve wederkerigheid. Zodoende kan alleen de non-categorie van het 'Immediatisme' tot een afdoende begrip en verdediging van het *lichamelijke* aspect van kunst van 'outsiders' komen, van haar band met de zintuigen en het verlangen, en haar vermijding of onwetendheid zelfs van de aan spectaculaire recuperatie en reproduktie inherente bemiddeling & vervreemding. Let wel, dit heeft niets te maken met de *inhoud* van het outsider-genre, en al evenmin met *vorm* of *bedoeling* van het werk, noch met de naïviteit of wijsheid van kunstenaar of publiek. Haar 'Immediatisme' moet

uitsluitend gezocht worden in haar *imaginale produktie*wijze. Ze communiceert, of wordt van persoon tot persoon door'gegeven', 'lijf aan lijf' zoals de soefi's zeggen, zonder tussenkomst van het storingsmechanisme van het spectaculaire paramedium.

Toen de graffiti-'art' van Joegoslavië, Haïti en New York werd 'ontdekt' en tot waar omgevormd, was het resultaat op verschillende punten niet erg *bevredigend*: 1) in de termen van de pseudo-discussie in de 'Kunstwereld' is alle zogeheten 'naïviteit' tot schilderachtigheid, tot kitscherigheid zelfs, en tot een uitgesproken marginaliteit gedoemd — zelfs al worden er grote bedragen voor neergeteld (zolang als het duurt). De gedwongen toetreding van kunst van outsiders tot het warenspektakel blijft een *vernedering*. 2) De recuperatie als waar betrekt de kunstenaar in een 'negatieve wederkerigheid' — d.w.z. waar de kunstenaar vroeger zijn inspiratie a.h.w. 'geschonken kreeg', om hem dan 'door te geven' aan anderen die op hun beurt al dan niet hun waardering 'gaven', — of hun verbijstering, of een kalkoen en een fust bier (positieve wederkerigheid), — creëert de kunstenaar nu in de eerste plaats voor en om het geld, terwijl iedere bijkomstige uitwisseling van 'geschenken' een tweederangsbetekenis krijgt en uiteindelijk geheel vervaagt (negatieve wederkerigheid). Wat rest is kunst voor *toeristen*, minzaam amusement, — en vervolgens de minzame verveling van hen die niet langer voor het 'inauthentieke' willen betalen. 3) Of anders laaft de kunstwereld zich aan het bloed en de energie van de buitenstaander, zuigt hem leeg en werpt het lijk voor de reclamewereld of de wereld van het 'populair' amusement. Door deze *re-produktie* verliest de kunst uiteindelijk haar 'aura', ze verschrompelt en sterft af. Het 'spoortje utopia' zal wellicht overleven, maar in wezen is de kunst *verraden*.

Het *oneerlijke* van termen als 'gestoorde' of 'neo-primitieve' kunst zit 'm in het feit dat zulke kunst niet alleen door de gekken of de naïeven wordt gemaakt, maar door al diegenen die de vervreemding van het paramedium willen vermijden. De ware aantrekkingskracht van deze kunst schuilt in de intense uitstraling die ze bereikt door haar onmiddellijke imaginale *tegenwoordigheid*, niet alleen door haar 'visionaire' stijl of inhoud, maar vooral door haar present-zijn zelf (m.a.w. ze bevindt zich 'hier' als 'geschenk'). In die zin is ze niet minder edel, maar juist edeler dan

de 'mainstream'-kunst van het postmoderne tijdperk — die juist de kunst van een afwezigheid is, i.p.v. een aanwezigheid.

De enige *eerlijke* benadering ('schone benadering' zouden de Hopi zeggen) van kunst van 'outsiders' lijkt de 'geheimhouding' te zijn — de weigering haar te definiëren — haar *overlevering* als geheim, van mens tot mens, lijf aan lijf — i.p.v. haar *verspreiding* door het paramedium (gladde tijdschriften, kwartaalbladen, galeries, musea, glossy albums, MTV, etc).. Of beter nog: zelf 'gek' en 'naïef' te worden — zoals Babylon ons zeker zal noemen als we haar niet meer aanbidden of bekritiseren — als we haar zijn *vergeten* (maar niet hebben 'vergeven'!), en we ons weer aan ons eigen profetische zelf, aan onze lichamen en onze 'ware wil' hebben leren herinneren.

EEN IMMEDIATISTISCHE POTLATCH

i. Het aantal spelers kan variëren, maar moet van tevoren worden vastgelegd. Een aantal van zes tot vijfentwintig lijkt goed te voldoen.

ii. De basisstructuur wordt gevormd door het diner of de picknick. Iedere speler brengt voldoende voedsel of drank mee om iedereen er ten minste één portie van te geven. Voedsel en drank mogen ter plekke worden bereid of afgemaakt, maar nooit kant & klaar gekocht zijn (bier en wijn uitgezonderd, al zouden ook die beter zelf gemaakt kunnen worden). Hoe uitgebreider de schotels hoe beter. Streef naar het *gedenkwaardige*. Men hoeft het menu niet van het toeval af te laten hangen (al is dat ook een mogelijkheid) — men kan het coördineren teneinde herhaling of tweestrijd te vermijden. Het diner zou een thema kunnen hebben, waarbij iedere speler verantwoordelijk is voor een bepaalde gang (hors d'oeuvre, soep, vis, groenteschotel, vlees, salade, dessert, ijs, kaasschotel etc).. Een paar suggesties: Fourier's Gastrosofie — Surrealisme — Inheems-Amerikaans — Rood-Zwart (uitsluitend rood en zwart voedsel ter ere van de anarchie) — etc.

iii. Het diner wordt met een zekere mate van formaliteit gehouden; denk aan het uitbrengen van de toast. Mogelijk een vorm van 'gepaste kledij'? (Stel bijv. dat het thema 'Surrealisme' is, en het idee van 'gepaste kledij' wint al aan betekenis). Live-muziek zou zeer welkom zijn, vooropgesteld dat de spelers bereid zijn als 'gift' voor de anderen te spelen en later te eten. (Muziekopnames worden niet gepast geacht).

iv. Hoofddoel van de potlatch is natuurlijk het geven van geschenken. Iedere speler brengt één of meerdere geschenken mee, en gaat met één of meer *andere* geschenken weer weg. Dit kan op een aantal manieren bewerkstelligd worden: a) Iedere speler brengt een geschenk mee en geeft dit aan het naast hem gezeten persoon (of iets van dien aard); b) Iedereen brengt voor *iedere* andere gast een geschenk mee. De keuze hangt van het aantal spelers af, waarbij a) geschikter voor grotere groepen, en b) voor kleinere bijeenkom-

sten is. Als de keus op b) valt, kan het raadzaam zijn van tevoren af te spreken of de geschenken alle gelijk, of juist verschillend moeten zijn. Als er met z'n zessen wordt gespeeld, neem ik dan (bijv). vijf handbeschilderde stropdassen mee, of vijf totaal verschillende geschenken? En zijn die geschenken specifiek voor bepaalde mensen bedoeld (in welk geval ze op het karakter van dat persoon geënt zouden kunnen zijn), of worden ze door middel van loting verdeeld?

v. De geschenken moeten door de spelers zelf gemaakt worden; ze mogen *niet* kant & klaar gekocht zijn. Dit is essentieel. Bij de vervaardiging van de geschenken kan van kant & klare produkten gebruik worden gemaakt, maar ieder geschenk moet op zich een individueel kunstwerk zijn. Als ik bijv. mijn vijf stropdassen meeneem moet ik ze ook zelf, al dan niet in hetzelfde patroon, beschilderd hebben, maar ik mag hiervoor wel kant & klare stropdassen gebruiken.

vi. Het geschenk hoeft geen tastbaar object te zijn. Zo zou de ene speler een live-concert tijdens het diner kunnen schenken, terwijl de ander een performance schenkt. We moeten echter niet vergeten dat, in de Amerindiaanse potlatch, de geschenken verondersteld werden voortreffelijk en zelfs desastreus te zijn voor degene die ze schonk. Ik ben van mening dat tastbare voorwerpen het beste zijn, en dat ze *zo goed mogelijk* moeten zijn — wat niet per se kostbaar, maar wel werkelijk indrukwekkend betekent. Eén doel van de traditionele potlatch was het verkrijgen van aanzien. Het geven moet een wedstrijd zijn voor de spelers, een vastbeslotenheid om werkelijk schitterende of waardevolle geschenken te vervaardigen. Het is mogelijk om hier van tevoren regels over af te spreken — bijv. dat er uitsluitend tastbare geschenken worden gegeven, in welk geval muziek of performances eenvoudig extra tekenen van vrijgevigheid zouden worden, een *hors de potlatch* als het ware.

vii. Onze potlatch is a-traditioneel, in de zin dat alle spelers in theorie *winnen* — eenieder geeft evenveel als hij/zij ontvangt. Het valt echter niet te ontkennen dat een saaie of zeikerige speler

gezichtsverlies lijdt, terwijl een originele en/of gulle speler in onze achting stijgt. In een echt geslaagde potlatch is iedere speler even gul, tot gelijk plezier van allen. De onzekere uitkomst geeft het gebeuren een extra verrassingselement.

viii. De gastheer of -vrouw zal natuurlijk voor extra inzet en onkosten geplaatst worden, en de ideale potlatch zou dan ook onderdeel moeten zijn van een reeks waarbij iedere speler om de beurt gastheer is. In zo'n geval zou er nog een wedstrijdelement opduiken: — wie biedt de meest gedenkwaardige gastvrijheid? Sommige groepen zullen de verantwoordelijkheden van de gastheer willen beperken, anderen zullen hem/haar juist toestaan zichzelf te ruïneren; in dat geval moet de reeks zeker worden afgerond, zodat niemand zich bedrogen door, of superieur aan de anderen hoeft te voelen. In sommige gebieden en voor sommige groepen zal een afgeronde serie echter niet haalbaar zijn. In New York bijvoorbeeld heeft niet iedereen de ruimte om zelfs maar een klein feestje te houden. In zo'n geval zal de gastheer automatisch aan aanzien winnen. En waarom ook niet?

ix. Geschenken mogen niet 'nuttig' zijn. Ze moeten gevoelens opwekken. Sommige groepen zullen de voorkeur aan kunstwerken geven, anderen zijn misschien op zelfgemaakte jam of chutney's gesteld, of houden van mirre en wierook, of misschien wel van sex. Een paar grondregels kunnen van pas komen. Het geschenk mag geen gebruik maken van bemiddeling — geen video, geen geluidsopnames, geen drukwerk etc. Alle geschenken moeten tijdens de potlatch-'ceremonie' aanwezig zijn — d.w.z. geen toegangsbewijzen voor andere gebeurtenissen, geen beloftes, en geen uitstel. En vergeet niet: het doel van het spel, en tegelijk zijn belangrijkste regel, is het vermijden van alle bemiddeling & representatie — het 'present' zijn om 'presenten' te geven.

STILTE

Het probleem is niet dat er teveel onthuld is, maar dat elke openbaring zijn sponsor, zijn manager, zijn glossy maandblad, zijn gekloonde Judassen & volgelingen vindt.

Je kan niet ziek worden van te veel kennis — maar we kunnen *wel* lijden aan de virtualisatie van kennis, van ons vervreemd en vervangen door een schim, een raar, achterlijk ondergeschoven kind — dezelfde 'data', ja, maar dood ondertussen — zoals supermarktgroenten; zonder 'aura'.

Ons onbehagen (we schrijven 1 januari 1992) komt voort uit het feit dat we niet de taal, maar alleen diens echo horen; beter gezegd, we horen de reproduktie *ad infinitum* van de taal, haar reflectie op een reeks reflecties op zichzelf, corrupter en meer in zichzelf besloten dan ooit. Het duizelingwekkend perspectief van dit VR-landschap maakt ons misselijk omdat we er geen verborgen ruimtes, geen bevoorrechte ondoorgrondelijkheden kunnen vinden.

Onbeperkte toegang tot kennis die eenvoudigweg in geen enkel verband staat tot lichaam of verbeelding — het Manicheïstisch ideaal in wezen van een levenloos zielloos denken — moderne media/politiek als zuivere gnostische geestesarbeid, de genarcotiseerde overpeinzingen van Archonten & Aeonen, de zelfmoord van de Uitverkorenen...

Het organische scheidt af — het scheidt, als lichaamsvocht, de afscheiding waarin ze zich verhult af. Het anorganische is een duivelse democratie — alles gelijk, maar even waardeloos. Geen geschenken, enkel waren. De Manicheeërs waren de uitvinders van de woekerrente. Zoals Nietzsche al zei, kennis kan tot vergif worden.

Het organische ('de Natuur', 'het dagelijks leven') omvat een soort stilte die nog geen stomheid is, een vaagheid die nog geen domheid is — een verhulling die toch een bevestiging is — een tact die van daden, van verandering en beademing weet. Geen 'wolk van onwetendheid' — geen 'mysticisme' — we koesteren geen enkel verlangen onszelf weer aan dat armzalig obscurantistisch excuus voor fascisme over te leveren — maar we zouden desalniettemin een soort taoïstisch begrip van de 'zodanigheid der dingen'

op kunnen roepen — "de bloem spreekt niet", en we hebben de *logos* zeker niet te danken aan de genitaliën. (Bij nader inzien is dit misschien niet helemaal waar; denk aan het mythisch archetype van Priapus, de sprekende penis). De occultist zou de vraag stellen hoe deze stilte te 'bewerken' — wij vragen ons liever af hoe haar te *bespelen*, als muzikanten of als Heraclitus' speelse jongen.

Een slechte bui waarin iedere dag hetzelfde is. Wanneer zullen er wat rimpels in deze gladde tijd verschijnen? Het is moeilijk te geloven in een terugkeer van het Carnaval, van de Saturnalia. Misschien is de tijd wel tot stilstand gekomen in het Pleroma, in deze Gnostische droomwereld waarin onze lichamen wegrotten terwijl onze 'geesten' in de eeuwigheid gedownload worden. We weten zoveel — hoe komt het dan dat we het antwoord op die meest klemmende vraag niet weten?

Omdat het antwoord (als in de 'Harpocrates' van Odilon Redon) niet wordt gegeven in de taal der reproduktie, maar in die van het gebaar, van de aanraking, van de geur, van de jacht. Uiteindelijk blijft *virtu* onhaalbaar — eten en drinken blijft eten en drinken — wat je zaait zal je oogsten. De Wondere Wereld van de Kennis wordt een soort tv-special uit de Hel. Ik eis een beek met echte modder en echte waterkers. Werkelijk, die inboorlingen zijn niet alleen koppig, ze zijn gewoon ongeïnteresseerd — ze willen niet meewerken. Yo bleekscheet, we hebben genoeg van je fuckstatistieken, van je onderzoeken en enquêtes. Er zijn dingen die niet voor bureaucratenoren bestemd zijn — en dus zijn er dingen die zelfs de kunstenaar geheim zou moeten houden. En dit is geen zelfcensuur of zelfverwaarlozing. Het heet kosmische tact. Het is ons eerbetoon aan het organische en zijn grillige loop, zijn onderstromen en ondiepten, zijn moerassen en schuilplaatsen. Als kunst hetzelfde is als 'werk', dan wordt ze kennis en verliest uiteindelijk haar heilzame kracht, haar smaak zelfs. Maar als kunst een 'spel' is, zal ze tegelijkertijd geheimen bewaren en geheimen verklappen die evengoed geheim zullen blijven. Geheimen zijn er om gedeeld te worden, zoals alle discrete secretie van de Natuur.

Is kennis *uit den boze*? We zijn geen nieuwe Manicheeërs — we hakken wat dit betreft graag met het bijltje van de dialectiek. Sommige kennis is dadata, sommige accomodata. Soms is kennis wijsheid — soms is ze enkel een excuus om niets te doen, niets te

willen. Academische kennis op zich bijv., of de wetenschap van onze nihilistische pomo's, vervluchtigt in het rijk van de OnDoden — en de OnGeborenen. Sommige kennis ademt — andere verstikt. Wat we weten en hoe we dat weten moet het lichaam als basis hebben — en het hele lichaam, niet slechts een brein op formaldehyde. De kennis die we zoeken is niet nuttig en niet 'zuiver', maar feestelijk. Al het andere is een dodendans van data-spoken, het sirenenlied van de media, de Cargo Cult van de te Laat-Kapitalistische epistemologie.

Als ik aan deze slechte bui kon ontkomen zou ik het zeker niet nalaten, en ik zou je graag met me meenemen. Wat we nodig hebben is een ontsnappingsplan. Uitbraak? ondergrondse tunnel? een uit zeep gesneden pistool, een scherpgeslepen lepel, een ijzervijl in een taart? een nieuwe religie?

Laat me je dwalende bisschop zijn. We zullen spelen met de stilte en haar de onze maken. Zo gauw het lente wordt. Een kei die de kolkende stroom in tweeën splitst. Kijk: bemost, nat, groen als matverregend koper waar de bliksem is ingeslagen. Een reusachtige kikvors, als een levende smaragd — als de Mei. De kracht van de *bios* ligt, als de kracht van boog en lier, in de gave van het *meebuigen*.

KRITIEK OP DE LUISTERAAR

Te veel spreken zonder gehoord te worden — dat is al misselijkmakend genoeg. Maar *luisteraars* krijgen — dat zou wel eens erger kunnen zijn. Luisteraars denken dat luisteren volstaat — als was het hun ware verlangen met andermens' oren te horen, met andermens' ogen te zien, met andermens' huid te voelen...

De tekst (of de uitzending) die de werkelijkheid zou veranderen: Rimbaud droomde ervan, tot hij zich walgend afwendde. Maar zijn opvatting van magie was te subtiel. De simpele waarheid is misschien dat teksten de werkelijkheid alleen kunnen veranderen als ze de lezer ertoe aanzetten *te zien en te handelen*, i.p.v. alleen te *zien*. Iets dat de Schrift eens deed — maar de Schrift is een afgod geworden. Door *die* ogen te zien zou neerkomen op het bezitten (in de Voodoo-zin des woords) van een standbeeld — of een lijk.

Zien, en de literatuur van het zien, is te gemakkelijk. Verlichting is gemakkelijk. Zoals een Perzische sjeik me eens zei, "Het is makkelijk om een soefi te zijn, — wat moeilijker is, is mens zijn." Politieke verlichting is zelfs nog makkelijker dan spirituele verlichting — geen van beide verandert de wereld, of zelfs maar het zelf. Soefisme & situationisme — of sjamanisme & anarchie — de theorieën waar ik mee gespeeld heb — zijn niets meer dan dat: theorieën, visies, zienswijzen. Het is tekenend dat de 'beoefening' van het soefisme bestaat uit het herhalen van woorden (zikr). De handeling zelf is een tekst, en niets dan een tekst. En de 'praktijk' van het anarcho-situationisme komt op hetzelfde neer: een tekst, een leus op een muur. Een moment van verlichting. Goed, misschien niet helemaal zonder waarde — maar wat zal er daarna *veranderd* zijn?

We zouden alles van onze radio willen bannen wat niet ten minste de *mogelijkheid* deze verandering te bespoedigen in zich draagt. Zoals er boeken zijn die tot wereldschokkende misdaden hebben geleid, zo willen wij teksten uitzenden die de luisteraar er toe aanzetten het ons door God ontzegde geluk te grijpen (of ten minste een greep te wagen). Oproepen om de werkelijkheid in gijzeling te nemen. Maar bovenal willen we onze levens zuiveren van alles wat ons ophoudt of weerhoudt — niet van de verkoop van slaven en geweren in Abessinië — niet van een leven als cowboy

of indiaan — niet van een vlucht uit, of een heerschappij over de wereld — maar van onze openstelling voor het *verschil.*

Ik deel de mening van de meest reactionaire moralisten dat kunst deze invloed op de werkelijkheid kan hebben, en ik veracht de linksen die vinden dat alle kunst geoorloofd is omdat het — nu eenmaal — maar kunst is. Ik heb dan ook gekozen voor die vormen van literatuur en radio die door conservatieven het meest worden verafschuwd — porno & agitprop — in de hoop bij mezelf en mijn lezers/luisteraars wat onrust te stoken. Maar mijn pogingen zijn ineffectief en zinloos gebleken. Er is niet genoeg veranderd. Misschien is er helemaal niets veranderd.

Verlichting is alles wat we hebben, en zelfs die hebben we uit de klauwen van corrupte goeroes en zwetsende suïcidale intellectuelen moeten rukken. En wat onze kunst betreft — wat hebben we bereikt, behalve het verspillen van onze energie voor de spookwereld van modieuze beelden en ideeën?

Het schrijven zelf heeft ons tot de grens gevoerd waarvoorbij schrijven wel eens onmogelijk zou kunnen blijken. Teksten die de te nemen sprong zouden kunnen overleven — de sprong in wat voor kloof of Abessinië ons ook te wachten mag staan — zouden praktisch zelf-scheppend moeten zijn, zoals de wonderbaarlijke Dakini-rollen van Tibet of de taoïstische spookteksten — en witheet als de laatste uitgekrijste woorden van een ketter of heks op de brandstapel (om met Artaud te spreken).

Ik voel deze teksten beven achter de sluier.

Wat zou er gebeuren als we plotseling behoefte kregen zowel de pure objectiviteit van de kunst als de pure subjectiviteit van de theorie af te zweren? de sprong te wagen? En als er niemand mee zou gaan? Des te beter, misschien — wie weet vinden we onder de Hyperboreeërs onze gelijken. En als we gek zouden worden? Tja — dat risico moeten we nemen. En als we ons zouden vervelen? Ach...

Al weer enige tijd geleden vestigden we al onze hoop op de uitbarsting van het wonderbaarlijke in het dagelijks leven — we behaalden een paar overwinningen, en werden vervolgens jammerlijk verslagen. Soefisme was inderdaad veel en veel gemakkelijker. Alles op het spel zetten dan maar, tot aan de laatste armzalige krabbel? Onze inzet verdubbelen? Vals spelen?

Het lijkt alsof er engelen zitten in de kamer hiernaast, achter dikke muren — maken ze ruzie? zijn ze aan het neuken? Je verstaat er geen moer van.

Kunnen we ons, op dit uur, nog omscholen tot Vinders van verborgen schatten? En met behulp van welke techniek dan, nu juist de techniek ons verraden heeft? Ontsporing der zinnen, opstand, piëteit, poëzie? *Weten hoe* is een goedkope truuk. Maar *weten wat* zou weleens gelijk kunnen staan aan goddelijke zelfkennis — de gave *ex nihilo* te scheppen.

Uiteindelijk zullen we ook deze stad moeten verlaten, die bij het invallen van een steriele schemering in het luchtledige hangt, als een Hamelen waaruit de kinderen al zijn weggelokt. Wie weet bestaan er andere steden, weliswaar in dezelfde tijd-ruimte, maar toch... anders. En wie weet bestaan er oerwouden waar iets onbenulligs als verlichting wordt overschaduwd door het zwarte licht van panters. Ik heb geen flauw idee — en ik ben doodsbenauwd.

DE TIJDELIJKE AUTONOME ZONE verscheen in 1991 als onderdeel van *T.A.Z. The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism* bij Autonomedia, New York.

De Nederlandse vertaling verscheen eerder in *Arcade, Jaarboek voor ambulante wetenschappen #4*, Ravijn, Amsterdam 1993, en werd voor deze uitgave herzien.

De IMMEDIATISTISCHE ESSAYS werden als *RADIO SERMONETTES* gepubliceerd door The Libertarian Book Club, New York 1992.

Het Moors-Orthodox Radiokruistocht Collectief: Peter Lamborn Wilson, The Army of Smiths (Dave, Sidney, Max), Hakim Bey, Jake Rabinowitz, Thom Metzger (*The Moorish Science Monitor*), Dave Mandl, James Koehnline.

"Zijn wij gedoemd om nooit autonomie mee te maken, nooit zelfs maar een moment lang op een uitsluitend door vrijheid geregeerde bodem te staan? Moeten we wachten tot de hele wereld bevrijd is van politieke overheersing voordat één van ons weet wat vrijheid is?

De TAZ is een perfecte tactiek voor een tijdperk waarin de staat alomtegenwoordig is en tegelijkertijd vergeven van de barsten en lege ruimten. De TAZ is de opstand binnen ieders bereik, het feest dat elk moment kan losbarsten. Ze verlangt er bovenal naar bemiddeling door media te vermijden, haar bestaan als immediaat te beleven.
Omdat de TAZ een microkosmos is van de 'anarchistische droom' van een vrije cultuur, kan ik me geen betere tactiek voorstellen om naar dat doel te werken en tegelijk al hier en nu wat van de voordelen ervan te beleven."

ISBN 90-72768-37-X

